

KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG

УКРАЇНСЬКИЙ ФРОНТИР: ВИКЛИКИ ДЛЯ Слобожанщини

Матеріали дослідження

Київ – 2021

Авторський колектив:

Давимука Олександра Олегівна, заступниця директора ДМГО «Центр міжнародної безпеки»; головний спеціаліст Національного інституту стратегічних досліджень

Замікула Микола Олександрович, перший заступник директора ДМГО «Центр міжнародної безпеки», старший науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

Кравченко Валерій Вікторович, директор ДМГО «Центр міжнародної безпеки»; старший науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

Дослідження підготовлене громадською організацією «Центр міжнародної безпеки» у партнерстві з Міністерством у справах ветеранів України за підтримки Харківського офісу Фонду Конрада Аденауера в Україні.

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства у справах ветеранів України.

Усі частини цієї публікації захищені авторським правом. Жодна частина цієї публікації не може бути перекладена, скопійована, відтворена будь-якими електронними, механічними або іншими засобами, зберігатися або оброблятися електронними системами без попереднього дозволу авторів.

Координація проекту: Харківський офіс Фонду Конрада Аденауера в Україні, м. Харків.

© Центр міжнародної безпеки, 2021

© Харківський офіс Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2021

Подяка:

Автори дослідження висловлюють подяку регіональним партнерам:

- Шосткинській міській раді
- Конотопській міській раді
- Охтирській районній державній адміністрації
- Спілці ветеранів АТО у Вовчанському районі
- Куп'янській районній державній адміністрації
- Ізюмській районній державній адміністрації
- Відділу Міністерства у справах ветеранів України у Сумській області
- Відділу Міністерства у справах ветеранів України у Харківській області

А також особисто Владиславі Зновяк, Олександру Іващенко.

Виконавець соціологічного дослідження:

Центр прикладних досліджень, <https://cpd.com.ua/>

ДМГО «Центр міжнародної безпеки»
Адреса: вул. Комбінатна 25, к. 146А
02002 Київ, Україна
Телефон: + 38 097 656 6675
Електронна пошта: intsecurity@ukr.net;
Веб-сторінка: <https://intsecurity.org/>

Харківський офіс Фонду Конрада Аденауера
вул. Скрипника 14А
61057 Харків, Україна
+38 057 7290270
<https://www.kas.de/uk/web/ukraine/home>

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЕКТ	6
 УКРАЇНСЬКИЙ ФРОНТИР: ВИКЛИКИ ДЛЯ СУМЩИНИ	
Регіональні проблеми	7
Зовнішній вплив	9
Локальні проблеми	10
Рекомендації	16
Додаток 1. Сумська область – дані соціологічного дослідження	18
 УКРАЇНСЬКИЙ ФРОНТИР: ВИКЛИКИ ДЛЯ ХАРКІВЩИНИ	
Регіональні проблеми	27
Зовнішній вплив	30
Локальні проблеми	32
Рекомендації	40
Додаток 2. Харківська область – дані соціологічного дослідження	42

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЕКТ

Проект «Український фронтір: виклики для Слобожанщини» є ініціативою, розпочатою громадською організацією «Центр міжнародної безпеки» (ЦМБ) за підтримки Фонду Конрада Аденауера в Україні у партнерстві з Міністерством у справах ветеранів України. Він є продовженням проектів «Український фронтір: виклики для Таврії» (2020 р.), «Український фронтір: виклики для Закарпаття та Причорномор'я» (2019 р.).

Метою проекту є визначення актуальних загроз та викликів у східних прикордонних регіонах України; напрацювання рекомендацій щодо зменшення визначених деструктивних впливів і підвищення якості управління (*good governance*) на рівні районів (громад), місцевої та центральної влади.

Протягом червня-липня 2021 року представники ЦМБ вивчали проблеми, які хвилюють населення Сумської (Шостка, Конотоп, Охтирка) та Харківської (Вовчанськ, Куп'янськ, Ізюм) областей.

Польовий етап проекту включав кількісне та якісне соціологічне дослідження (анкетне опитування та глибинні інтерв'ю). Вибірка для анкетних опитувань серед населення – квотна, статевоїкова, репрезентативна для населення регіону, в якому проводилось дослідження; для експертів – цільова (представники організацій громадянського суспільства, бізнес-асоціацій, центральних та місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, працівники сфери освіти та культури). Загальна кількість оброблених анкет – 1000 шт. (500 анкет для кожного досліджуваного регіону). Виконавець – компанія «Центр прикладних досліджень».

У результаті були розроблені карти проблем для кожного досліджуваного регіону та відповідних районів. Дані систематизовані за наступними категоріями:

- Регіональні проблеми;
- Зовнішній вплив;
- Локальні проблеми.

Дослідження виступає продовженням проекту «Паспорт безпеки України», реалізованого ЦМБ у 2017-2019 рр., з метою подальшого вивчення соціальної стійкості в різних регіонах України.

УКРАЇНСЬКИЙ ФРОНТИР: ВИКЛИКИ ДЛЯ СУМЩИНІ

Сумська область характеризується великою протяжністю спільногокордону з Російською Федерацією та розвиненою промисловою базою. Особливості географічного розташування і соціально-економічного розвитку регіону, а також його історично-етнічна фрагментарність формують потенційні ризики і умови для поширення інструментів російського гібридного впливу на відповідних територіях.

Регіональні проблеми

Для Сумщини актуальними є такі загальнодержавні проблеми як трудова міграція, неефективність місцевої влади, брак фінансування та стагнація промислової сфери. Незадовільні соціально-економічні умови провокують **відтік молоді та кваліфікованих працівників з регіону**, що відповідно породжує брак трудових кадрів та послаблює економічний потенціал області. При цьому Сумщина зберігає ресурсний потенціал формування на своїй території кваліфікованих кадрів (зокрема, за рахунок розвинутих закладів освіти), де молодь здебільшого отримує якісну базову освіту, проте саме через економічні проблеми та **відсутність перспектив для професійного зросту** вимушена виїжджати до столиці, в сусідні регіони та за кордон. За результатами опитування в Сумській області, близько 38% респондентів зазначили, що вже мають досвід роботи за кордоном, або хотіли б виїхати на заробітки чи постійне місце проживання з України (при цьому близько третини – 34% – вказали, що їх на місці все влаштовує).

Проблеми економічного характеру, які відображаються на загальному демографічному і соціальному розвитку Сумщини, частково пов'язані і з питаннями браку державного фінансування та неефективного використання

бюджетних коштів. Населення області в цілому демонструє занепокоєння питаннями низької ефективності роботи центральної та обласної влади – зокрема, в контексті вирішення ситуації із **розділом коштів на місцях**. Показовими в даному контексті є дані соціологічного дослідження – на питання «Які проблеми і протиріччя можна спостерігати у Вашому місті?» близько 34% опитаних мешканців Сумщини в першу чергу називають політичні конфлікти, поділ влади. Проблеми місцевої влади з ефективністю, компетентністю та здатністю забезпечити інтереси жителів регіону відображаються на її загальному рейтингу – серед респондентів третина (32%) відповіли, що скоріше або повністю довіряють органам влади на місцях, у той час як близько половини (49,8%) частково або повністю не довіряють.

Окрім загальнодержавних проблем, специфічними для економіки області стало у свій час **питання переорієнтації експорту**, через що промисловість регіону зазнала суттєвих економічних втрат (до війни на Сході України експорт продукції, виготовленої на Сумщині, у своїй більшості був націлевий на РФ). У той же час, частина регіональних промислових підприємств є державними, і вже традиційними проблемами для них стали брак державного замовлення і затримання виплат за виконані роботи. Загалом ж підприємства функціонують без повноцінного використання усіх своїх можливостей та потенціалу. Наявні проблеми в економіці на місцях поглибив загальнодержавний карантин через світову пандемію Covid-19 – приватизовані підприємства обмежували свою роботу задля уникнення банкрутства, водночас масових звільнень в цей час в регіоні не спостерігалося.

На доходи і загальний рівень забезпечення місцевого населення впливає **розвовсюдженість сезонних робіт**. На питання «З чого складається Ваш дохід?» дві третини опитуваних (блізько 70%) відповіли про офіційні зарплати і виплати, у той час як 7,6% респондентів вказали про приватне підприємство як джерело доходу. При цьому 17,8% респондентів зазначили про наявність у них неофіційних джерел отримання коштів.

Проблемою для регіону стала і **реформа з децентралізації**. Результати опитування показали, що близько 52% респондентів не відчувають змін в своєму населеному пункті після відповідної реформи, у той час як 12% опитаних вважають, що ситуація погіршилась. Наразі у Сумській області налічується 36 об'єднаних територіальних громад. Попри присутню активність та зацікавленість у місцевого населення в розвитку ОТГ системні проблеми (зокрема, асиметричність формування громад, питання прозорості формування бюджету, незрозумілість у розподілі повноважень між районними адміністраціями і ОТГ) дещо **нівелюють потенціал реформи децентралізації**, провокуючи розчарування на місцях у її реалізації.

Суперечливо сприймається жителями Сумщини і медична реформа – дані соціологічного опитування демонструють негативну оцінку якості надання медичних послуг після реформи системи охорони здоров'я (на рівні 22%), у

той час як майже половина (43,9%) респондентів зазначила про відсутність жодних змін.

Головною проблемою в сфері безпеки залишається **близькість до кордону з РФ** та потенційна можливість російського вторгнення. Актуальним питанням залишається **недостатня надійність укріплення та захищеності кордону** – за час війни його лінія була забезпечена лише елементарним загородженням, що місцями проходить безпосередньо через населені пункти, окремі будівлі та двори. Окрім того, розташування області на периферії відкритого конфлікту та спільний кордон з Росією нівелює потенціал регіону перед інвесторами, що зменшує можливість самостійного та швидкого розвитку місцевих громад.

Сумщина виступає **неоднорідним регіоном** як за економічним потенціалом та розвитком промисловості, так і за суспільно-політичними настроями. На політичну поведінку місцевого населення впливають **соціокультурні показники** – багатонаціональність населення та збереження тяжіння до радянської ментальності у певних (у тому числі, вікових) категорій жителів. В окремих районах області наявний як стійкий електорат проросійських політичних сил (Опозиційної платформи – «За життя»), так і формально праворадикальні націонал-патріотичні сили, які використовують відповідну проукраїнську риторику з метою формування і утримання сприятливого для себе образу серед місцевих жителів. При цьому системні проблеми з неефективністю управління та в соціально-економічному розвитку на місцях залишаються стійкими незалежно від ідейних поглядів тих чи інших представників місцевої влади.

Населення загалом відрізняється **низьким рівнем політичної активності** і залученості в суспільно-політичні процеси в державі. Також відсутні прояви проросійського активного осередку, що проводив би агітаційно-провокаційну публічну діяльність. Усвідомлюючи загрозу від РФ, місцеві жителі різного віку активно долучаються до процесу формування територіальної оборони, що є важливим завданням для региональної системи безпеки.

Зовнішній вплив

Російська Федерація продовжує здійснювати **суттєвий зовнішній вплив** на Сумщину. В першу чергу, це було обумовлене економічно-бізнесовими зв'язками, трудовою міграцією та налагодженим транспортним сполученням. Основні гіbridні зусилля РФ спрямовані на проведення **інформаційних операцій** через ЗМІ та соціальні мережі. При цьому заборону російських ЗМІ і соцмереж в Україні підтримує 38% опитуваних, у той час як чверть респондентів вважають цей крок помилковим. При цьому, прагнення до покращення регіональних відносин з РФ – економічних зв'язків та транспортного сполучення – серед населення Сумщини не спостерігається.

За оцінками респондентів найбільш негативне ставлення місцеві мешканці мають саме до Російської Федерації, наступними за нею у «антирейтингу» йдуть Білорусь та Китай. Суттєво вирізняються оцінки людей свого ставлення до НАТО та США – спостерігається їх **полярність та розпорошеність**, що вчергове підтверджує розкол та невизначеність думок жителів регіону щодо зовнішньополітичного курсу України.

Думки респондентів щодо зовнішньополітичного курсу України досить неоднорідні, однак **пріоритетним є шлях до членства в НАТО та ЄС**. Членство в НАТО для місцевих жителів в першу чергу означає безпеку та захист від РФ; членство в ЄС – економічний розвиток, цінності та приналежність до розвиненої частини світу. При цьому за даними опитування на питання «Якби референдум щодо вступу України в НАТО проводився найближчим часом, як би Ви проголосували?» близько половини опитаних не визначилися з відповіддю або не брали би участі в голосуванні, майже 15% опитаних проголосували би проти, і близько 38% респондентів – «за». Велика частка людей, що не визначилися або байдужі до даного питання, з одного боку, виступають аудиторією, вразливою до можливих спекуляцій і дискредитації євроатлантичного курсу України проросійськими силами в регіоні; з іншого – створюють можливості для подальшого формування позитивного іміджу НАТО в регіоні (за умов відповідної системної комунікації з боку влади і громадського сектору). У цілому як у противників інтеграції, так і в її прибічників бракує загальної обізнаності щодо питань, пов’язаних з НАТО. Okрім того, велике значення має **відірваність Києва та центральної влади від периферійних територій** та нерозуміння місцевих проблем та потреб.

Загальний інформаційний фон у регіоні представлений здебільшого національними телевізійними каналами (серед найбільш популярних каналів – «1+1», «Інтер», «Україна»), а також інтернет-ЗМІ («TCH.ua», «Українська правда», «Кореспондент», «Страна.ua»). Результати соціологічного опитування демонструють, що більшість респондентів (55%) довіряють телебаченню; близько половини (45,7%) – українським інтернет-сайтам.

Локальні проблеми

Шостка. Шостка – місто з населенням 74 тис. осіб, центр однойменного району, розташованого на півночі Сумської області. Для мешканців Шостки однією з ключових проблем є концентрація як фінансових потоків, так і уваги влади **на центрі області** – на розвитку міста Суми. Дисбаланс надходжень помітний в різних сферах – освітній, медичній, культурній. Обласна влада перекладає **видатки на місцеві бюджети**, що викликає негативне ставлення та нерозуміння зі сторони місцевих жителів. Фінансування від державних програм залишається на обласному рівні, в наслідок чого невеликі міста не мають доступу до державних коштів та забезпечують свої нагальні потреби за рахунок зв’язків з міжнародними фондами та проектної діяльності.

Серед негативних наслідків децентралізації також має місце **закриття певних об'єктів соціального забезпечення**, які раніше були розташовані в місті та утримувалися за кошти обласного бюджету. Так у Шостці припинили свою роботу шпиталь для ветеранів АТО та медичне училище, що викликало протест цільових зацікавлених груп населення. Процес децентралізації не зробив місцеві бюджети більш наповненими, а їх реалізацію – цільовою та ефективною. В той же час через недофінансування державою проектів національного рівня до місцевих бюджетів надходять вимоги фінансувати і проекти на кшталт «Великого будівництва». При цьому на місцевому рівні відчувається невдоволення діяльністю передусім центральних органів влади через **низьку ефективність впровадження реформ і відсутність розуміння та врахування регіональної специфіки**.

Основною фракцією в міській раді є партія Опозиційна платформа – «За життя», яка має 11 мандатів. При цьому, така ситуація суттєво відрізняється від інших ОТГ півночі регіону, де більшу електоральну підтримку мають проукраїнські політичні сили. Подібна **неоднорідність та полярність політичних вподобань** мешканців однієї області демонструють наявність боротьби за вплив окремих політичних сил на даній території, що не сприяє сталому соціально-економічному розвитку та провокує подальші конфлікти на локальному рівні.

Через небажання місцевих еліт допускати конкуренцію регіон має **низьку бізнес-привабливість для потенційних інвесторів**. Окрім того, позиції проросійської політичної сили демонструють наявність стійкого проросійського електорату на місцевому рівні. Досі чимало місцевих жителів працюють в РФ, але в останні роки все більше трудових мігрантів орієнтується на Чехію та Польщу. В той же час, у населення немає запитів на відновлення системного транспортного сполучення з РФ, як і торгівельних зв'язків на локальному рівні.

Конфліктів суспільного характеру, а також на релігійному підґрунті в районі не спостерігається. У Шостці функціонує нещодавно створена парафія ПЦУ, її священник є капеланом. Разом з тим, у місті були помічені випадки **поліцейського свавілля та перевищення повноважень**. На локальному рівні в цілому забезпечується взаємодія влади та громадянського суспільства. Шостка наразі єдине з міст області, де реалізовано проект «Офіс розвитку громади» – формат круглого столу місцевої влади та представників ГО, що забезпечує наявність відкритого діалогу та реалізацію окремих програм.

Карантинні обмеження негативно вплинули на економіку регіону, але більшість місцевого бізнесу продовжують свою діяльність, що убезпечило місцевих жителів від масових звільнень та неоплачуваних відпусток. Основним роботодавцем є державні **оборонні підприємства**, де працює до 2 тис. осіб. Однак на сьогодні дані підприємства працюють лише на 40% своїх можливостей, хоча ситуація дещо покращувалась у зв'язку з військовими

подіями – з'явився попит на продукцію в умовах конфлікту. Окрім цього, з 2015 року джерелом доходу в області є фармацевтичний завод «Фармак». Інші підприємства (пороховий завод «Зірка»), не працюють, або ж працюють в обмеженому режимі (державний завод Укроборонпрому «Імпульс»). Зустрічаються і випадки збанкрутування підприємств (завод з виготовлення хімічних реактивів «Хімреактив»). У той же час, залишки радянської хімічної промисловості та недотримання правил утилізації промислових відходів впливають на **стан екології** як у районі, так і в регіоні.

У контексті доступу до інформації, найбільшу аудиторію серед видань мають місцеві інтернет-сайти. Також в місті є друковані ЗМІ, радіо, 2 телеканали. Серед місцевих жителів старшого віку досі користується популярністю російське телебачення, доступ до якого надають супутникові антени.

Конотоп. Конотоп – місто з населенням близько 85 тис. осіб; адміністративний центр однойменного району та Конотопської міської громади.

Децентралізація, що за своєю суттю мала надати місцевій владі розширені повноваження, не мала суттєвого впливу на місто. Натомість реформа **інституційно обмежила функції районної державної адміністрації**, що надалі існує, продовжує розвивати відносини та контакти в регіоні, але з обмеженими можливостями. Незважаючи на те, що від початку впровадження реформи створення ОТГ мало позитивний результат, наразі

для Конотопу повстала **проблема дефіциту бюджету**. Окрім того, на розподіл державних коштів та реалізацію проектів впливає політична ситуація та особисті інтереси центральної влади, що нівелює якість проектних пропозицій. Наприклад, спортивний стадіон, якого бракує в Конотопі, був збудований за фінансування з обласного бюджету в населеному пункті, де в ньому відсутня потреба. Для забезпечення сталого розвитку міста **бракує державного дофінансування**, адже окрім інших фінансових зобов'язань на місцеві бюджети покладено обов'язки утримування пільговиків. Так місцева влада надає грошову допомогу людям з інвалідністю-ветеранам АТО на житло у розмірі одноразової виплати 200 тис. грн. Однак враховуючи можливості місцевого бюджету, за рік такі виплати може отримати лише від 2 до 4 осіб. Загалом ж в місті Конотоп налічується близько 1300 ветеранів.

В той же час, Конотоп – єдине місто в області, де активні позиції займає ВО «Свобода». На локальному рівні в інформаційному та публічному полі спостерігається **широке формальне використання націонал-патріотичної риторики** (подекуди радикальної) та відповідної національної символіки. При цьому відповідна декларативна проукраїнська позиція **не має суттєвого впливу та ефекту на вирішенні загальних проблем у місті**, пов'язаних із нездовільним станом розвитку інфраструктури, промисловості, відсутності перспектив зовнішніх інвестицій, вразливості місцевого населення до російського гібридного впливу (через популярність російських медіа) тощо.

Ситуація з безпекою в місті неоднозначна – попри наявність налагодженої взаємодії поліції з ОТГ, серед жителів присутній невисокий рівень довіри до правоохоронних органів. У цілому на відсуття особистої безпеки громадян суттєво впливає **загальний рівень соціальної напруги**, який зрос за роки війни, а також наявність ситуативних конфліктів на ідейно-ціннісному, етнічному, релігійному підґрунті.

В економічному аспекті наслідки карантину через світову пандемію Covid-19 особливо загострили для району **проблеми промислового комплексу**. Через загальнодержавний локаун припинив свою роботу місцевий арматурний завод. Серед функціонуючих підприємств в Конотопі залишилися «Авіакон» та «Мотордеталь». «Авіакон» – державне оборонне підприємство, що безпосередньо залежить від державного замовлення, і має наразі 6 млн. грн. заборгованостей по виплаті заробітної плати працівникам через затримку в надходженні державних коштів за виконану роботу. Експорт, що раніше здійснювався за різними напрямками, в тому числі до РФ, суттєво постраждав в наслідок війни. Особливо в даному контексті понесло збитки підприємство «Мотордеталь», яке було зорієнтоване на експорт в Росію. На критичну ситуацію з районною промисловістю місцева влада не має впливу через приватизацію відповідних підприємств. Офіційні показники безробіття в районі не є критичними, однак вони не репрезентують повноцінно реальну

картину з ринком праці на місці. Серед жителів району поширеною є **трудова міграція** до інших регіонів України, Європи та Росії та в Європу.

У контексті проблем інформаційного середовища на локальному рівні зберігається **наявність у місцевого населення (зокрема, серед людей старшого віку) доступу до російських каналів** через супутниково телебачення. Проблема загострилася після кодування українських телевізійних каналів. Крім того, спостерігаються **проблемні питання з українським цифровим мовленням у форматі Т2** – сигнал йде з Чернігівської області, і через рельєф місцевості його якість залишається низькою. ЗМІ у місті активно переорієнтовуються на мережу Інтернет. У Конотопі функціонують 3 газети та телерадіокомпанія. Блогерство у місті лише розвивається, але ще не характеризується якістю та довірою аудиторії.

Незважаючи на російську пропаганду, що від початку війни активно поширювалася на прикордонних територіях, місцеві мешканці активно допомагали українським військовим, розвиваючи волонтерський рух в регіоні. Таке ставлення до ситуації на Донбасі також розділяли мешканці Шостки, Глухова, Королевця. На сьогодні ж у місцевих активістів спостерігається певне **розважування в ефективності діяльності органів державної влади** з урегулювання конфлікту на Сході України.

Охтирка. Охтирка – адміністративний центр Охтирського району і Охтирської міської ради з населенням близько 47 тис. осіб; розташоване на півдні Сумської області.

Загальна суспільна думка мешканців м. Охтирка вказує на те, що хоч реформа децентралізації і надає ширші повноваження об'єднаним територіальним громадам, але в той же час **не призводить до масштабного**

та якісного оновлення місцевої влади. Місцеві жителі у своїй більшості політично пасивні, що в першу чергу відображується у результатах голосувань на місцевих виборах. В умовах низької явки (50-56%) фактично влада зберігається за правлячою політичною групою. В той же час, в Охтирці було обрано мера, що представляє партію «Сила і Честь», але його діяльності протистоїть опозиція, яку складають представники старої еліти.

В свою чергу ОТГ **позвавлені будь-якого інституційно-ієпархічного контролю.** Виходячи з цього, в районі спостерігаються випадки нецільового використання коштів. В свою чергу правоохранні органи переходят в залежність від ОТГ та місцевої влади, адже фінансуються з місцевого бюджету. Тобто на місцевому рівні на сьогодні спостерігається **ослаблення інструментів стримування та противаг.** Окрім того, населення сільської місцевості не обізнане щодо принципів реформи децентралізації, що дає можливість керівництву ОТГ залучати та використовувати кошти на власний розсуд, а не відповідно до запитів громади.

Окремою проблемою є **нестача робочих місць та закриття підприємств** в регіоні. Люди очікують від децентралізації спрямування коштів місцевого бюджету на відродження промисловості, що згідно з реформою не є завданням місцевої влади, а подібні погляди та нерозуміння ситуації є наслідками радянської політики. Економічна ситуація суттєво погіршилась через пандемію Covid-19, особливо негативні наслідки мали вплив на бізнес та найманих працівників. У зв'язку із загальнодержавним карантином поширеною стала практика неоплачуваних відпусток для працівників. Деякі підприємства Охтирки були вимушенні припинити роботу, а їх власники виїхали за кордон. Okрім того, села в районі перебувають в занедбаному стані без перспектив для розвитку, що провокує подальшу урбанізацію та міграцію. В той же час в районі видобувають газ, але лише в одному з дев'яти створених ОТГ. Відповідно **надходження до бюджету та забезпеченість ОТГ суттєво різняться в регіоні**, так як деякі громади недоотримують або взагалі не отримують надходжень з даного промислового напрямку. Між іншим, серед великих підприємств району – Тростянецька шоколадна фабрика, що дає великі відрахування в бюджет, вкладає кошти в медичну та соціальну сфери.

Важливо відзначити розвиток місцевого телебачення як в даному районі так і загалом в регіоні. Але фактично новостворені медіа продовжують утримуватися за кошти місцевих бюджетів, хоча формально комунальних ЗМІ не залишилось. Відтак місцеве телебачення підпорядковується місцевій владі. Друковані ЗМІ утримуються з бюджету або спонсорами, в той час як їх популярність зменшується. Незалежних ЗМІ немає – так чи інакше місцеві медіа захищають інтереси власників та спонсорів.

Рекомендації

Задля налагодження стабільної системи розвитку регіону і зменшення впливу негативних факторів, що сформувалися в Сумській області, пропонується:

- Забезпечити прозоре та невідкладне виконання проекту облаштування та укріплення державного кордону з РФ, уникаючи неефективного розподілу коштів та контролюючи їх витрати;
- Збільшити розміри бюджетного фінансування соціальної сфери в регіоні відповідно до його стратегічного значення та проблемних питань, властивих даному регіону;
- Створити систему заохочень, програм підтримки задля розвитку місцевих незалежних ЗМІ;
- Створити окрему систему експертних органів при міських радах, які б спеціалізувались на використанні грантових програм для залучення коштів у проблемні сфери регіону, до прикладу – розвиток освітньо-розважальних центрів для молоді, ініціативи для покращення екологічного стану регіону;
- Задля розвитку місцевого бізнесу та ліквідації тіньового ринку праці зменшення оподаткування для окремих сфер – важливих та перспективних для регіону;
- Забезпечити віддалені райони області стабільним та якісним доступом до українського телебачення, створити пільгові пакети для людей похилого віку, аби уникнути подальшого засилля російського інформаційного простору;

- Вдосконалити систему стримування та противаг на місцевому рівні, прописати принципи співпраці ОТГ та правоохоронної системи;
- Зменшити пільгового навантаження на місцеві бюджети (виплати учасникам АТО);
- Забезпечити умови для розвитку та дофінансування існуючої промислової бази регіону;
- Реалізувати заходи у рамках екологічної освіти населення, вести інформаційні кампанії про існуючі проблеми зі станом довкілля та можливі шляхи їх вирішення;
- Створити умови для залучення інвестицій та реалізації ініціатив для розвитку регіонального і локального туризму;
- Забезпечити ефективну інформаційну політику, спрямовану на нівелювання російського пропагандистського впливу в медіапросторі;
- Підвищити рівень інформування населення щодо питань європейської інтеграції та співпраці України з НАТО шляхом розробки цільової локалізованої концепції комунікації європейської та євроатлантичної інтеграції з урахуванням специфіки настроїв місцевого населення; сприяти популяризації європейського та євроатлантичного вектору серед молодого населення (у школах та закладах вищої освіти).

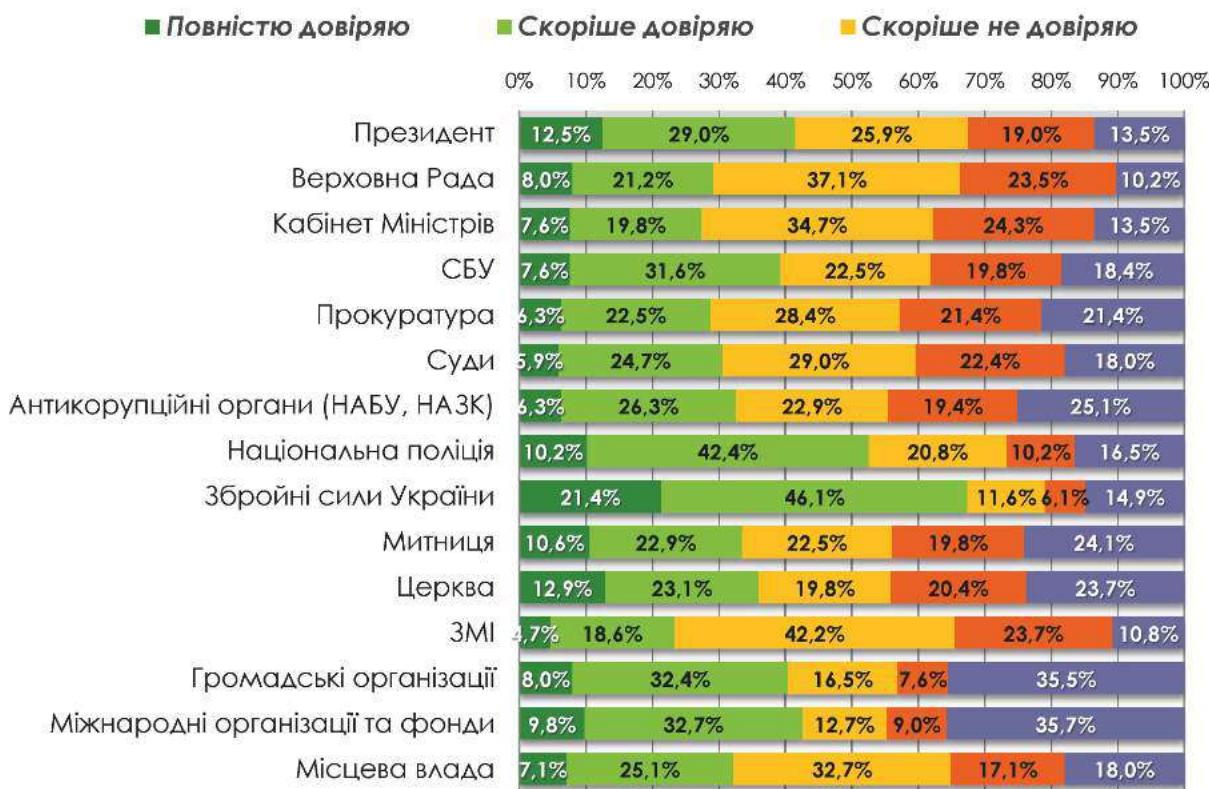
Додаток 1.
Сумська область – дані соціологічного дослідження

Які проблеми і протиріччя можна спостерігати у Вашому місті?

(Можливі кілька варіантів відповіді)

Оцініть рівень довіри до наступних інститутів

Як Ви оцінюєте свій рівень доходу?

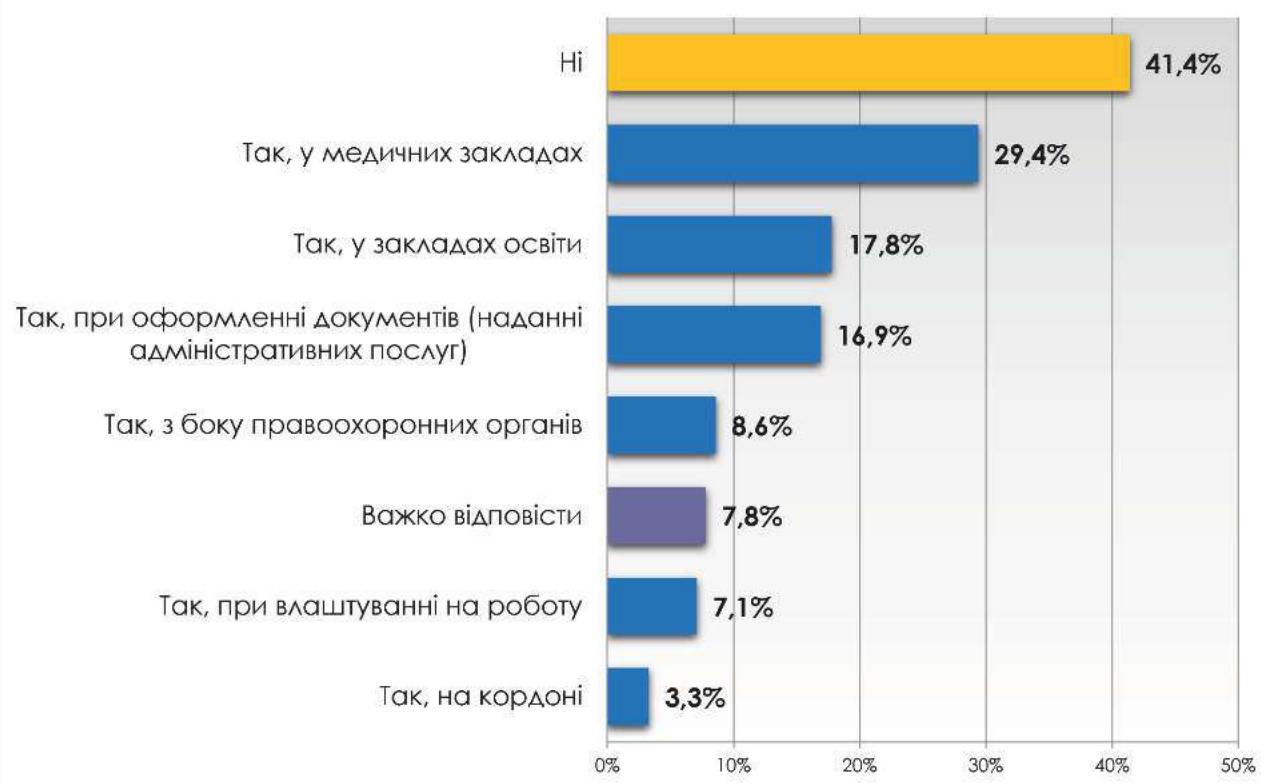
З чого складається Ваш дохід?

(Можливі кілька варіантів відповіді)

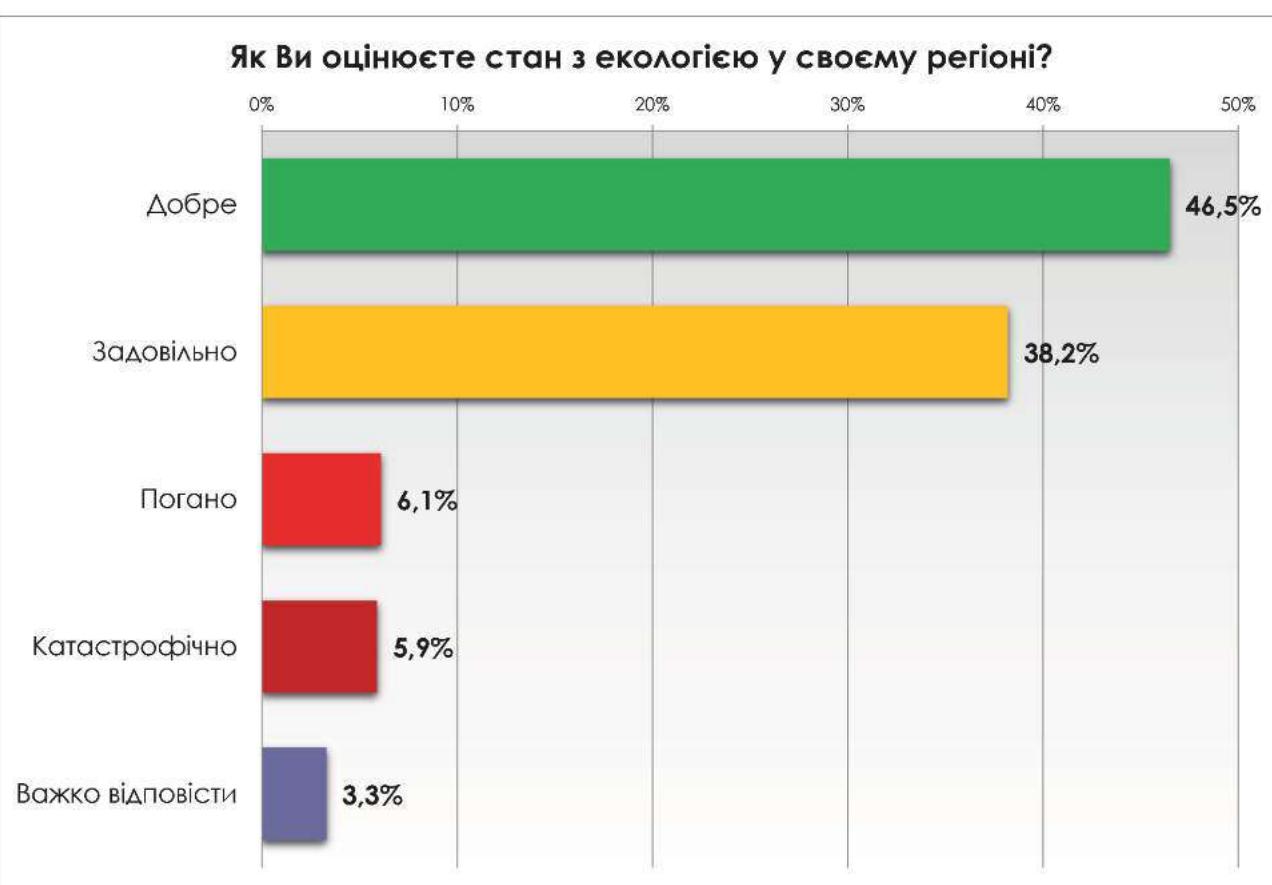

Чи стикалися Ви з проявами корупції?

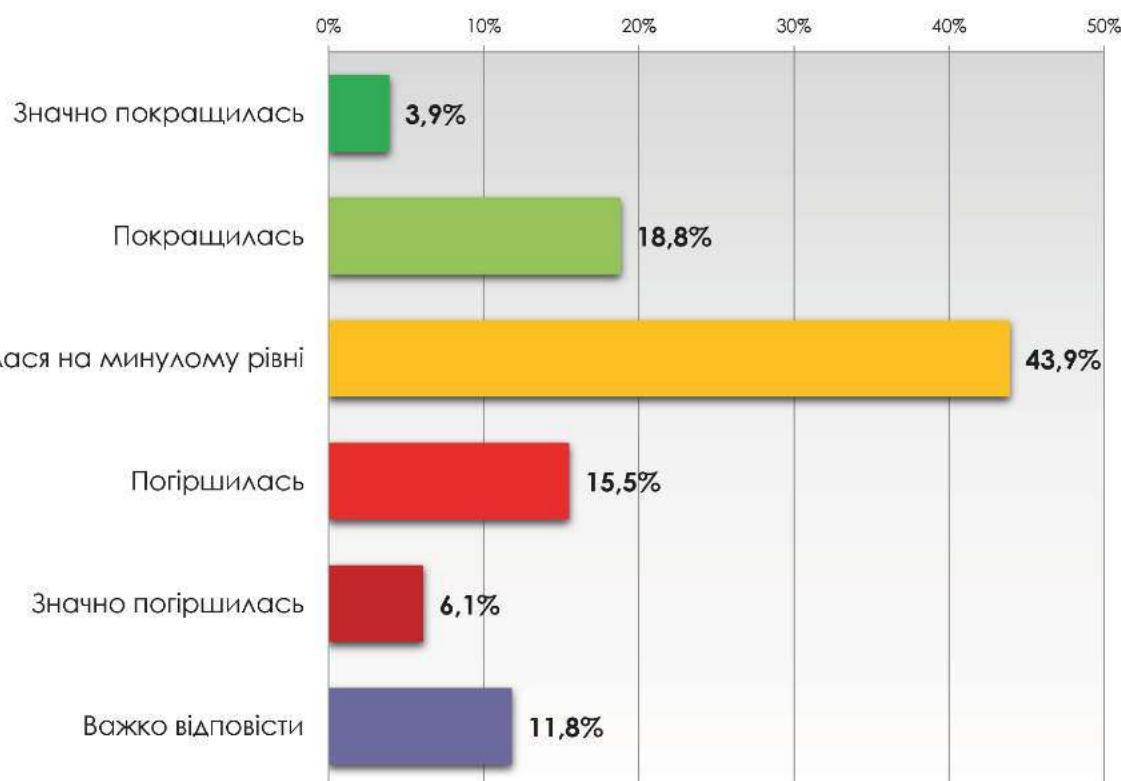
(Можливі кілька варіантів відповіді)

Як Ви оцінюєте стан з екологією у своєму регіоні?

Як змінилася якість надання медичних послуг після реформи системи охорони здоров'я?

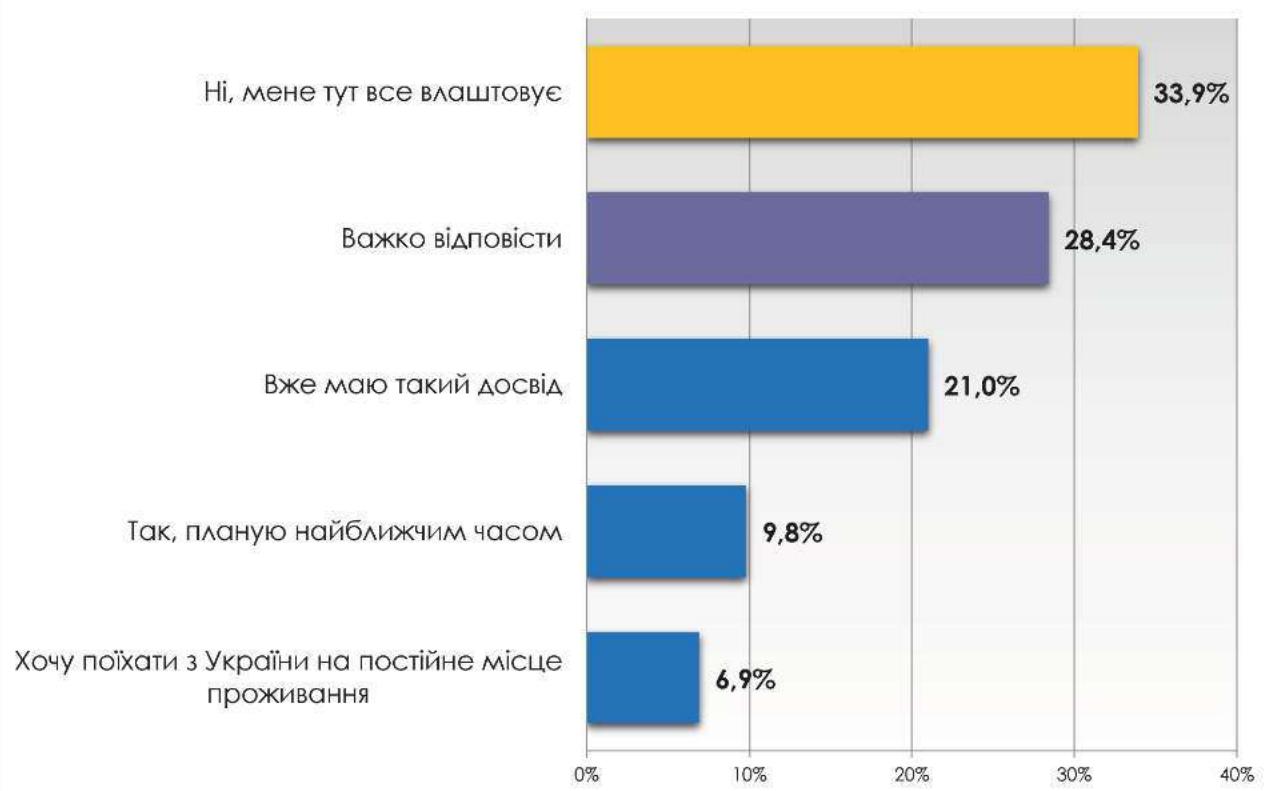

Чи стикалися Ви або члени Вашої родини з наступними наслідками епідемії коронавірусу?

(Можливі кілька варіантів відповіді)

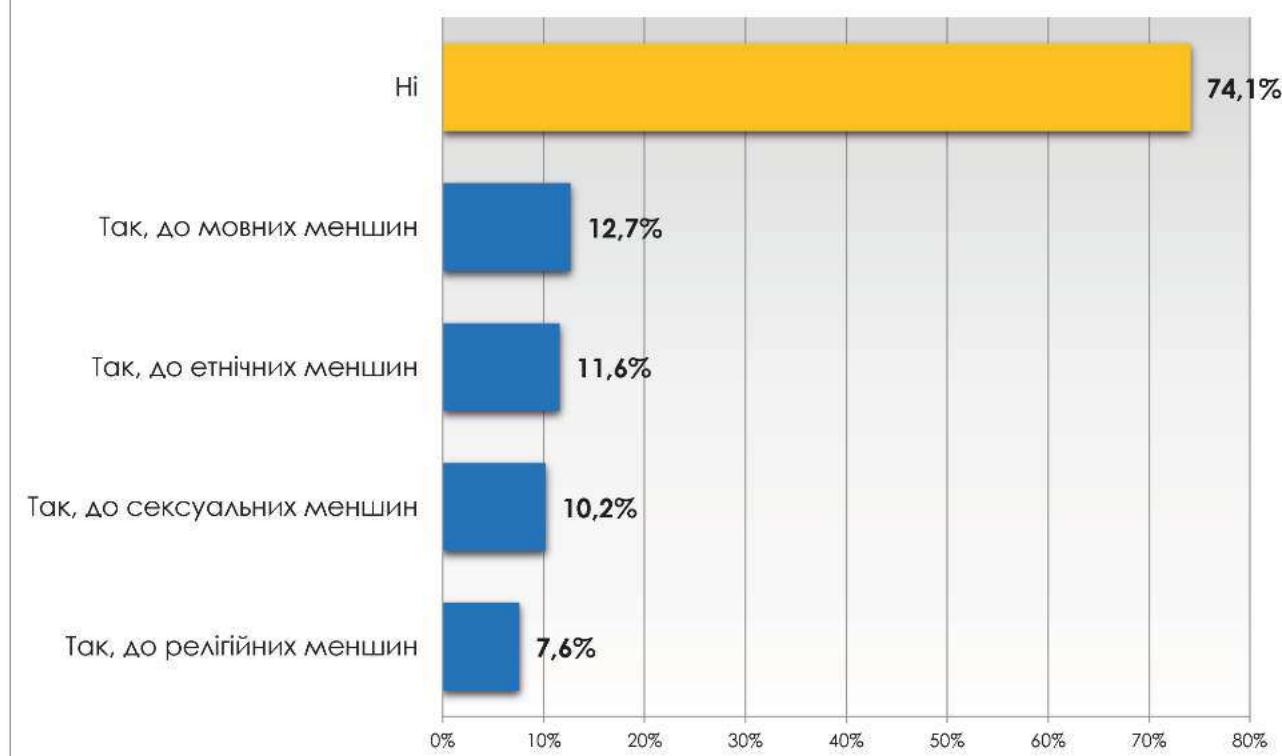

Чи замислювалися Ви про можливість поїхати на заробітки за кордон?

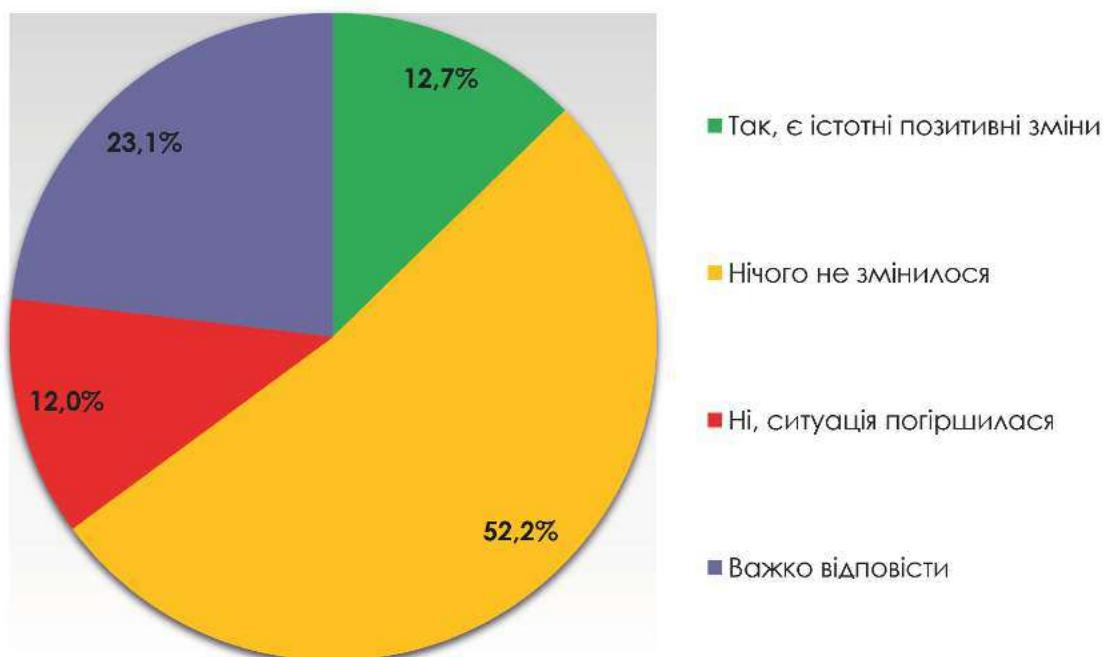

Чи стикалися Ви останнім часом з нетолерантним ставленням до меншин?

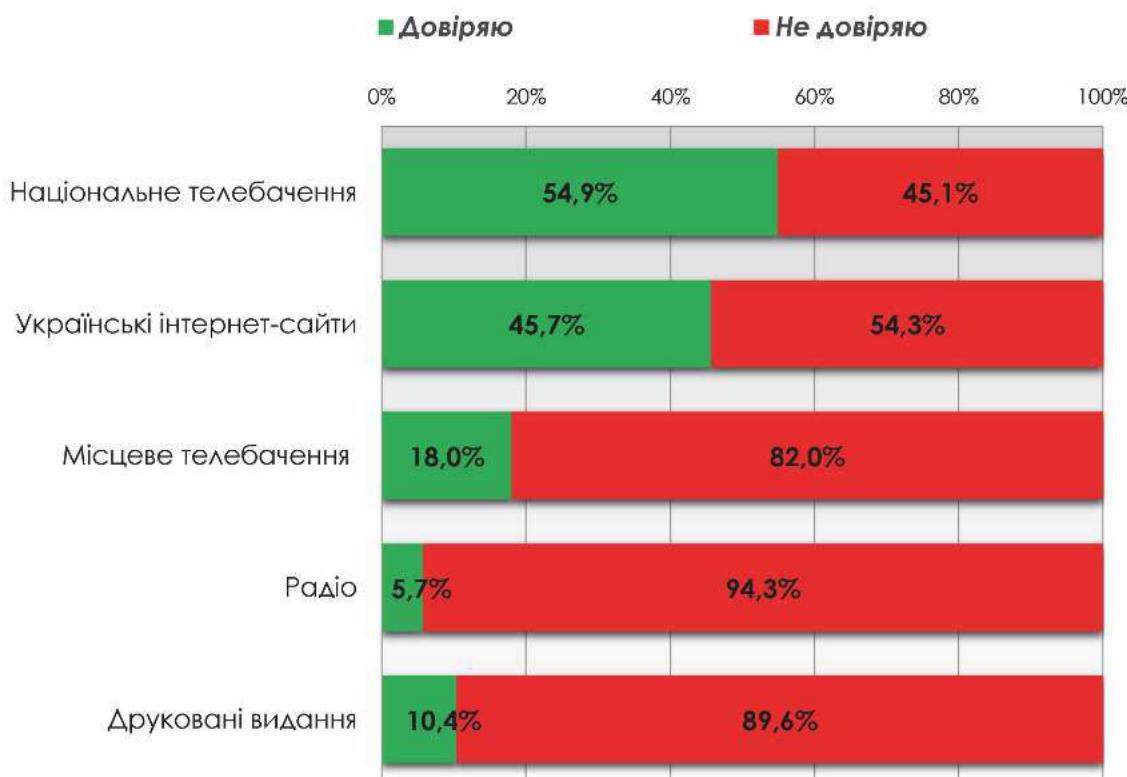
(Можливі кілька варіантів відповіді)

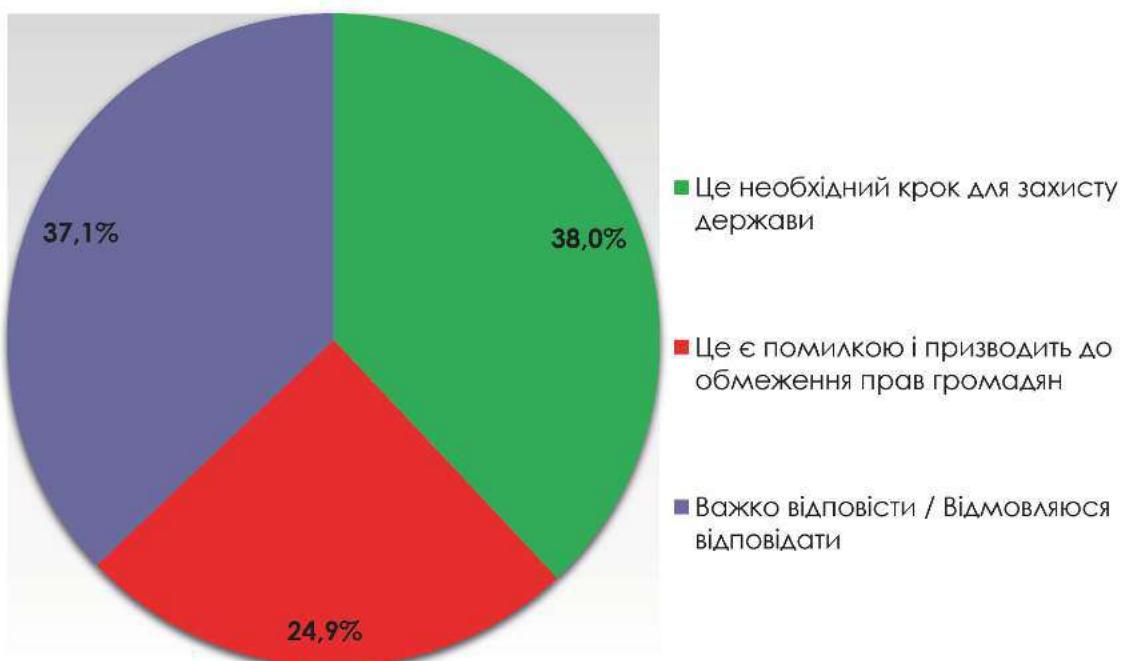
Чи відчуваєте Ви зміни у своєму населеному пункті після реформи децентралізації?

Яким ЗМІ (каналам комунікації) Ви довіряєте найбільше?

Як Ви ставитеся до заборони російських ЗМІ і соціальних мереж в Україні?

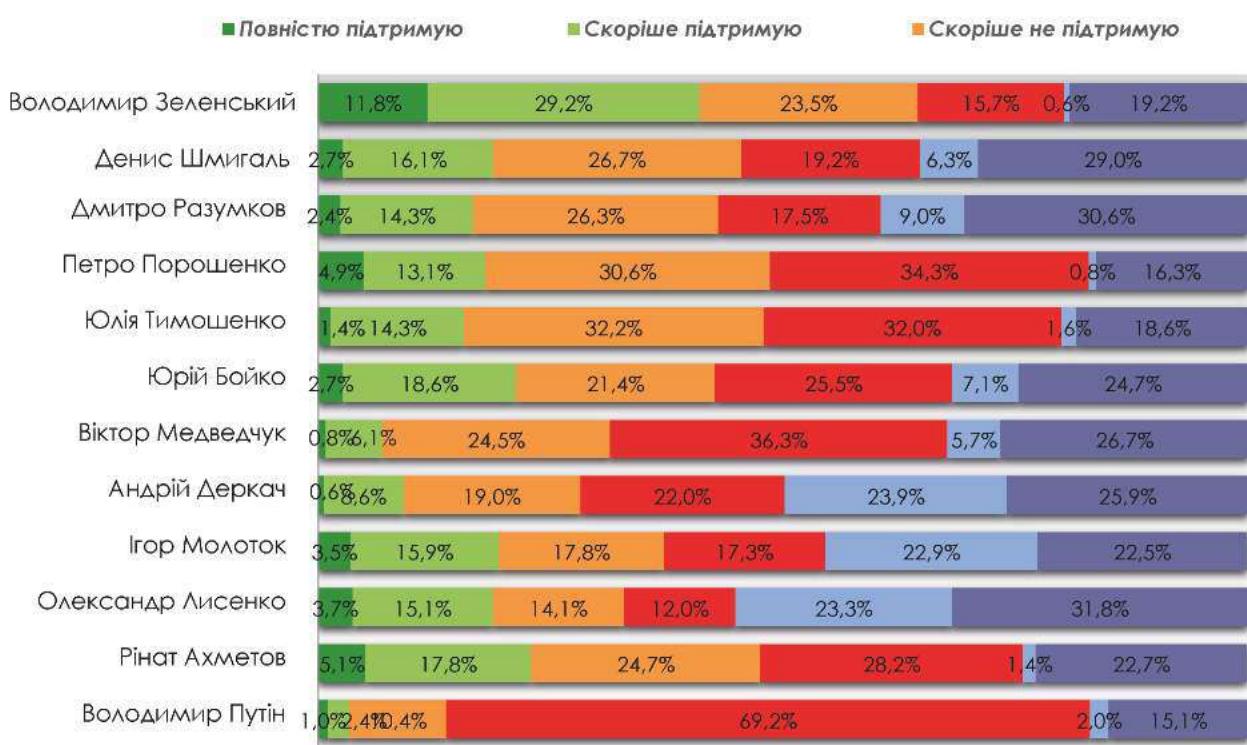
Якби референдум щодо вступу України в НАТО проводився найближчим часом, як би Ви проголосували?

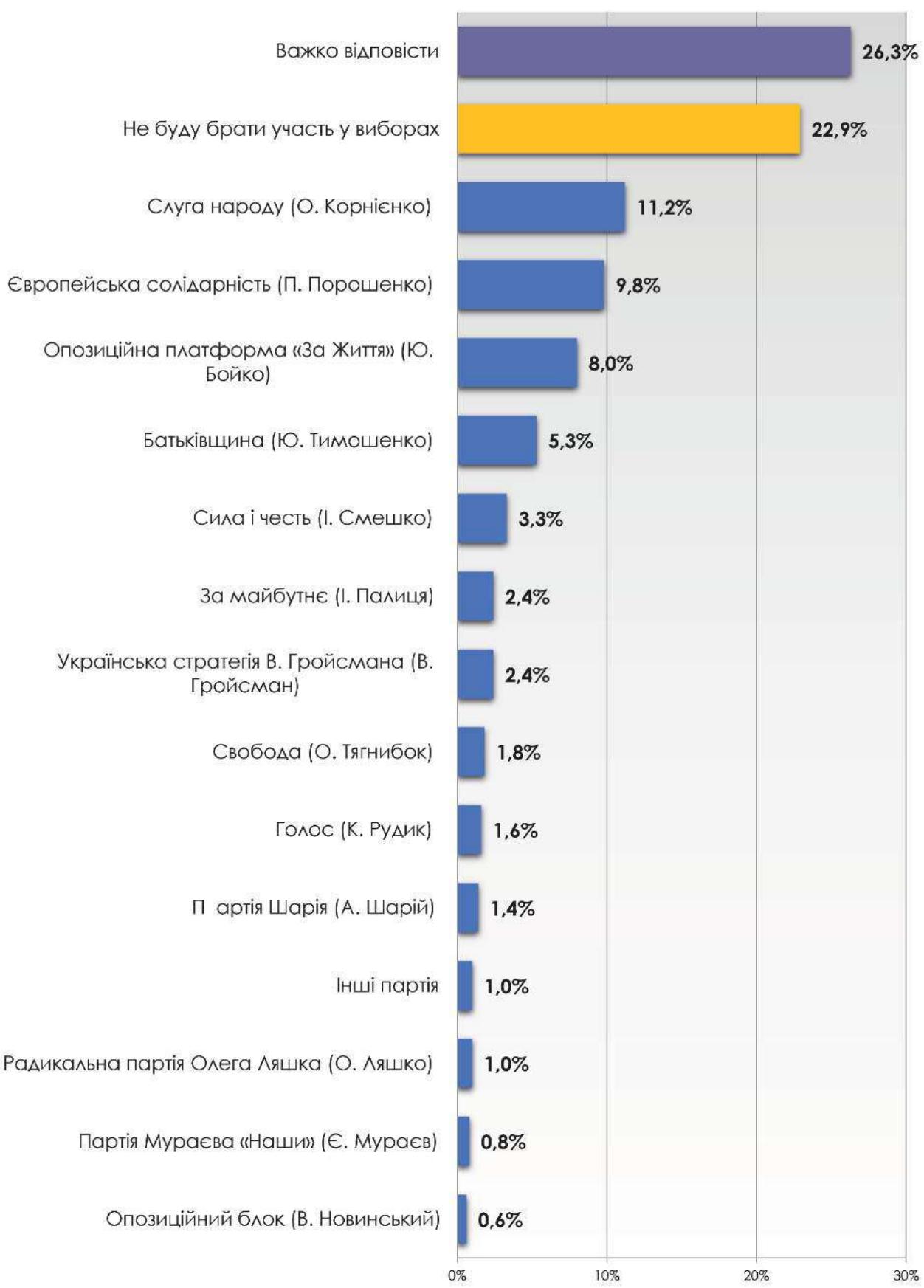
Оцініть своє ставлення до наступних країн і міжнародних організацій
 (за шкалою від 1 до 10, де 1 - найпірший показник, а 10 - найкращий)

Оцініть своє ставлення до наступних політичних і громадських діячів

Якби парламентські вибори відбувалися у найближчу неділю, за яку із вказаних партій Ви б проголосували?

УКРАЇНСЬКИЙ ФРОНТИР: ВИКЛИКИ ДЛЯ ХАРКІВЩИНИ

Харківська область – індустріально-аграрний регіон на Сході України, що межує з Російською Федерацією та зоною проведення Операції об'єднаних сил. Через цей факт, а також через активні зусилля РФ у збереженні гібридного впливу на території, безпекова ситуація на Харківщині залишається складною.

Регіональні проблеми

Проблеми безпеки на Харківщині стосуються передусім наближеності області до кордону з Російською Федерацією і збереженням загрози військової інтервенції та ризиків виникнення провокацій. Подекуди зустрічаються випадки транскордонної злочинності (контрабанда товарів).

Реформа децентралізації в області місцями не принесла суттєвих позитивних змін; натомість залишаються актуальними проблеми з наповненістю бюджетів на місцях, із прозорістю їхнього цільового використання (зберігається корупція та непотизм у процесах реалізації місцевих бюджетів). У цілому більше половини опитуваних респондентів (64,4%) зазначили, що не відчувають змін у своїх населених пунктах після проведеної реформи децентралізації. Наразі проблемними питаннями у цій сфері є ефективність роботи районних рад, асиметричний розвиток громад, подекуди відсутність налагодженої комунікації між районними держадміністраціями та

ОТГ Сама реформа сприймається на місцевому рівні достатньо суперечливо – передусім, через звичну для місцевих мешканців роль і функції районних адміністрацій в системі управління, які наразі залишаються недостатньо визначеними і зрозумілими.

Серед мешканців регіону переважає суперечливе ставлення до перспектив розвитку районів після завершення реформи децентралізації – в першу чергу, саме через проблеми із браком коштів у місцевих бюджетах. Існує попит на надання компенсацій та субвенцій з державного бюджету для вирішення окремих проблем на локальному рівні.

Негативно сприймається і **медична реформа** – попри часткове вирішення проблем із чергами в медичних закладах ситуація із якістю надання медичних послуг в області не змінилася. Актуальною в даному контексті залишається і проблема із забезпеченням ліками соціально вразливих верств населення (дітей, учасників АТО/ООС). Дані соціологічного опитування демонструють негативну оцінку якості надання медичних послуг після реформи системи охорони здоров'я (на рівні 56,8%), у той час як майже третина (27%) респондентів зазначила про відсутність жодних змін.

У системі управління подекуди спостерігається **«консервація» (закритість) влади і збереження впливу старої еліти** на всі процеси регіонального та місцевого значення. При цьому населення демонструє склонність до сталості та стабільності у політичній кон'юнктурі на місцевому рівні, проявляючи **низький рівень залученості** до можливих змін через вибори і громадську активність. Відповідні тенденції підтверджуються і даними соціологічного дослідження, в рамках якого близько половини опитуваних на Харківщині (44,4%) не бачать жодних проблем і протиріч у своїх населених пунктах (24% респондентів вказали на наявність політичних конфліктів).

Відсутнім є суспільний запит на відповідну зміну еліт через **низький рівень довіри до потенційних нових кадрів**, що частково пояснюється розчаруванням від нереалізованих змін після приходу нової влади з 2019 року.

Патерналістські погляди населення і низька політична активність проявляються у **збереженні образу «міцного господарника»** як найбільш привабливої політичної постаті для управління на місцях. Громадська активність також залишається на низькому рівні; при цьому в органах місцевого самоврядування спостерігається відсутність розуміння перспектив і потенціалу використання громадського сектору для вирішення питань локального значення. Натомість відчутний **низький рівень довіри і підтримки центральної влади** через асоціацію з неспроможністю і небажанням відповідних органів реалізувати наявний в Україні людський, інфраструктурний і промисловий потенціал. Недовірою користуються і правоохоронні структури, суди і прокуратура через випадки заангажованості відповідних установ. Відповідні погляди підтверджуються оцінками рівня довіри опитуваних до певних інститутів, де найменшою популярністю

користуються суди (на рівні 12%), митниця (12,5%), Кабінет Міністрів (близько 13%), Верховна Рада (15%) і прокуратура (18%).

Суперечливим є ставлення місцевих мешканців до нововведеної **реформи ринку сільськогосподарської землі** в Україні. Населення стурбоване питаннями можливості продажу земельних ділянок (зокрема – іноземцям), однак при цьому підкresлюється невдоволення нинішньою експлуатацією орендованої землі фермерами. Переважає негативне сприйняття процесів приватизації землі, корисних копалин і природніх ресурсів представниками бізнес-еліти. Спостерігається низький рівень юридичної обізнаності та зацікавленості місцевих мешканців в отриманні інформації щодо можливостей відкриття відповідного ринку та питань щодо ціноутворення.

Соціально-економічні умови розвитку регіону демонструють наявність таких проблем як банкрутство і закриття великих стратегічних підприємств без перспектив до модернізації та пошуку нових ринків збуту; поширенням явища безробіття та масового відтоку кваліфікованих кадрів; незадовільного рівня соціального захисту (неefективності роботи соціальних служб на місцях) тощо. Населення регіону стурбоване питаннями збільшення комунальних тарифів і виплат пенсій, відсутністю задовільної кількості робочих місць для молодих кадрів (у тому числі, через аграрне спрямування економічного розвитку регіону).

Іншою актуальною проблемою для жителів Харківщини є **незадовільний стан транспортної інфраструктури** у віддалених населених пунктах (зокрема, в сільській місцевості). У зв'язку з цим відсутній повноцінний доступ до медичних закладів для жителів з відповідних районів. Поганий стан доріг обласного та місцевого значення впливає на здатність правоохоронних служб, ДСНС і медиків оперативно реагувати на виклики і вчасно доїджати до місць інцидентів.

Поширення явища внутрішньої та зовнішньої **трудової міграції** стосується здебільшого молодого населення. Через це у віддалених від обласного центру районах помітним є **демографічний дисбаланс**. Серед популярних напрямків трудової міграції до 2014 року були великі міста РФ, нині перевагою користуються країни Європейського Союзу (переважно Польща, Чехія, Німеччина). За даними соціологічного опитування близько третини респондентів або вже мають досвід виїзду на заробітки за кордон, або хочуть виїхати на роботу / постійне місце проживання з України.

У цілому серед місцевих жителів стійким залишається запит на **відособленість, «окремості» регіону** у порівнянні з іншими областями України; несприйняття динаміки внутрішньополітичних процесів у державі та зовнішньополітичних трансформацій країни після подій 2014 року. Населення регіону демонструє **вразливість до наявних спекуляцій** в інформаційному просторі.

Загальний рівень зацікавленості населення регіону у внутрішніх і зовнішніх політичних процесах в Україні залишається на низькому рівні. Мешканці області здебільшого турбуються питаннями соціально-економічного характеру, пов'язані із налагодженням стабільних умов життя, забезпеченням робочими місцями, виплатою зарплат і наданням медичних послуг. Пасивність, аполітичність і низький рівень політичної культури та обізнаності пояснюються частково і **низькою мобільністю мешканців регіону**, зокрема у віддалених районах області.

В регіональному інформаційному просторі довірою користуються телебачення (на рівні 61%) та інтернет-ЗМІ (на рівні 45,8%). Серед вітчизняних телевізійних каналів популярними є «Інтер», «1+1», «Україна», «СТБ», «ICTV», «Новий канал»; серед українських інтернет-видань – «TCH.ua», «УНІАН», «Обозреватель», «Вести», «Сегодня», «Страна.ua», «Гордон» та інші.

Зовнішній вплив

Російська Федерація зберігає значний вплив на регіональні та локальні процеси на Харківщині через низку інструментів:

- **Мережі російської агентури впливу** на місцях (представлені локальними осередками політичних партій, заангажованих на співробітництво з Москвою);
- Торгівельно-економічні, фінансові та особистісні **зв'язки місцевих бізнесових еліт з Росією**;
- Поширення **російського і проросійського контенту** у регіональному інформаційному середовищі.

Відповідні умови формують ситуацію **відсутності відчуття загрози з боку РФ** серед мешканців прикордонних районів попри їхню наближеність до державного кордону з Росією. Серед місцевого населення на побутовому рівні спостерігається збереження здебільшого нейтрального і спокійного ставлення до російських громадян і до Росії в цілому; особливого антагонізму до пересічних росіян немає. Відзначаються погляди щодо необхідності відокремлення образу держави / режиму та простого населення. При цьому переважає негативне сприйняття поширення антиросійських настроїв в українському суспільстві, зокрема за роки діяльності попередньої влади.

Масова **поширеність доступу до російських телевізійних каналів** і їхня популярність серед місцевих жителів пояснюється збереженням **стійких зв'язків з РФ** (родинно-дружніх і торгівельно-економічних) а також ностальгією за радянським минулім (що особливо відчувається через демографічні перекоси). Відповідна ситуація створює умови для наявності стійкого та незмінного **ядерного електорату проросійських політичних сил** в Україні серед окремих категорій (у тому числі, вікових) жителів області. За даними соціологічного опитування серед політичних партій, за які б

проголосували респонденти на найближчих виборах, лідерство Опозиційна платформа – «За життя» (17,8%).

Окремою проблемою є поширення серед місцевих мешканців відчуття репрезентації власних поглядів на проросійських каналах. Присутня асоціація з відповідними джерелами інформації як такими, що виступають рупором **альтернативних проукраїнській «радикальній» риториці поглядів**. Обмеження економічних, логістичних, торговельних, культурних та інформаційних зв'язків України з Росією після 2014 року сприймається жителями негативно. Це виражається і у ставленні населення до заборони російських ЗМІ та соцмереж в Україні – 47,2% опитуваних назвали відповідну заборону помилкою, у той час як 27,4% респондентів сприймають цей крок як необхідний для захисту держави.

Враховуючи загальний інформаційний фон у регіоні, значна частина місцевого населення формує погляди на зовнішньополітичні орієнтації України крізь **призму російських наративів**. Разом з тим, варто відзначити зниження загальної привабливості та іміджевих позицій Росії у сприйнятті громадян – країна є лідером антирейтингу в оцінці ставлення респондентів до певних держав і міжнародних організацій – найнижчі бали (1-4) їй поставили близько половини опитуваних (45%). При цьому на другому і третьому місцях за негативними оцінками серед опитуваних – НАТО і США (негативним чином їх оцінили відповідно 41% і 28% респондентів).

Низький рівень підтримки євроатлантичної інтеграції України серед місцевого населення обумовлюється відсутністю розуміння реальних результатів від членства України у відповідних структурах. Натомість розповсюдженими є радянські (нині – російські) **міфи і стереотипи щодо НАТО**. Альянс асоціюється з агресивним блоком і локальними військовими конфліктами, а членство України в ньому – із дорогим процесом, який може завдати суттєвих збитків державному бюджету. Відповідне ставлення підтверджується результатами соціологічного опитування, де 43% респондентів виступають проти ідеї вступу України в НАТО (за – 31,2% опитуваних).

Образ Європи для місцевих мешканців носить суперечливий характер – з одного боку, населення приваблює стабільність і рівень економічного розвитку європейських країн; з іншого – спостерігається конфлікт на рівні ціннісних аспектів (місцями зустрічається сприйняття ліберальних цінностей як деструктивних).

Разом з тим, на динаміку у зміні відповідних поглядів та світосприйнятті людей позитивно впливає мобільність населення, виїзди за кордон до країн Європи. Однак в умовах загального низького рівня мобільності жителів у віддалених куточках регіону відповідна зміна у загальному світогляді відбувається повільно.

Локальні проблеми

Вовчанськ. Вовчанськ – місто з населенням близько 18 тис. осіб, відноситься до Чугуївського району Харківської області; розташоване на півночі регіону у безпосередній близькості до кордону з РФ (на відстані 5-6 км).

На локальному рівні спостерігається **невдоволення населенням реформою децентралізації** через відсутність реалізації коштів на вирішення нагальних проблем (на кшталт ремонту доріг) за рахунок місцевих бюджетів. Внаслідок реалізації реформи загострилися і проблеми надання адміністративних послуг – зокрема, через необхідність вирішення бюрократичних питань в районному центрі (Чугуєві), або на рівні області (у Харкові). Відповідний процес є складним для вразливих категорій місцевого населення (людей похилого віку; осіб з інвалідністю), які в умовах необхідності трансферу до районного центру стикаються з **логістичними проблемами**, зокрема через поганий стан доріг.

Відмічається зниження в останній час активності місцевого депутатського корпусу щодо вирішення системних проблем на локальному рівні. Місцеве населення турбують питання **пасивності та низької ефективності роботи міської влади та органів місцевого самоврядування**, передусім у питаннях налагодження комунікації із громадськістю. Це виражається у складності організації прийому представників громадськості у чиновників; неучасті представників місцевого самоврядування у громадських обговореннях тощо. У цілому результати проведених реформ та виборів за останні роки не змінили ситуацію з циркуляцією влади на місцевому рівні.

Попри наближеність міста до російського кордону на побутовому рівні місцеві мешканці **не відчувають загрози з боку Російської Федерації**. Не було відчутно занепокоєння відповідною загрозою і в 2014 році. При цьому відмічається **проблема укріплення кордону з РФ** через відсутність розбудови надійних фортифікаційних споруд. Наразі загальна ситуація з безпекою у Вовчанську в цілому задовільна; проте зустрічаються випадки транскордонної злочинності (контрабанди товарів). Відсутні конфліктні ситуації між місцевим населенням і учасниками АТО/ООС.

При цьому серед місцевих жителів спостерігається в цілому **низький рівень оцінки роботи вітчизняних правоохоронних структур**. Суперечливе ставлення спостерігається серед місцевого населення і до сьогоднішньої діяльності Збройних сил України – попри високий рівень підтримки громадськість занепокоєна питаннями компетентності окремих представників ЗСУ, ситуацією з військовою дисципліною тощо. Рівень довіри до центральних органів влади (зокрема, до парламенту та уряду) залишається низьким.

У місцевому громадському секторі спостерігаються **проблеми з організацією, узгодженістю та координацією діяльності** (наприклад, у місцевої спілки ветеранів). Місцевих жителів турбують здебільшого **проблеми**

соціально-економічного характеру – наявність робочих місць, ціни на комунальні послуги, виплати пенсій тощо. Актуальним залишається і питання патріотичного виховання молоді, реалізація якого носить здебільшого формальний характер через низьку зацікавленість цією тематикою з боку місцевих органів влади.

Серед місцевого населення поширеним є **суперечливе ставлення до мовного питання в Україні** – з одного боку декларується відсутність мовної проблеми в місті, з іншого – переважає контроверсійна оцінка введення закону про українську мову як державну.

Кількість населення в місті суттєво скоротилася через **несприятливі соціально-економічні умови** – у Вовчанську відсутні перспективи працевлаштування (особливо гострою ця проблема є для соціально вразливих верств населення – ветеранів АТО/ООС, осіб з інвалідністю). Наявність у Вовчанську низки підприємств (агрегатний та олійноекстракційний заводи, взуттєва фабрика, м'ясокомбінат) не сприяє покращенню економічного розвитку через застарілість потужностей і відсутність належного фінансування. Відповідна ситуація сприяє поширенню явища **трудової міграції** – мешканці міста активно виїжджають на заробітки за кордон (раніше популярним напрямком була РФ, нині – країни Європи), а також до обласного центру і смт. Кулинічі. Ведення жорстких карантинних обмежень через поширення в Україні епідемії Covid-19 негативно відбилося на роботі місцевих підприємців – зустрічалися випадки закриття бізнесу.

Актуальною в місті є **проблема з отриманням ветеранами АТО/ООС земельних ділянок** через відсутність сприяння та роз'яснення з боку місцевих адміністративних установ щодо процедури оформлення відповідної документації. Інша проблема стосується наявності бюрократичних перешкод і високої вартості у процедурі оформлення права власності на земельний пай.

Близькість Вовчанська до кордону з РФ обумовлює популярність серед населення міста **російського телебачення**. При цьому серед українських телевізійних каналів популярністю користуються «Інтер» та «Україна» – саме до них у свій час перейшла аудиторія каналів «NewsOne», «ZIK» та «112 Україна» після їхнього закриття. У цілому ж факт припинення мовлення відповідної групи каналів сприймається на рівні місцевого населення здебільшого негативно. Переважає думка щодо необхідності наявності різного роду каналів та джерел інформації для репрезентації різних точок зору і формування власної думки в суспільства. Загалом найбільш популярними джерелами інформації виступають телебачення, новини в мережі Інтернет, рідше – радіо.

Куп'янськ. Куп'янськ – місто, розташоване у північно-східній частині Харківської області, районний центр Куп'янського району з населенням близько 28 тис. осіб.

Серед основних системних проблем на локальному рівні – **незавершена реформа децентралізації**, яка спричинила додаткове навантаження на місцеві бюджети (зокрема, мова йде про ті функції, які раніше мав виконувати центр – надання медичної допомоги, організація маршрутних перевезень тощо). Наразі ж ОТГ не має змоги забезпечувати надання медичних і соціальних послуг населенню виключно за кошти місцевих бюджетів і з використанням матеріально-технічних умов, які дісталися від області та районів у процесі перерозподілу повноважень і власності. Це спричиняє випадки із використанням службовцями на місцях власних коштів для задоволення критичних потреб локального населення (наприклад, придбання комп’ютерів за свій рахунок). При цьому відмічається відсутність належної уваги до вирішення відповідної проблеми з боку місцевого депутатського корпусу, який здебільшого демонструє формальне виконання роботи в місцевих ЗМІ.

Ситуація з **дорожньою інфраструктурою** вирішена частково – центральна траса на Харків відремонтована, однак дороги місцевого значення, які розташовані ближче до кордону, знаходяться у занедбаному

стані. Аналогічно незадовільним є стан з автомобільними шляхами у самому районному центрі. Відповідний стан доріг негативно впливає на **здатність правоохоронних служб і ДСНС оперативно реагувати на виклики** і вчасно доїжджати до місце інцидентів. Логістична проблема відбувається і на медичному забезпеченні. Значна частина з наявних в ОТГ населених пунктів в результаті реалізації медичної реформи залишилися без відповідного обслуговування. Логістичні проблеми в районі стосуються і трансферу учнів із віддалених населених пунктів сільської місцевості до закладів освіти.

Наявна проблема застаріlosti житлового фонду в Куп'янську – з 1994 року в місті ввели в експлуатацію лише один новий житловий будинок. Крім того, актуальною проблемою залишається й відсутність задовільної кількості доступних кредитів для населення.

Характерним для місцевості є **демографічний дисбаланс** – серед 15 тис. мешканців Куп'янського району більшу частину складають люди пенсійного віку, що впливає в цілому на електоральну поведінку та результати виборів. При цьому явка на останніх місцевих виборах була достатньо високою (на рівні 60-70%).

Нова процедура затвердження старост не вплинула суттєво на розклад сил на місцях – затвердженими кандидатурами здебільшого стали представники старих сільських рад. Разом з тим, відмічається поліпшення ситуації з управлінням на локальному рівні та реалізацією нових ідей у тих населених пунктах, де на роль старост були призначенні нові обличчя.

Відчуття особистої безпеки в місті залишається на незадовільному рівні через показники злочинності. В районі існує **проблема із кадровим наповненням правоохоронних структур** та їхнім матеріально-технічним забезпеченням (передусім, транспортними засобами). Відповідна ситуація ускладнює ефективність роботи поліції та охоплення і патрулювання всіх територій району. Дещо кращою є ситуація із матеріально-технічним забезпеченням ДСНС (зокрема, пожежних частин), однак залишається питання із обслуговуванням новопридбаних пожежних автомобілів, яке потребує залучення додаткових коштів з місцевого бюджету.

Попри наближеність міста та району до кордону з РФ (близько 40 км) на місцевому рівні не відчувається загрози з боку Росії. Разом з тим, залишаються високими **ризики виникнення провокацій** та погіршення ситуації у зв'язку з можливістю скорочення штату прикордонної служби.

Куп'янськ – великий залізничний і автомобільний вузол Харківської області, на території якого розташовані машинобудівний завод, завод залізобетонних конструкцій, «Метиз», а також великі концерни. Багато інших місцевих підприємств, які обслуговували аграрний сектор за часів СРСР, наразі припинили свою діяльність та не мають **потенційних ринків збуту** для продукції. Okрім промислових підприємств бюджет міста та району наповнюється аграрним сектором. Негативні наслідки від поширення

коронавірусної інфекції населення в основному відчулися у сфері логістики – через обмеження на транспортні пасажирські перевезення.

Разом з тим, в цілому соціально-економічні умови в районі залишаються складними – більшість жителів району представлена малозабезпеченими верствами населення. Несприятливі економічні умови спричиняють **поширення трудової міграції** – жителі міста виїжджають на заробітки до обласного центру, а також за кордон (популярними напрямками є Польща і Німеччина).

Наразі головною проблемою місцевого інформаційного простору є **дисбаланс у розподілі доступу до українського і російського телевізійного контенту**: через цифрове телебачення Т-2 населення може переглядати 32 вітчизняних канали (найбільш популярні – «Інтер» та 1+1), при цьому маючи доступ до 76 російських каналів. Друковані видання на території ОТГ представлені чотирма газетами, які раніше були муніципальними. Актуальною для району та міста є проблема з мобільним покриттям – через географічні умови (особливості рельєфу) відповідні сигнали дуже слабкі, незважаючи на наявність достатньої кількості веж мобільного зв'язку.

Попри низьку політичну і громадську активність у місті спостерігається **збереження зорієнтованості на РФ** (передусім, через досвід роботи в Росії у більшості місцевого населення в минулому). При цьому курс на європейську інтеграцію України не сприймається негативно – на місцевому рівні усвідомлюється потреба в економічному та технологічному розвитку держави за рахунок можливого вступу держави у відповідні структури.

Ізюм. Ізюм – центр одніменного району з населенням близько 47 тис. осіб, який знаходитьться на південному сході Харківської області.

Реформа децентралізації на локальному рівні відбувалася із затримками – останні громади були сформовані в останній момент перед місцевими виборами 2019 року. **Повільний процес реалізації реформи** пов’язаний із суб’єктивним фактором – зокрема, проблемами в комунікації та пошуку консенсусу в узгодженні діяльності сільських голів на місцях.

У цілому в районі спостерігається **відсутність політичної активності громадян**, що підтверджується низькою явкою електорату на місцевих виборах (дещо вищими є показники явки на загальнонаціональних виборах – на рівні 30-40%). У виборах здебільшого беруть участь представники старшого покоління, що обумовлюється демографічним чинником – більше половини населення району представлене віковою категорією 50+.

Відчуття особистої безпеки в місті здебільшого на задовільному рівні; люди не стикаються з випадками поширення важких злочинів. Разом з тим, присутній **високий рівень недовіри до судової системи** в державі, зокрема в контексті забезпечення верховенства права.

Ситуація із дорожньою інфраструктурою в районі викликає неоднозначні оцінки – маршрути державного (обласного) значення знаходяться у задовільному стані, у той час як дороги місцевого значення потребують суттєвого запущення коштів з місцевих бюджетів на ремонт. **Проблеми з логістикою у віддалені населені пункти** району негативно відображуються на здатності ДСНС і медичних служб оперативно реагувати на надзвичайні ситуації і добиратися до місць виклику. Наразі медичні служби здатні виконувати свої функції за рахунок надмірної експлуатації транспорту, через що він швидше стає непридатним для використання.

З аналогічними перешкодами стикаються і пожежні служби, чиї проблеми з оперативним виїздом на виклик доповнюються відсутністю чітких вимог і стандартів щодо організації добровольчих пожежних частин на рівні ОТГ. Крім того, наявним є брак належної фінансової підтримки відповідного процесу, через що кількість таких пожежних частин в районі зазнає скорочень. У правоохоронних структурах і ДСНС кадрова проблема відсутня, що пояснюється достатньо високим рівнем заробітних плат на відповідних посадах (на рівні 11 тис. грн. при середній зарплаті в місті до 10 тис. грн.).

У порівнянні з іншими наближеними до кордону з РФ районами місцеве населення демонструє більший рівень **занепокоєння питаннями війни** і побоювання можливої ескалації конфлікту. Відповідне ставлення пояснюється **наближеністю міста до зони проведення бойових дій** і досвідом перебування на території штабу АТО. Місцеві мешканці демонструють позитивне ставлення до українських військових у місті, які раніше викликали настороженість, а наразі асоціюються з безпекою. Крім того, поширеним на місцях є волонтерський рух; наразі створюється і система територіальної оборони з числа місцевих жителів, які у 2014-2015 роках були мобілізовані до ЗСУ. Разом з тим, зустрічаються **випадки конфліктів на побутовому рівні**.

щодо надання пільг ветеранам АТО/ООС приватними перевізниками (зокрема, через перекладення видатків на пільговиків на місцеві бюджети громад, кожна з яких самостійно ухвалює рішення щодо вирішення питання в умовах браку коштів). В умовах неспроможності громад виплачувати перевізникам компенсацію щодо пільговиків існує потреба у вдосконаленні відповідної процедури на законодавчому рівні із вирішенням проблеми виділення обмеженої кількості пільгових місць.

Основною проблемою соціально-економічного характеру для місцевих жителів виступає **відсутність робочих місць**, що впливає на активізацію міграції населення і збереження триваючої демографічної кризи (останній приріст у кількості населення спостерігався у 2014 році з напливом внутрішньо переміщених осіб). Наразі ж люди (зокрема, молодь) масово виїжджають на заробітки у густонаселені обласні центри (Київ, Харків, Львів), а також за кордон (Польща, Словаччина, Чехія, Нідерланди). Разом з тим, значна частина трудових мігрантів демонструє тенденцію до повернення на постійне місце проживання в регіон.

В Ізюмі присутня велика кількість ветеранів АТО/ООС; процедура отримання статусу учасника бойових дій налагоджена задовільно. При цьому зустрічаються **проблеми з отриманням ветеранами земельних ділянок**, а також із організацією соціальної підтримки і адаптації учасників АТО/ООС, які поступово вирішуються (зокрема, за рахунок роботи центру соціальної підтримки на базі міського війкового комісаріату; організації семінарів із соціальної адаптації і родинної терапії в обласному центрі).

Ізюмський район характеризується здебільшого **агарною спрямованістю економіки**; при цьому бюджет районного центру наповнюється і за рахунок газової промисловості, приладобудівного заводу, ДП «Ізюмське лісове господарство» тощо. Попри розвинену промисловість в Ізюмі спостерігається **закриття великих підприємств** через відсутність попиту на продукцію (наприклад, тепловозоремонтного заводу).

Серед культур, які масово вирощуються в сільському господарстві, переважають пшениця, соняшник і кукурудза. Обсяги збору врожаю сягають показників 5 тон пшениці з одного гектару (де ціна за одну тонну складає 8 тис. грн.). Таким чином, сезонна робота в аграрному секторі виступає для місцевого населення одним із найбільш прибуткових видів діяльності. Разом з тим, залишаються побоювання щодо **ризиків тиску на місцевих фермерів з боку аграрних холдингів**.

У цілому стан соціально-економічного розвитку району характеризується **нестабільністю доходів місцевого населення** – зарплати носять здебільшого сезонний характер і залежать від посівної кампанії та зборів врожаю. Попри те, що формальний рівень безробіття становить незначний відсоток (5-7%), фактично відповідні показники значно вище (сягають 15-20%). Частково **відсутність належної кількості робочих місць** пояснюється і

процесами модернізації та механізації сільськогосподарських підприємств, у результаті чого знижується потреба у працівниках. Іншою проблемою для регіону є ризики зростання інфляції, яка вплине на доходи громадян. Негативні наслідки в результаті запровадження карантину через поширення Covid-19 стосувалися здебільшого малого бізнесу, передусім – сфери обслуговування в місті. Багато малих підприємств змушені були припинити діяльність і не змогли її відновити в повному обсязі після послаблення жорстких карантинних обмежень.

Актуальною проблемою залишається збереження навантаження на транспортну інфраструктуру Ізюму через **транзитний характер міста**. Відкритим є і питання **нереалізованого туристичного потенціалу** регіону в умовах відсутності належного залучення інвестицій і налагодження логістичних маршрутів до віддалених районів.

Інформаційне середовище району представлене ЗМІ, які здебільшого знаходяться під контролем місцевих органів влади. Серед основних джерел інформації переважають телебачення та мережа Інтернет (групи в Facebook); рідше – друковані видання (газети) і радіо. При цьому місцеві телевізійні канали не користуються популярністю, на відміну від **контенту російського телебачення**, до якого зберігається доступ. У цілому місцеве населення демонструє **низький рівень довіри до ЗМІ** в Україні через їхню підконтрольність окремим представникам великих бізнес-кіл. За таких умов існує попит на запуск громадського телебачення.

Рекомендації:

З метою покращення безпекового клімату в регіоні та нівелювання впливу деструктивних чинників його розвитку пропонується:

- Посилити обороноздатність регіону за рахунок зведення і укріplення фортифікаційних споруд на кордоні; подальшої розбудови системи територіальної оборони із залученням ветеранських організацій та добровольчих об'єднань;
- Здійснити профілактичні заходи для боротьбі з незаконним обігом зброї;
- Забезпечити запровадження більш системного підходу до оцінки безпеки в регіоні (аналіз та розробка на коротко- і довгострокові перспективи програмних документів щодо стратегічного планування);
- Продовжити процеси децентралізації (максимальне залучення місцевого населення до прийняття рішень, розвитку інфраструктури, фінансового планування розвитку територій);
- Розробити стратегію вирішення інфраструктурних проблем області з урахуванням вже існуючого транзитного значення та потенціалу окремих районів;
- Розробити регіональні програми професійної перепідготовки кадрів у зв'язку із закриттям (скороченням) великих промислових виробництв. Пріоритетними напрямками є сфера послуг, сільське господарство, мале виробництво, самостійна зайнятість, робота на інфраструктурних логістичних проектах, туризм. Окремі програми зайнятості для вікових категорій населення (45+);
- Розробити регіональні програми стимулювання (прості алгоритми, прозорі механізми відкриття бізнесу) малого та середнього бізнесу з урахуванням економічних потреб регіону;
- Забезпечити створення регіональної карти кластерної економіки, що визначатиме розірвані виробничі ланцюги та пропонуватиме їх диверсифікацію;
- Реалізувати регіональну програму будівництва доступного житла, надання податкових пільг для ведення малого бізнесу для вразливих категорій населення;
- Налагодити системну роботу зі спрощення доступу жителів віддалених прикордонних населених пунктів до українського телебачення і покриття мобільного зв'язку;
- Забезпечити ефективну інформаційну політику, спрямовану на нівелювання російського пропагандистського впливу в медіапросторі;
- Активізувати проведення інформаційних, розважальних та культурних заходів з національно-патріотичного виховання, спрямованих на широкі верстви населення (фестивалі, кінофоруми тощо);

- Розробити регіональні програми національно-патріотичного виховання молоді з усуненням радянської традиції із широким залученням різних категорій населення (зокрема, запрошення ветеранів АТО/ООС до участі у заходах на базі місцевих закладів освіти);
- Розвивати необхідну інфраструктуру (на кшталт спортивних майданчиків / смуги перешкод) для забезпечення допризовної і спортивної підготовки місцевої молоді;
- Підвищити рівень інформування населення щодо питань європейської інтеграції та співпраці України з НАТО шляхом розробки цільової локалізованої концепції комунікації європейської та євроатлантичної інтеграції з урахуванням специфіки настроїв місцевого населення; сприяти популяризації європейського та євроатлантичного вектору серед молодого населення (у школах та закладах вищої освіти).

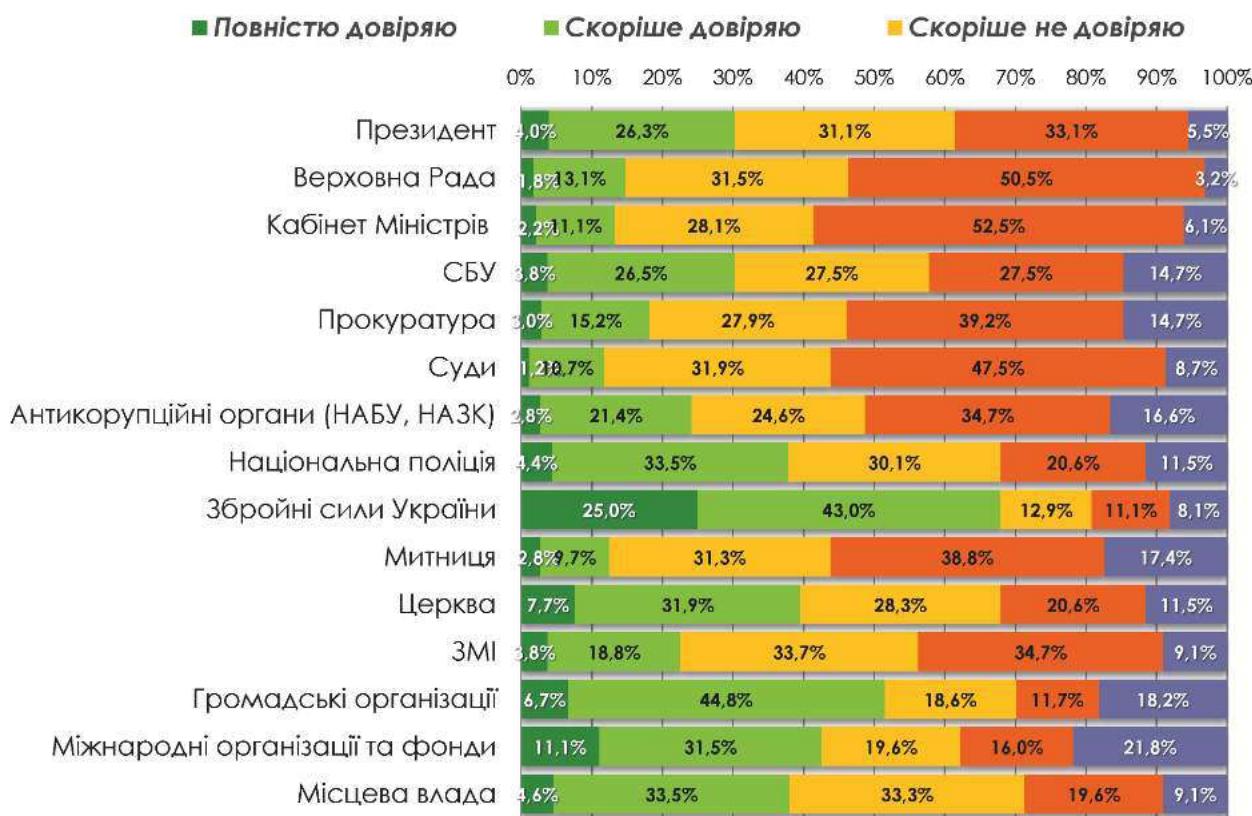
Додаток 2.
Харківська область – дані соціологічного дослідження

Які проблеми і протиріччя можна спостерігати у Вашому місті?

(Можливі кілька варіантів відповіді)

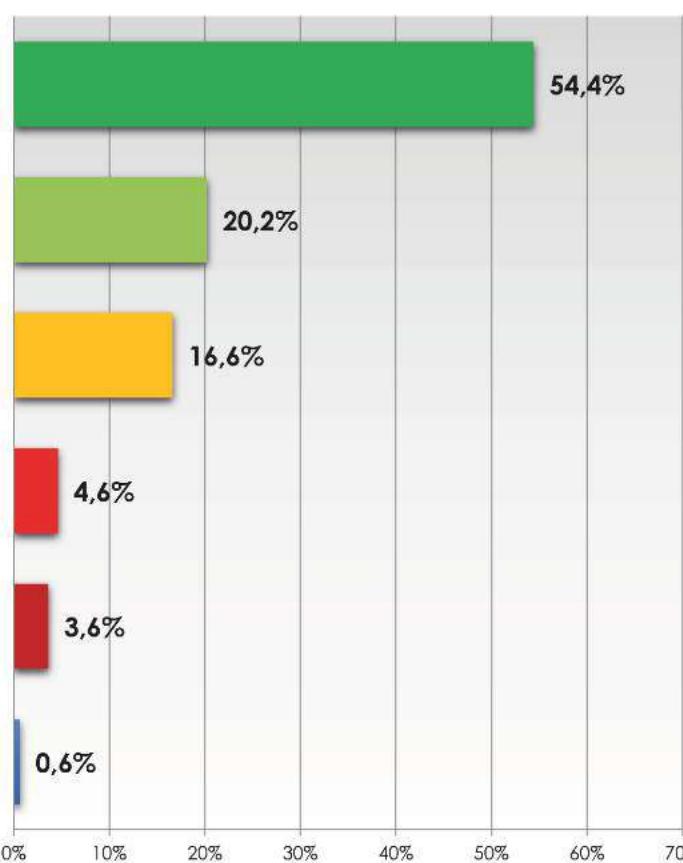

Оцініть рівень довіри до наступних інститутів

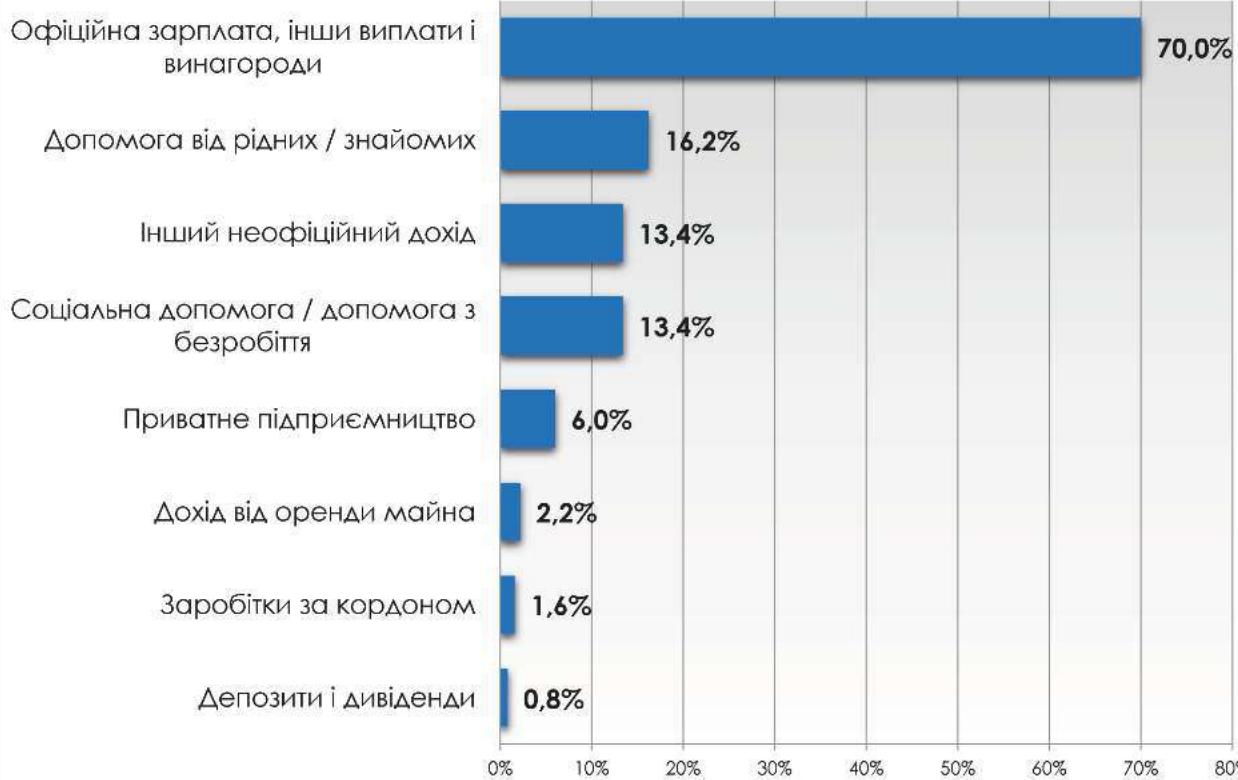
Як Ви оцінюєте свій рівень доходу?

Вистачає на їжу, комунальні послуги та товари/послуги першої необхідності

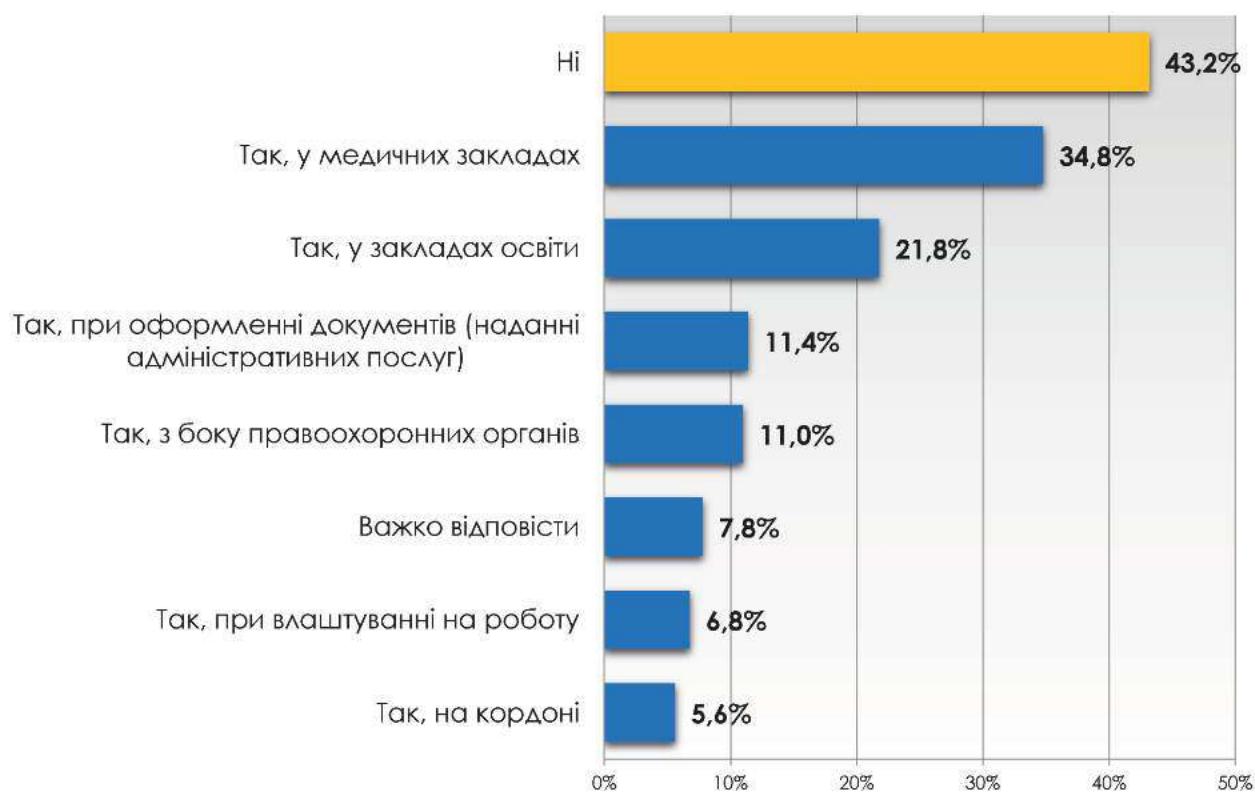
З чого складається Ваш дохід?

(Можливі кілька варіантів відповіді)

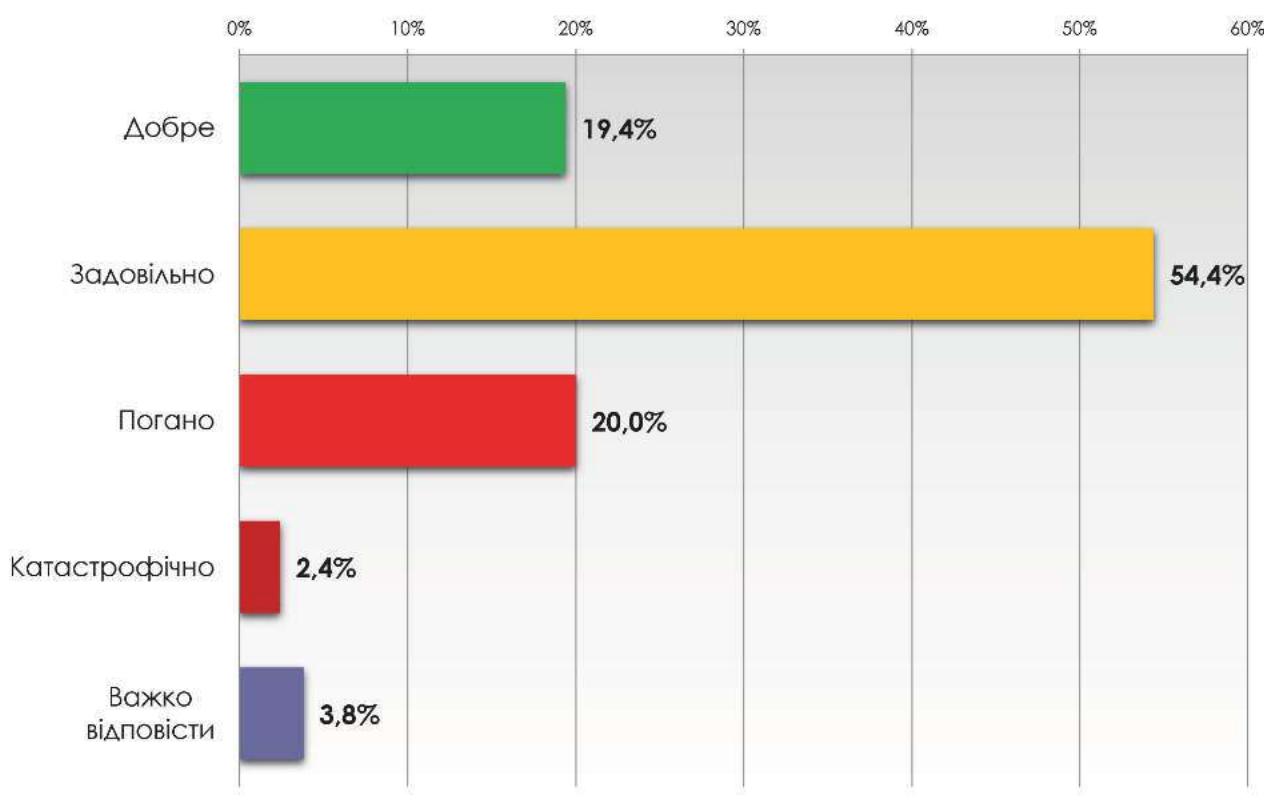

Чи стикалися Ви з проявами корупції?

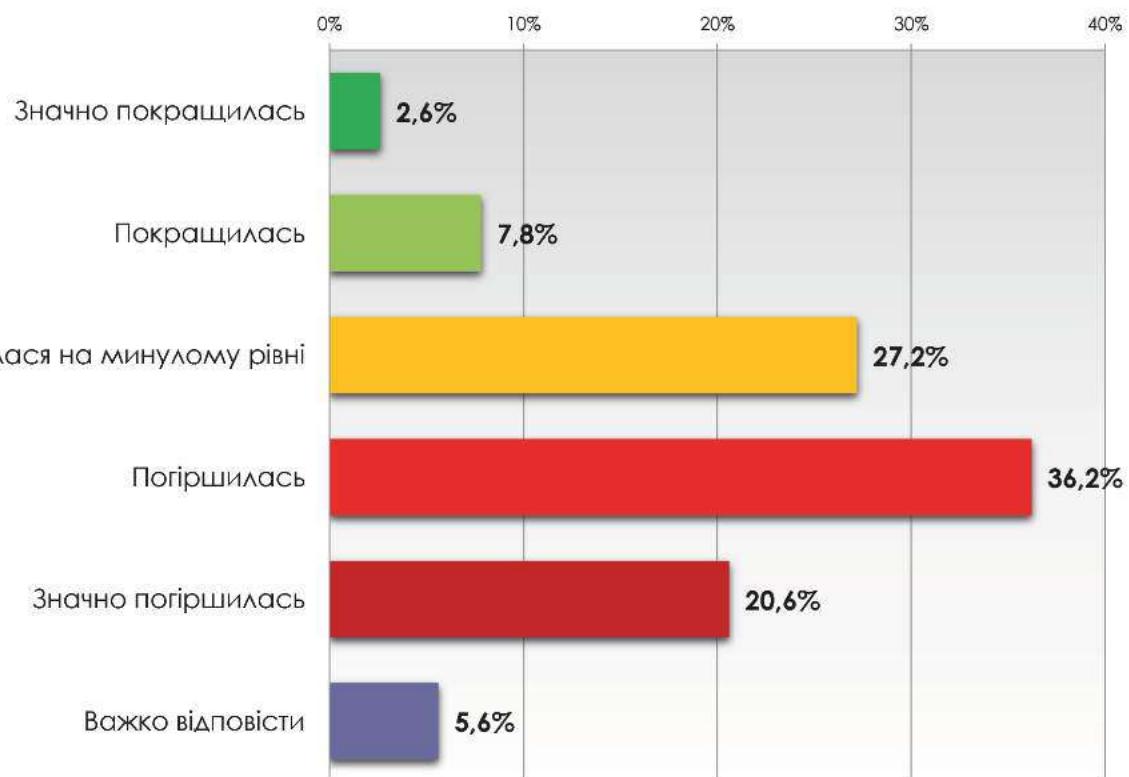
(Можливі кілька варіантів відповіді)

Як Ви оцінюєте стан з екологією у Вашому регіоні?

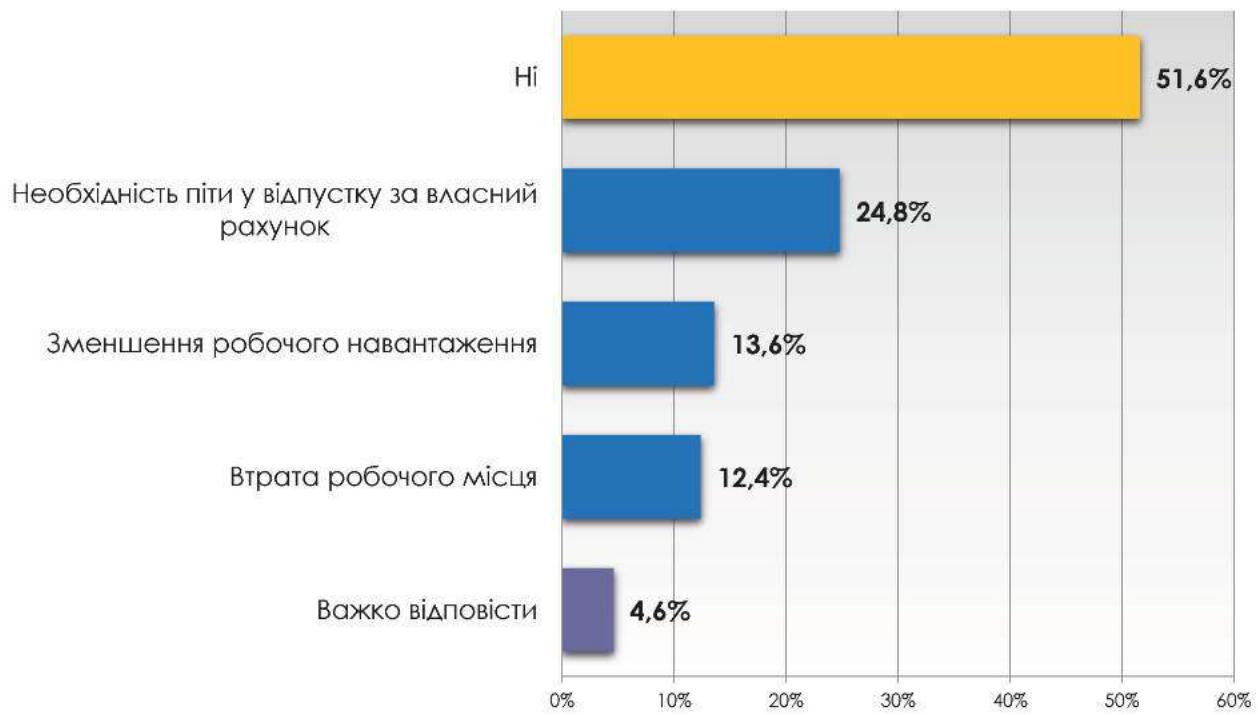

Як змінилася якість надання медичних послуг після реформи системи охорони здоров'я?

Чи стикалися Ви або члени Вашої родини з наступними наслідками епідемії коронавірусу?

(Можливі кілька варіантів відповіді)

Чи замислювалися Ви поїхати на заробітки за кордон?

Ні, мене тут все влаштовує 51,4%

Важко відповісти 19,4%

Вже маю такий досвід 12,0%

Так, планую у найближчий час 8,8%

Хочу поїхати з України на постійне місце проживання 8,4%

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60%

Чи стикалися Ви останнім часом з нетolerантним ставленням до меншин?

(Можливі кілька варіантів відповіді)

Ні 89,4%

Так, до мовних меншин 6,6%

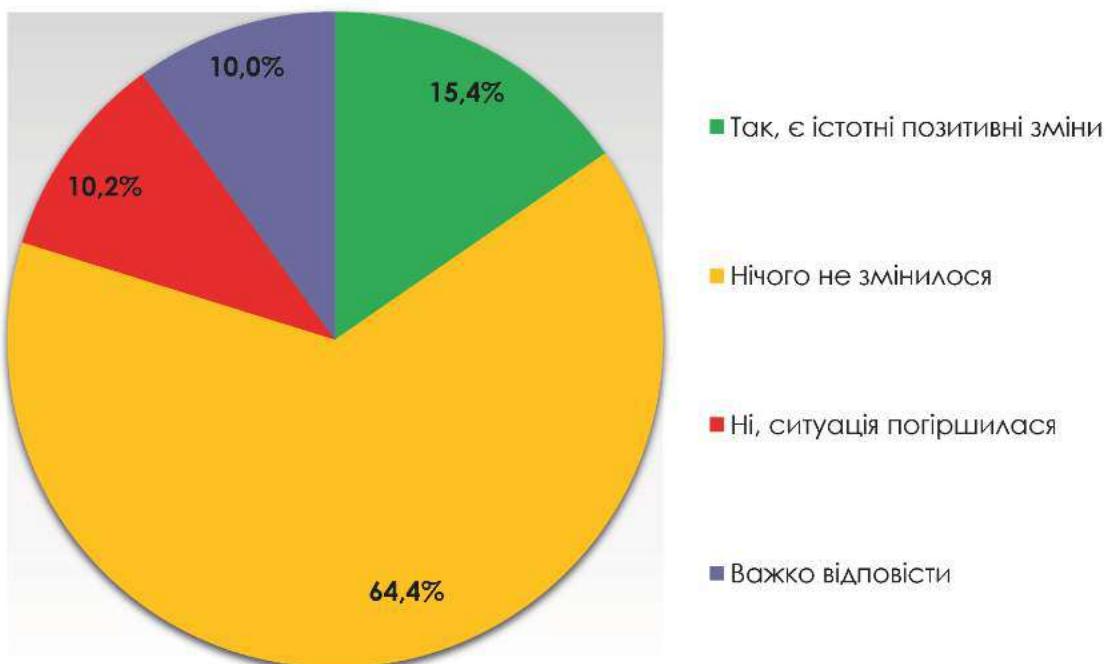
Так, до етнічних меншин 3,0%

Так, до сексуальних меншин 2,6%

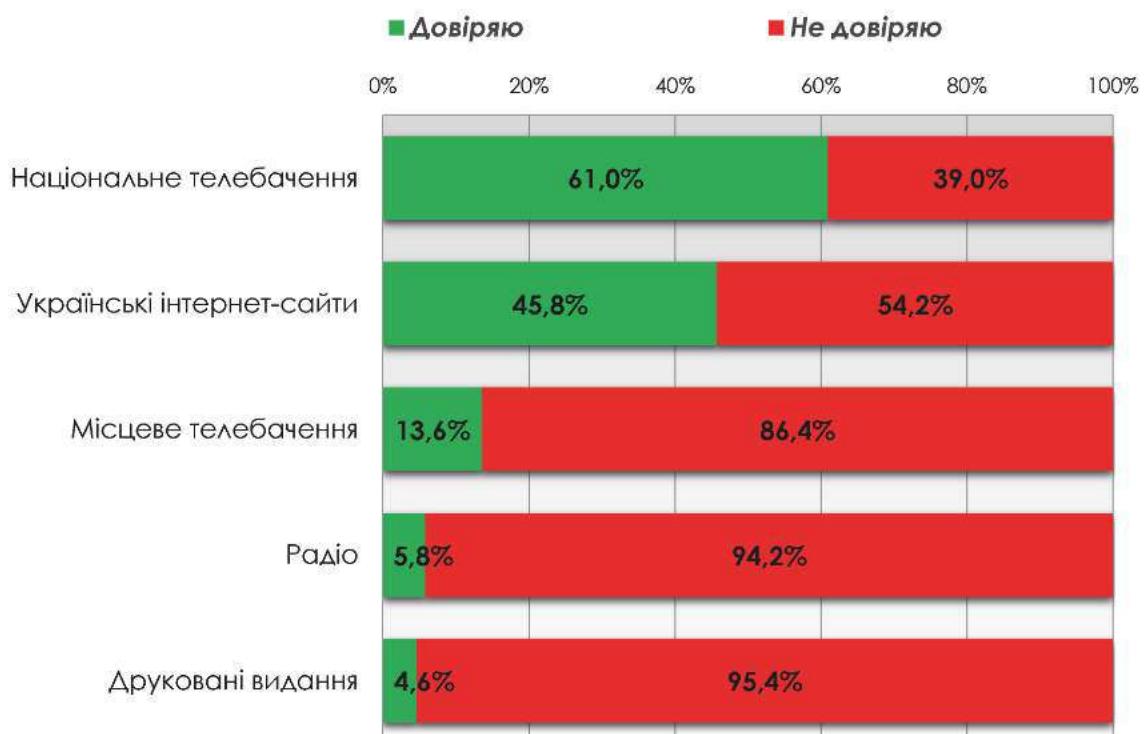
Так, до релігійних меншин 1,8%

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%

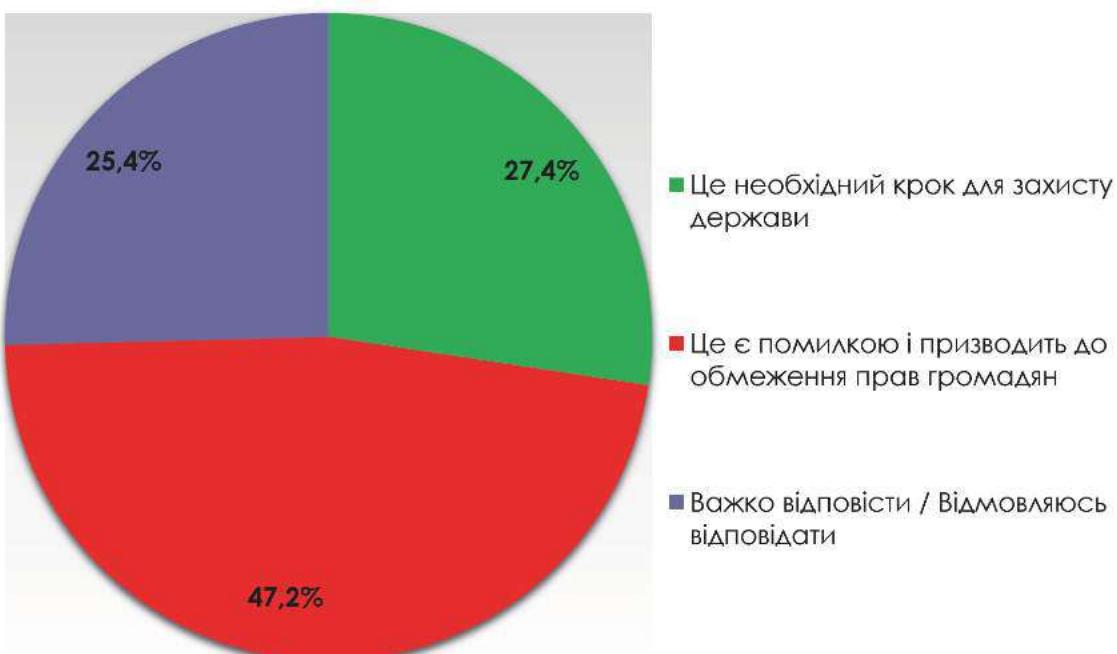
Чи відчуваєте Ви зміни в своєму населеному пункті після реформи децентралізації?

Яким ЗМІ (каналам комунікації) Ви довіряєте найбільше?

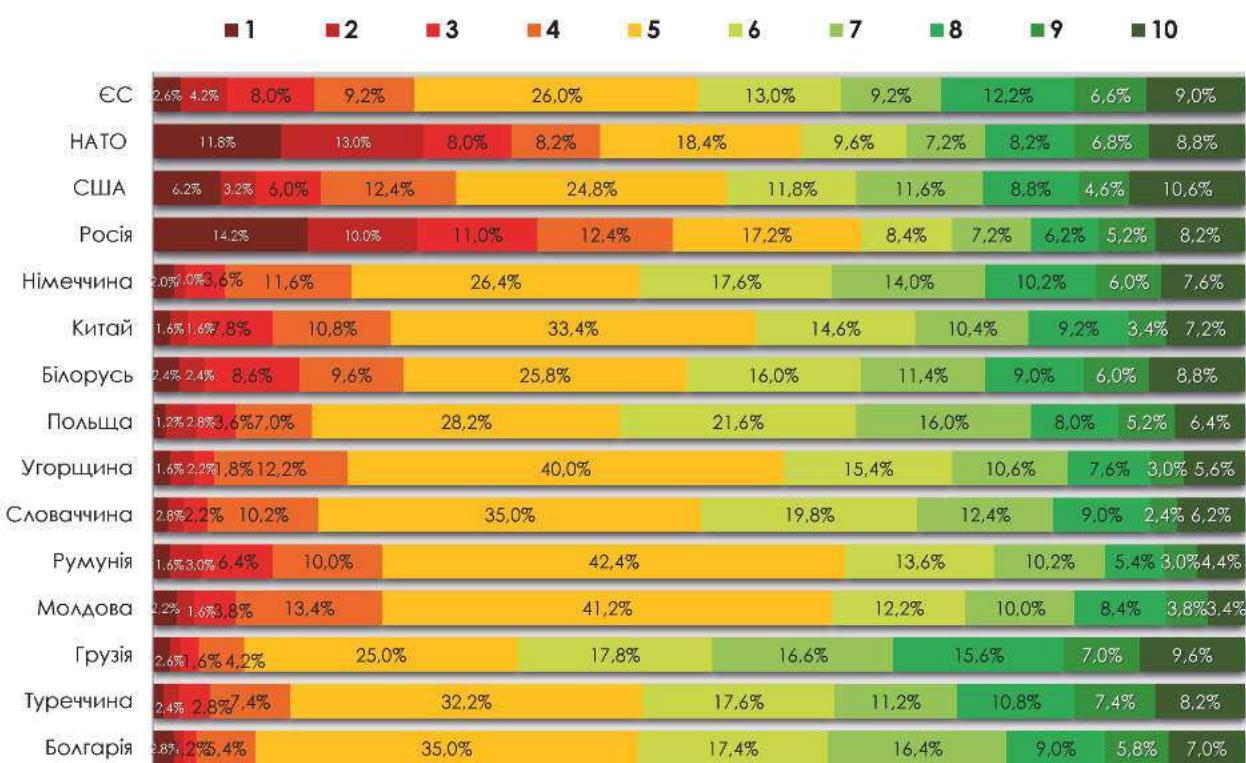
Як Ви ставитеся до заборони російських ЗМІ та соціальних мереж в Україні?

Якби референдум про вступ України в НАТО проводився найближчим часом, як би Ви проголосували?

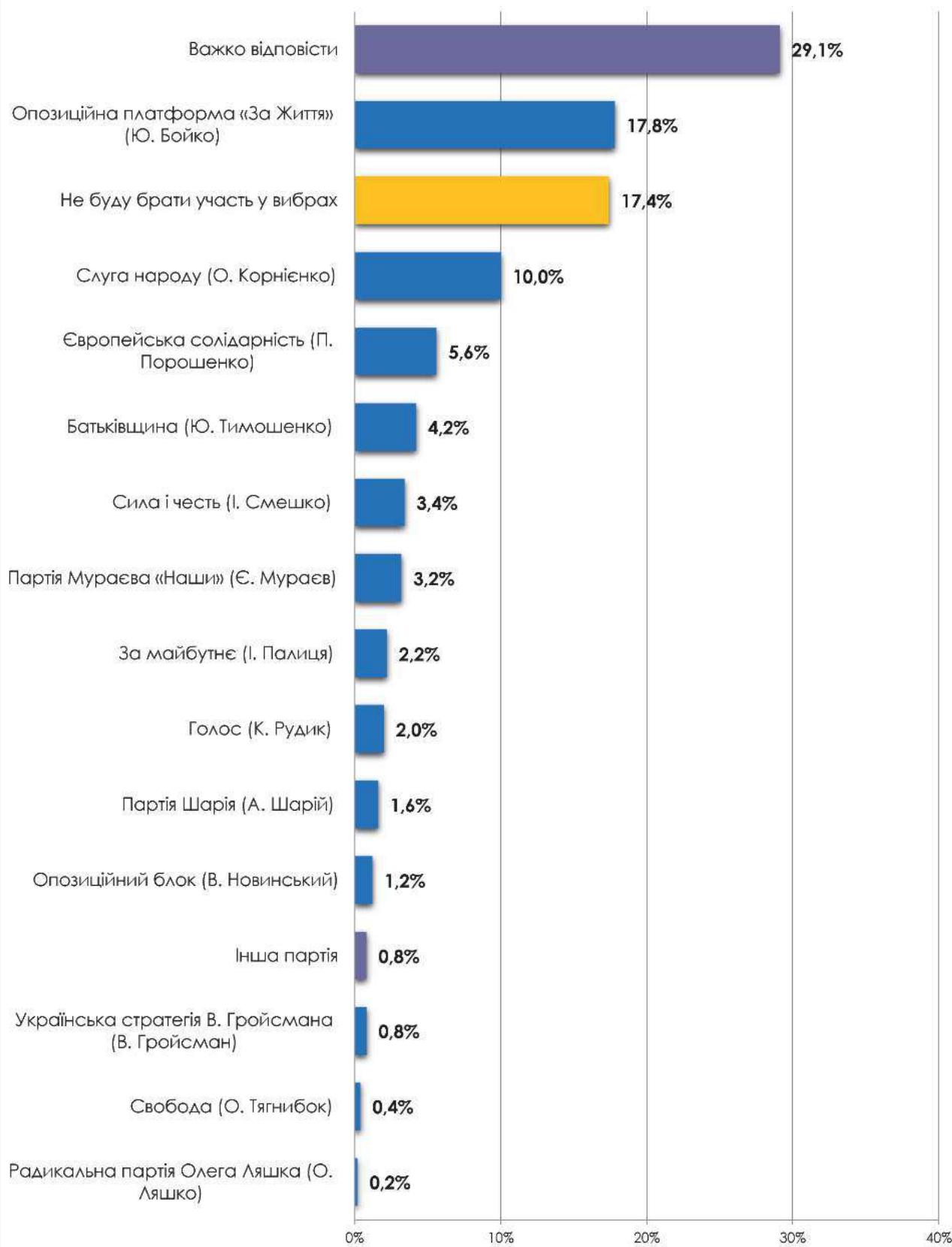
Оцініть своє ставлення до наступних країн і міжнародних організацій
 (за шкалою від 1 до 10, де 1 - найгірший показник, а 10 - найкращий)

Оцініть своє ставлення до наступних політичних і громадських діячів

Якби парламентські вибори відбувалися у найближчу неділю, за яку із вказаних партій Ви б проголосували?

KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG

UKRAINIAN FRONTIER: Challenges for Slobozhanshchyna

Research Materials

Kyiv – 2021

Authors:

Oleksandra Davymuka, Deputy Director, DLCO "Centre for International Security"; Chief Consultant, the National Institute for Strategic Studies

Mykola Zamikula, First Deputy Director, DLCO "Centre for International Security"; Senior Research Fellow, the National Institute for Strategic Studies

Valeriy Kravchenko, Director, DLCO "Centre for International Security"; Senior Research Fellow, the National Institute for Strategic Studies

This study has been produced by the NGO "Centre for International Security" in partnership with the Ministry for Veterans Affairs of Ukraine with the assistance of the Konrad-Adenauer-Stiftung Ukraine (Kharkiv).

The information and views set out in this study are those of the author and do not necessarily reflect the official opinion of the Konrad-Adenauer-Stiftung or of the Ministry.

All parts of this publication are protected by copyright. No part of this publication may be translated, copied, reproduced by any means, electronic, mechanical or otherwise, or stored in or processed by electronic systems, without the prior permission of the publisher.

© Centre for International Security, 2021

© Konrad-Adenauer-Stiftung e.V. Ukraine Office Kharkiv, 2021

Acknowledgments:

The authors of the study express gratitude to regional partners:

- Shostka City Council
- Konotop City Council
- Okhtyrka District State Administration
- Union of ATO veterans in Vovchansk district
- Kupiansk District State Administration
- Izium District State Administration
- Department of the Ministry for Veterans Affairs of Ukraine in Sumy region
- Department of the Ministry for Veterans Affairs of Ukraine in Kharkiv region

And personally to Vladyslava Znoviak, Oleksandra Ivashchenko.

Sociological Research contractor:

Centre for Applied Research, <https://cpd.com.ua>

DLCO "Centre for International Security"
25 Kombinatna Str, office 146A
02002 Kyiv, Ukraine
Phone: + 38 097 656 6675
E-mail: intsecurity@ukr.net
Web-site: <https://intsecurity.org/>

Konrad-Adenauer-Stiftung
14A Skrypnyka Street
61057 Kharkiv, Ukraine
+38 057 7290270
<https://www.kas.de/uk/web/ukraine/home>

CONTENT

GENERAL INFORMATION ABOUT THE PROJECT	54
UKRAINIAN FRONTIER: CHALLENGES FOR SUMY REGION	
Regional problems	55
External influence	57
Local problems	58
Recommendations	63
Annex 1. Sumy Region – sociological research materials	65
UKRAINIAN FRONTIER: CHALLENGES FOR KHARKIV REGION	
Regional problems	74
External influence	77
Local problems	78
Recommendations	86
Annex 2. Kharkiv Region – sociological research materials	88

GENERAL INFORMATION ABOUT THE PROJECT

The project "Ukrainian Frontier: Challenges for Slobozhanshchyna" is the initiative launched by NGO "Centre for International Security" (CIS) with the support of the Konrad Adenauer Stiftung in Ukraine, in partnership with the Ministry for Veterans Affairs of Ukraine. It is a continuation of projects "Ukrainian Frontier: Challenges for Tavria" (2020), "Ukrainian Frontier: Challenges for Transcarpathia and Black Sea Coast Region" (2019).

The aim of the project is to identify imminent threats and challenges in the eastern frontier regions of Ukraine; developing recommendations for reducing the identified destructive impacts and ensuring good governance at the level of districts (communities), local and central authorities.

During June-July 2021, representatives of the Centre for International Security studied the problems of the Sumy (Shostka, Konotop, Okhtyrka) and Kharkiv (Vovchansk, Kupiansk, Izium) regions.

The fieldwork stage included quantitative and qualitative sociological research (employing a questionnaire and in-depth interviews). The sampling quota was based upon sex, age, and representative of the population of the region in which the research was conducted; for experts - targeted (representatives of civil society organizations, business associations, central and local authorities, local self-government, education and culture sectors). In total, 1000 questionnaires were processed (500 respondents from each region). The organization that implemented the study is the Centre for Applied Research.

As a result, problem mapping for each studied region and their respective districts was performed.

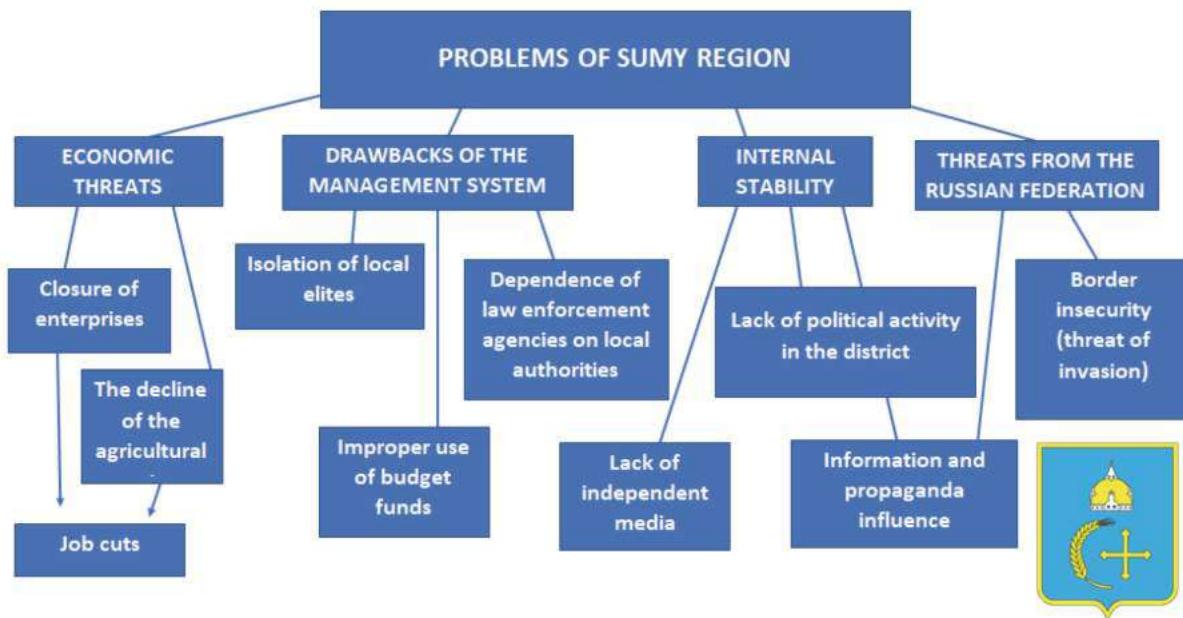
The data was organized by the following categories:

- Regional problems;
- External influence;
- Local problems.

The research is a continuation of the project "Security Passport of Ukraine", implemented by the CIS in 2017-2019, in order to further study social sustainability in different regions of Ukraine.

UKRAINIAN FRONTIER: CHALLENGES FOR SUMY REGION

Sumy region is characterized by a large length of the common border with Russia and developed industrial base. The specificity of the geographical position and socio-economic development of the region, as well as its historical and ethnic fragmentation, create potential risks and conditions for the spread of instruments of Russian hybrid influence in the respective territories.

Regional problems

Such problems as labor migration, inefficiency of local authorities, lack of funding and stagnation of the industrial sphere are relevant for Sumy Region. Poor socio-economic conditions provoke **outflow of young people and skilled workers from the region**, which creates a shortage of labor and weakens the economic potential of the region. At the same time, Sumy region retains the resource potential of forming qualified personnel on its territory (in particular, at the expense of developed educational institutions), where young people mostly receive high-quality basic education. However, due to economic problems and **lack of prospects for professional growth**, young people are forced to move to the capital, neighboring regions and abroad. According to a survey in the Sumy region, about 38% of respondents reported that they have experience of working abroad, or would like to leave Ukraine in search of money or permanent residence (about a third - 34% - reported that they are satisfied).

Economic problems, which are reflected in the general demographic and social development of Sumy region are partly related to the lack of public funding and inefficient use of budget funds. The population of the region is concerned about the low efficiency of the central and regional authorities - in particular, in the context of resolving **the allocation of funds in the fields**. According to a sociological study

- to the question "What problems and contradictions can be observed in your city?" about 34% of the surveyed residents of Sumy region first of all name political conflicts, separation of powers. Problems of local government with efficiency, competence and ability to ensure the interests of the region's residents are reflected in its overall rating. Among the respondents, a third (32%) answered that they rather or completely trust the local authorities, while about half (49.8%) partially or completely do not trust them.

In addition to national problems, **the issue of export reorientation** became specific to the region's economy. As a result, the region's industry suffered significant economic losses (before the war in eastern Ukraine, exports of products made in Sumy region were mostly aimed at Russia). At the same time, some regional industrial enterprises are state-owned, and the lacks of a state order and delays in payments for work have become traditional problem. In general, enterprises operate without full use of all their capabilities and potential. Existing problems in the local economy have been exacerbated by state-wide quarantine due to the Covid-19 pandemic. Privatized enterprises restricted their work to avoid bankruptcy, and no mass layoffs were observed in the region at this time.

The income and the general level of security of the local population are influenced by **the prevalence of seasonal work**. For instance, to the question "What does your income consist of?" two thirds of respondents (about 70%) mentioned official salaries and benefits, while 7.6% of respondents indicated a private enterprise as a source of income. Herewith 17.8% of respondents stated that they have unofficial sources of income.

The decentralization reform has also become a problem for the region. Survey results showed that about 52% of respondents did not feel changes in their locality after the decentralization reform, while 12% of respondents believe that the situation has deteriorated. Currently, there are 36 united territorial communities in Sumy region. Despite the activity and interest of the local population in the development of UTC, systemic problems (in particular, asymmetry of community formation, issues of budget transparency, ambiguity in the distribution of powers between district administrations and UTC) **dilute the potential of the decentralization reform**, provoking frustration in its implementation fields.

Residents of Sumy region have a contradictory attitude to medical reform. Survey data show a negative assessment of the quality of medical services after the reform of the health care system (22%), while almost half (43.9%) of respondents indicated that there were no changes.

The main security problem remains **the proximity to the Russian border** and the possibility of a Russian invasion. The topical issue is **the lack of reliability of the fortification and border security**. During the war, its line was provided only with barriers, which in some places pass directly through settlements, individual buildings and yards. In addition, the location of the region on the periphery of open conflict and the common border with Russia undermines the region's potential for

investors, which reduces the possibility of independent and rapid development of local communities.

Sumy region is a **heterogeneous region** in terms of economic potential, industrial development and socio-political sentiment. The political behavior of the local population is influenced by **socio-cultural indicators**: the multinational nature of the population and the persistence of the tendency to the Soviet mentality in certain (including age) categories of residents. In some areas of the region there is a stable electorate of pro-Russian political forces (Opposition Platform - "For Life") and formally right-wing radical national-patriotic forces, which use appropriate pro-Ukrainian rhetoric to form and maintain a favorable image among locals. At the same time, systemic problems with inefficient governance and socio-economic development remain stable regardless of the ideological views of certain local authorities.

The population has a **low level of political activity** and involvement in socio-political processes in the state. There are also no manifestations of a pro-Russian active center that would conduct agitational and provocative public activities. Aware of the threat from Russia, locals of all ages are actively involved in the formation of territorial defense, which is an important issue for the regional security system.

External influence

The Russian Federation continues to exert **significant external influence** on Sumy Region. This was primarily due to economic and business ties, labor migration and well-established transport links. The main hybrid efforts of the Russian Federation are aimed at conducting **information operations** through the media and social networks. At the same time, 38% of respondents support the ban on Russian media and social networks in Ukraine, while a quarter of respondents believe this step is wrong. At the same time, there is no desire to improve regional relations with Russia - economic ties and transport - among the population of Sumy region.

According to the respondents, the locals have the most negative attitude towards the Russian Federation, as well as Belarus and China. People's assessments of attitudes towards NATO and the United States differ significantly. There is their **polarity and dispersion**, which once again confirms the split and uncertainty of the views on the Ukrainian foreign policy.

Respondents' views on Ukraine's foreign policy are quite mixed, but the **priority is NATO and EU membership**. NATO membership for locals primarily means security and protection from Russia; EU membership - economic development, values and belonging to the developed part of the world. At the same time, according to the poll on the question "If a referendum on Ukraine's membership in NATO were held in the near future, how would you vote?" about half of the respondents did not decide on the answer or would not take part in the

voting, almost 15% of the respondents would vote against, and about 38% of the respondents - "for". A large proportion of those who are undecided or indifferent to this issue are vulnerable to possible speculation and discrediting of Ukraine's Euro-Atlantic course by pro-Russian forces in the region; on the other hand, they create opportunities for further formation of a positive image of NATO in the region (subject to appropriate systemic communication by the authorities and the public sector). Opponents of and supporters of integration lack a general awareness of NATO-related issues. In addition, **the isolation of Kyiv and the central government from the peripheral territories** and the lack of understanding of local problems and needs are of great importance.

The general information background in the region is represented mainly by national television channels (among the most popular channels - «1 + 1», «Inter», «Ukraine»), as well as online media («TSN.ua», «Ukrainska Pravda», «Correspondent», «Strana.ua»). The results of the poll show that the majority of respondents (55%) trust television; about half (45.7%) trust Ukrainian Internet sites.

Local problems

Shostka. Shostka - a city with a population of 74 thousand people, the center of the district, located in the north of Sumy region. For locals one of the key problems is the concentration of both financial flows and the focus of power on the center of the region - on the development of the city of Sumy. The imbalance of revenues is noticeable in various areas - educational, medical, cultural. The regional government shifts **costs to local budgets**, which causes a negative attitude and misunderstanding on the part of local residents. Funding from government programs remains at the regional level, leaving small towns with no access to public funds and meeting their immediate needs through links to international funds and project activities.

Among the negative consequences of decentralization is also **the closure of some social security facilities** that were previously located in the city and maintained at the expense of the regional budget. As a result, the ATO hospital and the medical school in Shostka were closed down, which provoked a protest from interested groups. The decentralization process has not made local budgets fuller and their implementation more efficient. At the same time, due to underfunding of state-level projects by the state, local budgets receive requests for financing projects such as "Large Construction". At the local level, there is dissatisfaction with the activities of central authorities primarily due to **the low efficiency of reforms and lack of understanding and consideration of regional specifics**.

The main faction in the city council is the Opposition Platform – «For Life» party, which has 11 seats. At the same time, this situation differs significantly from other UTCs in the north of the region, where pro-Ukrainian political forces have greater electoral support. Such **heterogeneity and polarity of political preferences** of residents of one region demonstrate the struggle for the influence of certain political

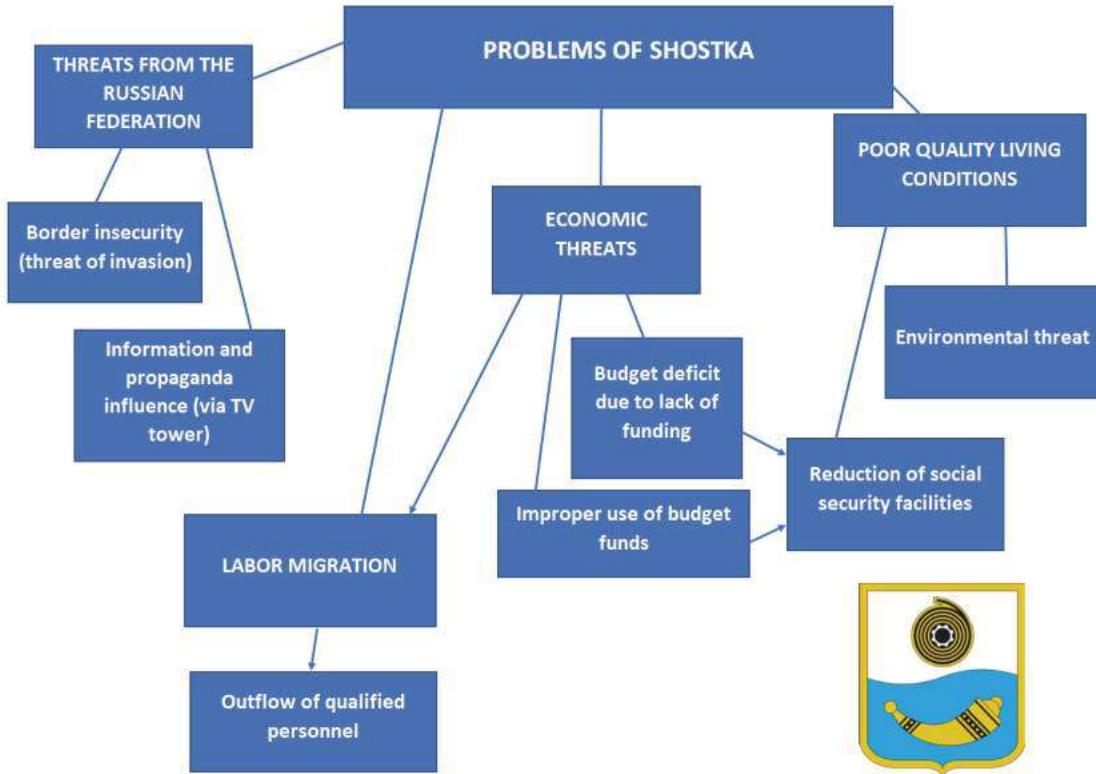
forces in the area, which does not contribute to sustainable socio-economic development and provokes further conflicts at the local level.

Due to the reluctance of local elites to allow rivalry, the region has **low business attractiveness for potential investors**. In addition, the positions of the pro-Russian political force demonstrate the existence of a stable pro-Russian electorate at the local level. Many locals still work in Russia, but in recent years more and more migrant workers are targeting the Czech Republic and Poland. At the same time, the population has no requests for the restoration of systemic transport links with Russia, as well as trade relations at the local level.

There are no conflicts of a public nature, as well as on religious grounds in the district. In Shostka there is a newly established parish of the OCU, its priest is a chaplain. But there have been cases of **police arbitrariness and abuse of power** in the city. At the local level, the interaction between the government and civil society is generally ensured. Shostka is currently the only city in the region where the «Community Development Office» project has been implemented in round table format of local authorities and NGO representatives, which ensures open dialogue and implementation of certain programs.

Quarantine restrictions have negatively affected the region's economy, but most local businesses continue to operate, protecting locals from mass layoffs and unpaid leave. The main employer is **state-owned defense factories**, which employ up to 2,000 people. However, today these companies are operating at only 40% of their capacity, although the situation has improved due to military events, there is a demand for products in a conflict. Moreover, since 2015, the source of income in the region is the pharmaceutical plant «Farmak». Other enterprises (powder plant «Star») do not work, or work in a limited mode (state plant Ukrboronprom «Impulse»). There are also cases of bankruptcy of enterprises (plant for the manufacture of chemical reagents «Chemical Reactive»). The remnants of the Soviet chemical industry and non-compliance with the rules of industrial waste disposal affect the **environmental situation** both in the district and in the region.

In the context of access to information, the largest audience among publications are local Internet sites. Also in the city there are print media, radio, 2 TV channels.

Konotop. Konotop - a city with a population of about 85 thousand people; administrative center of the district and Konotop city community.

Decentralization, which was supposed to give local authorities expanded powers, did not have a significant impact on the city. Instead, the reform **has institutionally limited the functions of the district state administration**, which continues to exist, and continues to develop relations and contacts in the region, but with limited opportunities. Currently **the problem of budget shortfall** has arisen for Konotop, despite the fact that since the beginning of the reform the creation of UTC has had a positive result. The distribution of public funds and the implementation of projects are influenced by the political situation and personal interests of the central government, which undermines the quality of project proposals. For instance, the sports stadium needed in Konotop, was built with funding from the regional budget in a settlement where there is no need for it. There is a **lack of state co-financing** to ensure the sustainable development of the city, because in addition to other financial obligations, local budgets are responsible for retaining beneficiaries. So the local government provides financial assistance to people with disabilities, ATO veterans for housing in the amount of a lump-sum payment of 200 thousand UAH. However, given the possibilities of the local budget, only 2 to 4 people can receive such payments per year. In total, there are about 1,300 veterans in the city of Konotop.

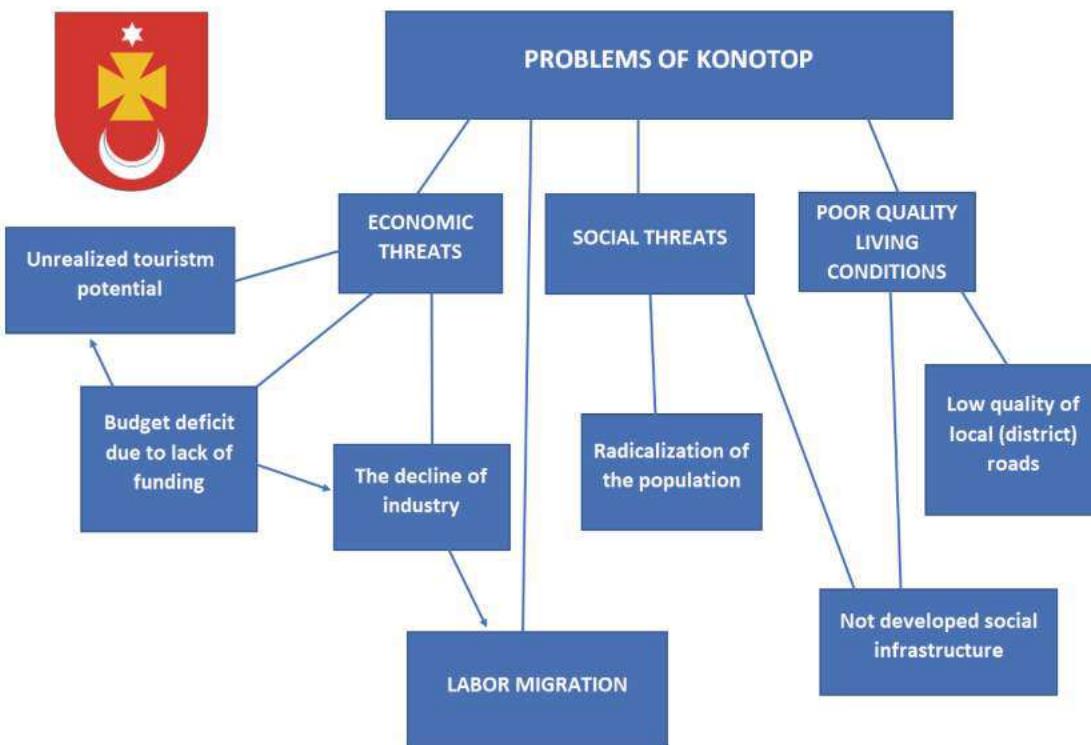
At the same time, Konotop is the only city in the region where the All-Ukrainian Union "Svoboda" takes active positions. At the local level, there is a **wide formal use of national-patriotic rhetoric** (sometimes radical) and relevant national symbols in the information and public fields. At the same time, the corresponding declarative pro-Ukrainian position **does not have a significant**

impact and effect on solving common problems in the city. Which are related to the unsatisfactory state of development of infrastructure, industry, lack of prospects for foreign investment, vulnerability of the local population to the Russian hybrid influence (due to the popularity of the Russian media), etc.

The security situation in the city is ambiguous - despite the established interaction of the police with the UTC, there is a low level of trust in law enforcement among the residents. In general, the feeling of personal security of citizens is significantly affected by **the general level of social tension**, which increased during the war, as well as the presence of situational conflicts on ideological and value, ethnic, religious grounds.

In economic terms, the effects of quarantine due to the Covid-19 pandemic has exacerbated **the problems of the industrial complex** for the region. Due to a statewide quarantine, the local attachment plant stopped operating. «Aviacon» and «Motordetal» remained among the operating enterprises in Konotop. Aviacon is a state-owned defense company that is directly dependent on the state order and currently has UAH 6 million in arrears of wages due to delays in the receipt of state funds for work performed. Exports that were previously carried out in various directions, including to Russia, suffered significantly as a result of the war. The company "Motordetal", which was focused on exports to Russia suffered especially losses. The local authorities have no influence on the critical situation with the district industry due to the privatization of the respective enterprises. The official unemployment rates in the district are not critical, but they do not fully represent the real situation with the labor market in the field. **Labor migration** to other regions of Ukraine, Europe and Russia and to Europe is widespread among the residents of the district. Considering the problem of the information environment at the local level, **the local population (elderly people) has access to Russian channels** via satellite. The problem worsened after the coding of Ukrainian TV channels. In addition, there are **problematic issues with Ukrainian digital broadcasting in T2 format** - the signal comes from the Chernihiv region, and due to the terrain its quality remains low. The media in the city are actively reorienting to the Internet. There are 3 newspapers and a TV and radio company in Konotop. Blogging in the city is only developing, but is not yet characterized by the quality and trust of the audience.

Despite Russian propaganda, which has been spreading in the border areas since the beginning of the war, local residents have been actively helping the Ukrainian military by developing a volunteer movement in the region. Residents of Shostka, Hlukhiv, and Korolevets also shared this attitude to the situation in Donbas. Currently local activists **are disappointed with the effectiveness of public authorities in resolving the conflict** in eastern Ukraine.

Okhtyrka. Okhtyrka - the administrative center of Okhtyrka district and Okhtyrka city council with a population of about 47 thousand people; located in the south of Sumy region.

The general public opinion of the residents of Okhtyrka indicates that although the decentralization reform gives broader powers to the united territorial communities, at the same time **it does not lead to a large-scale and high-quality renewal of local government**. The majority of locals are politically passive, which is primarily reflected in the results of local elections. With a low turnout (50-56%) the power remains with the ruling political group. At the same time, a mayor representing the «Power and Honor» party was elected in Okhtyrka, but his activities are opposed by the opposition, which is made up of members of the old elite.

In turn, UTCs are **deprived of any institutional and hierarchical control**. Based on this, there are cases of misuse of funds in the area. As a result, law enforcement agencies become dependent on the UTC and local authorities, as they are financed from the local budget. Therefore, at the local level, there is a **weakening of checks and balances**. In addition, the rural population is unaware of the principles of decentralization reform, which allows UTC management to raise and use funds at its own discretion rather than at the request of the community.

The lack of jobs and the closure of enterprises in the region is another specific issue. People expect that the decentralization reform will direct the funds of the local budget to revive the industry, which according to the reform is not the task of local authorities, and such views and misunderstandings are the consequences of Soviet policy. The economic situation has deteriorated significantly due to the Covid-19 pandemic. Business and employees were particularly affected. Due to the

statewide quarantine, the practice of unpaid leave for employees has become widespread. Some companies in Okhtyrka were forced to close down, and their owners went abroad. Villages in the area are in a state of disrepair with no prospects for development, which provokes further urbanization and migration. At the same time, the region produces gas, but only in one of the nine UTCs established. Accordingly, **budget revenues and UTC supply vary significantly** in the region, as some communities receive little or no revenue from this industry. By the way, among the large enterprises of the district - Trostyanets chocolate factory, which gives large contributions to the budget, invests in the medical and social spheres.

It is important to note the development of local television both in the area and in the region. But in fact the newly created media continue to be supported by local budgets, although there are no formal communal media left. As a result, local television is subordinated to local authorities. The print media is kept out of the budget or by sponsors, while their popularity is declining. There are no independent media - one way or another local media protect the interests of owners and sponsors.

Recommendations

In order to establish a stable system of development of the region and reduce the impact of negative factors that have formed in the Sumy region, it is proposed to:

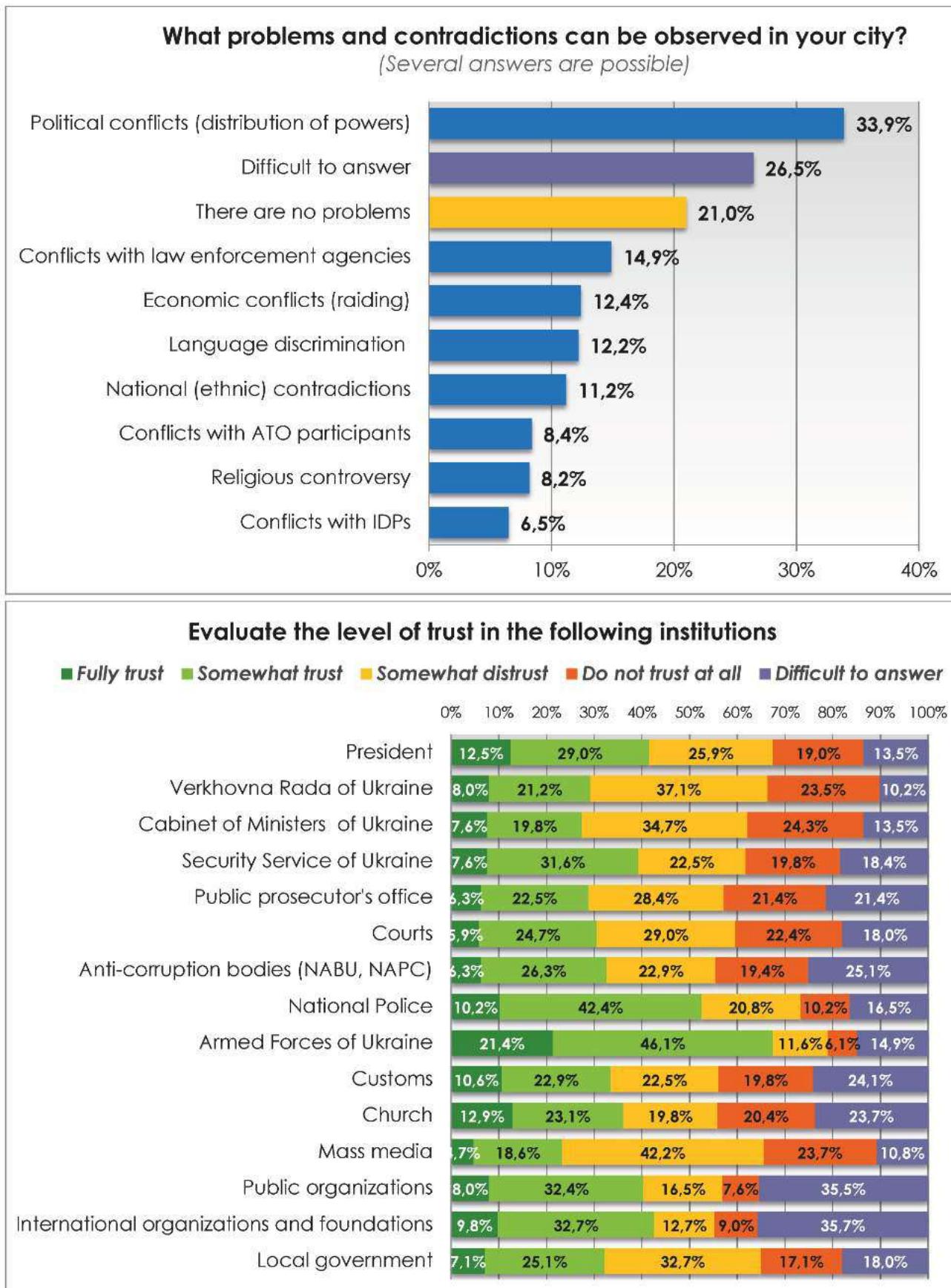
- Ensure transparent and immediate implementation of the project of arrangement and strengthening of the state border with the Russian

Federation, avoiding inefficient distribution of funds and controlling their costs.

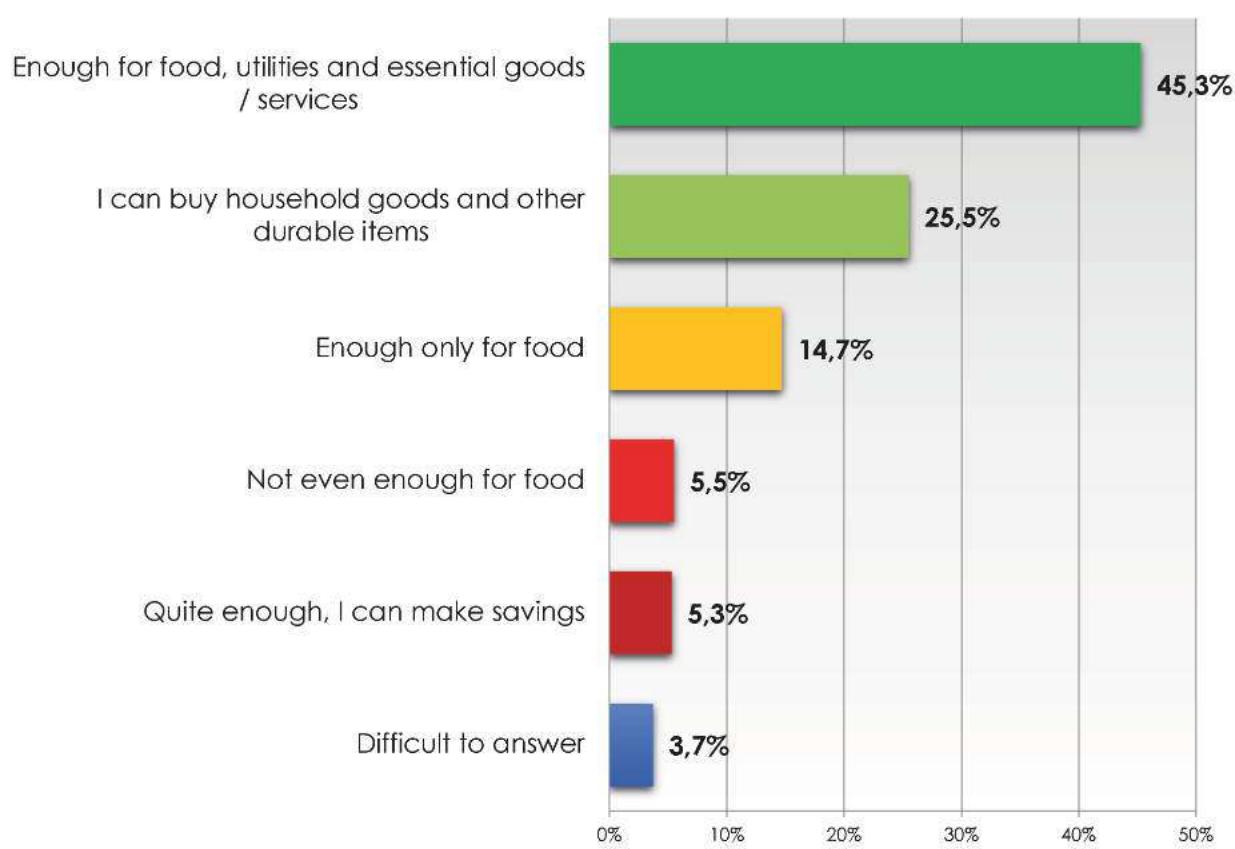
- Increase the amount of budget funding for the social sphere in the region in accordance with its strategic importance and the problematic issues inherent in the region;
- Create a system of incentives, support programs for the development of local independent media;
- Create a separate system of expert bodies at city councils that would specialize in the use of grant programs to raise funds in problem areas of the region, for instance - the development of educational and entertainment centers for young people, initiatives to improve the environmental condition of the region;
- In order to develop local business and eliminate the shadow labor market, reduce taxes for certain areas (important and promising for the region);
- To provide remote areas of the region with stable and high-quality access to Ukrainian television, to create preferential packages for the elderly in order to avoid further dominance of the Russian information space;
- Improve the system of checks and balances at the local level, prescribe the principles of cooperation between the UTC and the law enforcement system;
- Reduce the preferential burden on local budgets (payments to ATO participants);
- Provide conditions for the development and financing of the existing industrial base of the region;
- Implement measures within the framework of ecological education, conduct information campaigns on existing problems with the state of the environment and possible ways to solve them;
- Create conditions for attracting investments and implementing initiatives for the development of regional and local tourism;
- Ensure an effective information policy aimed at leveling Russia's propaganda influence in the media space;
- Raise the level of informing the population about the issues of European integration and cooperation of Ukraine with NATO by developing a targeted localized concept of communication of European and Euro-Atlantic integration, taking into account the specifics of the local population; to promote the European and Euro-Atlantic vector among the young population (in schools and higher education institutions).

Annex 1.

Sumy Region – sociological research materials

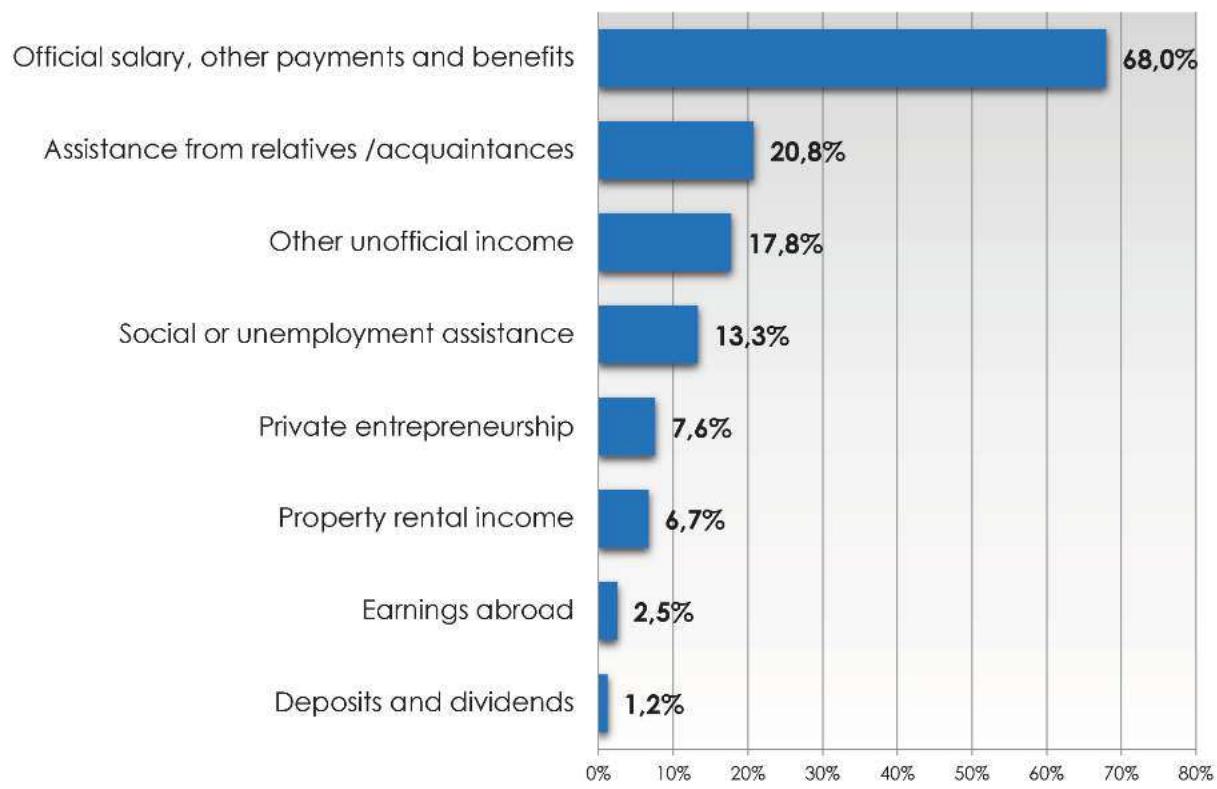

How would you rate your income level?

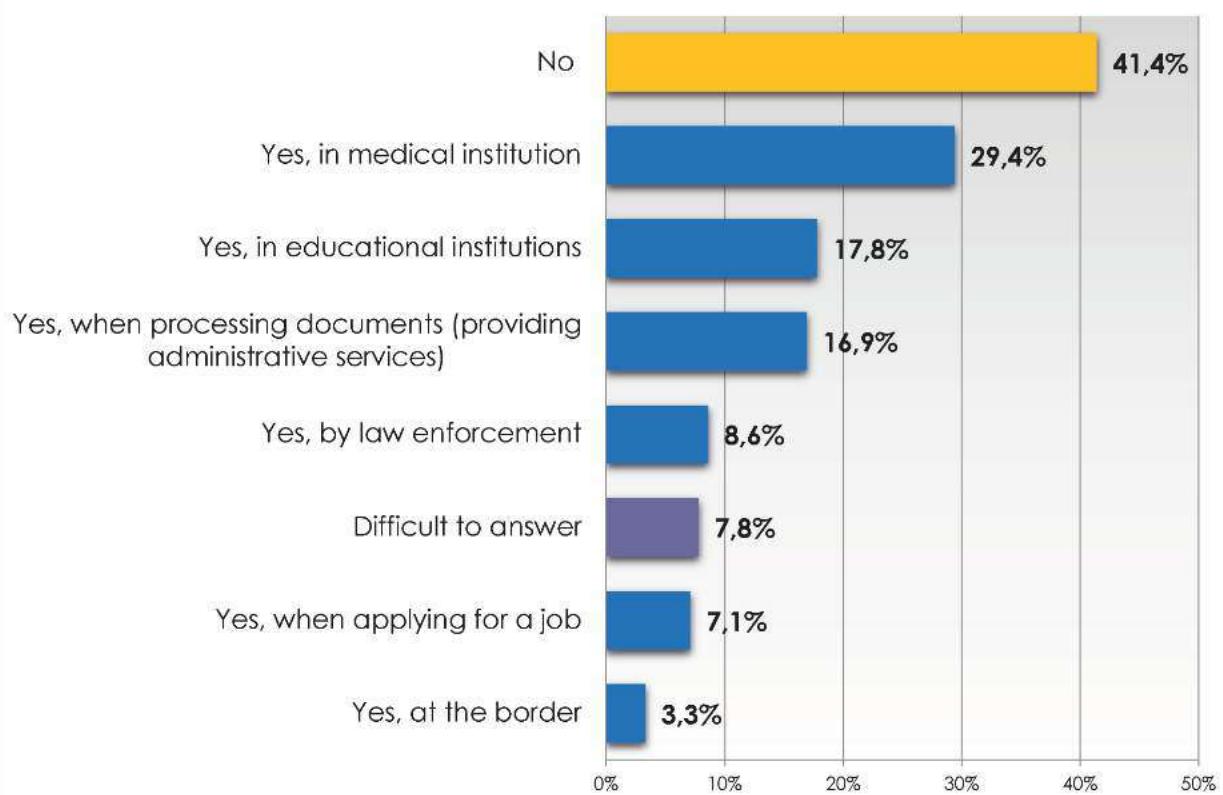
What does your income consist of?

(Several answers are possible)

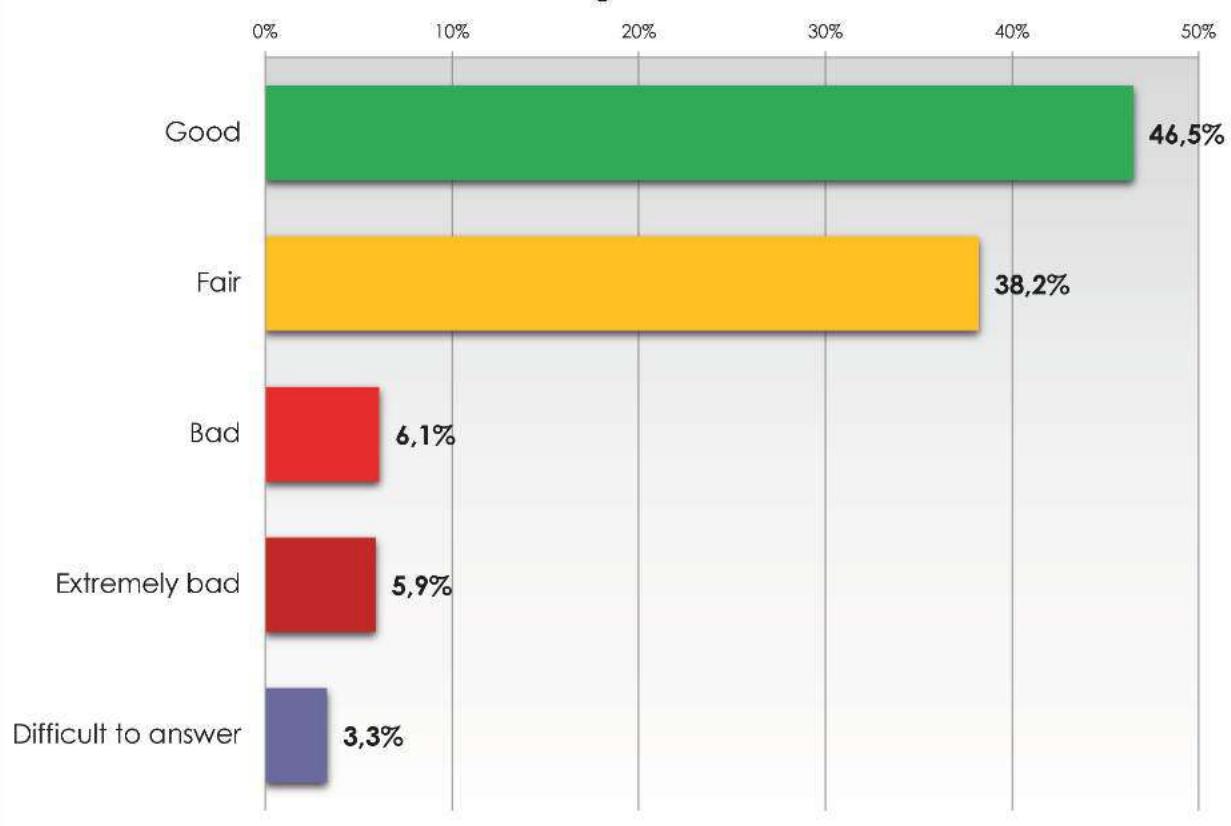

Have you ever experienced/witnessed corruption?

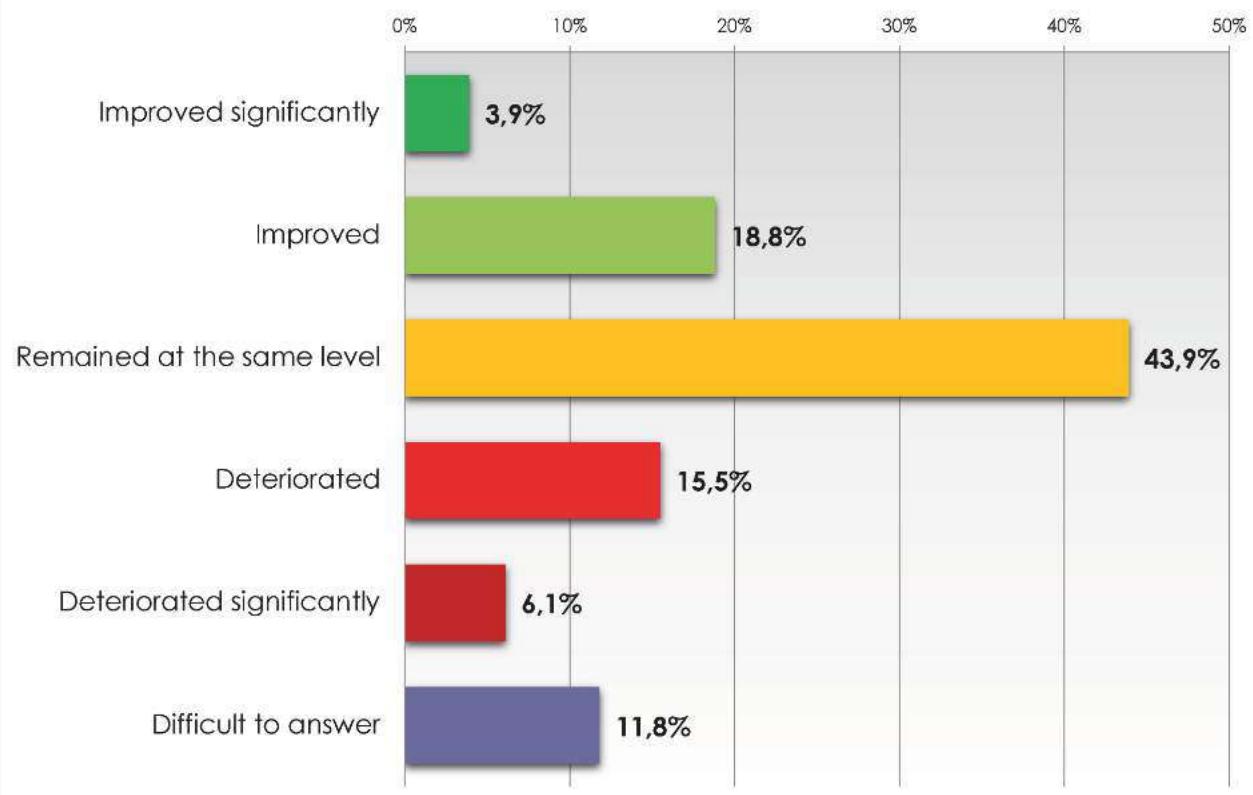
(Several answers are possible)

How would you rate the state of the environment in your region?

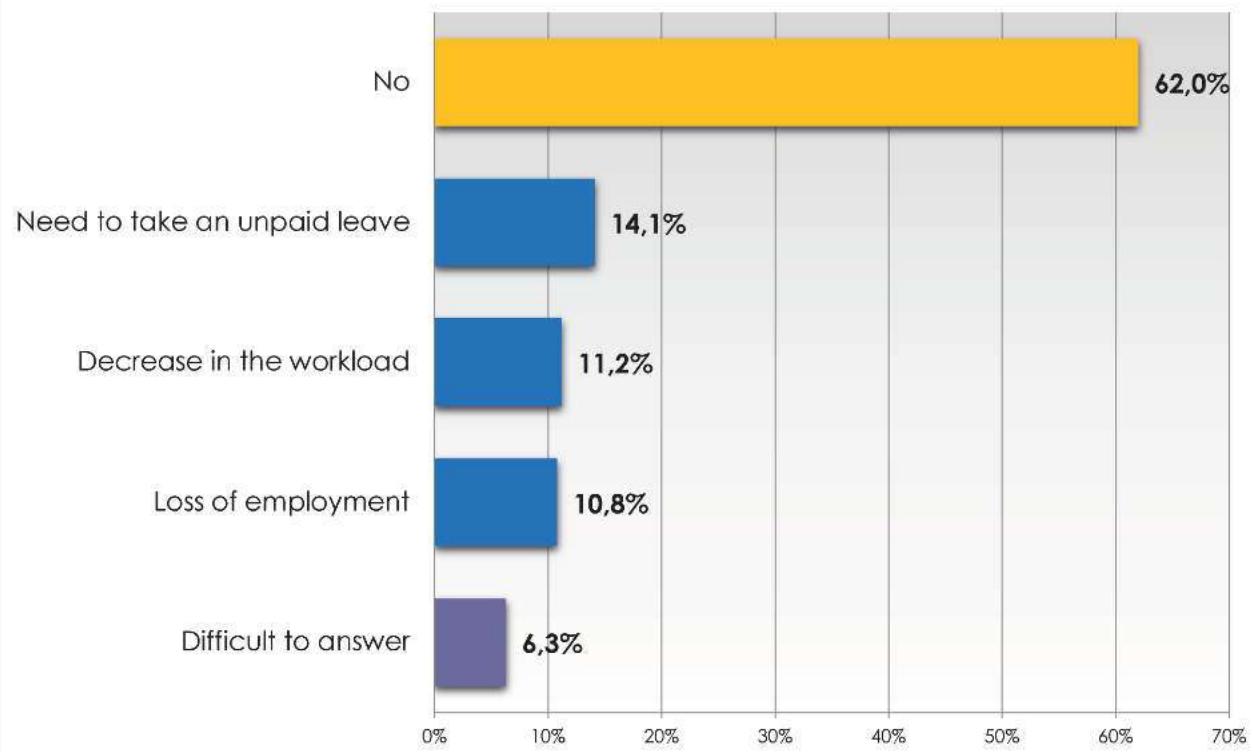

How has the quality of healthcare services changed after the healthcare system reform?

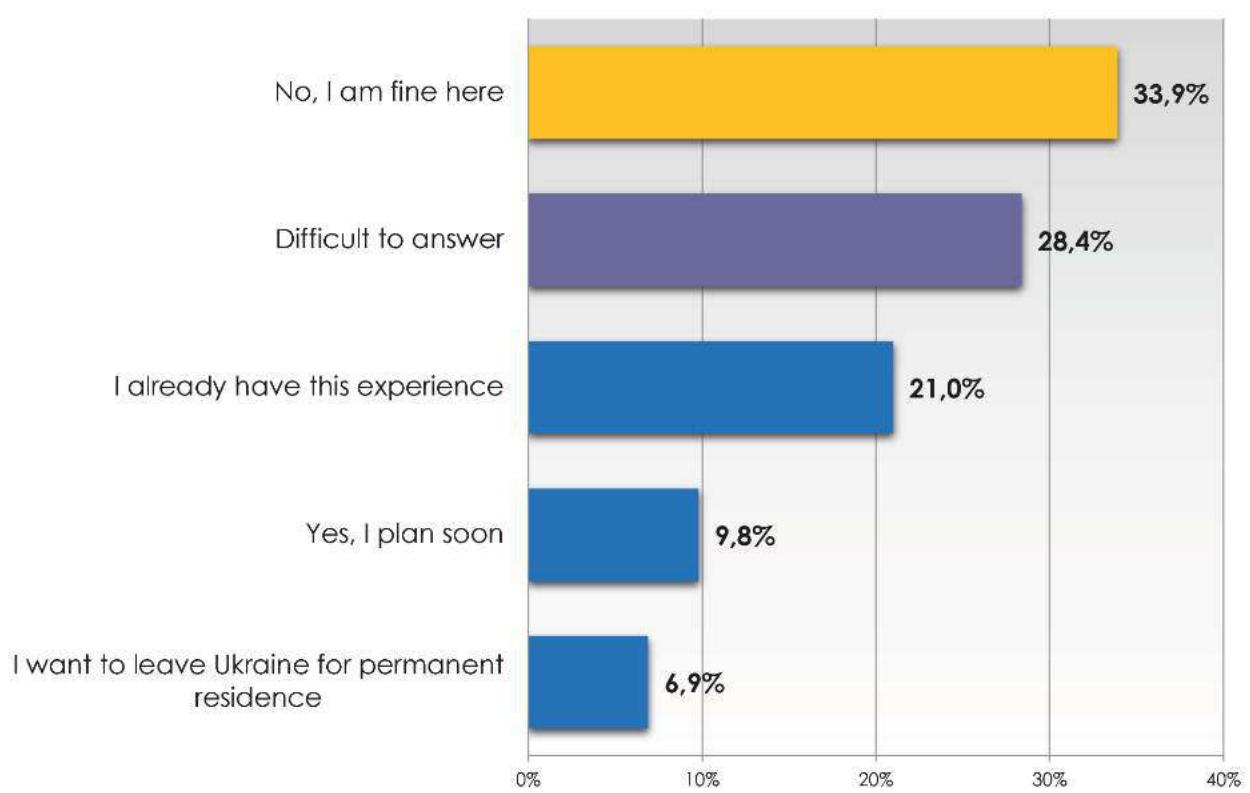

Have you or your family members faced the following consequences of the epidemic?

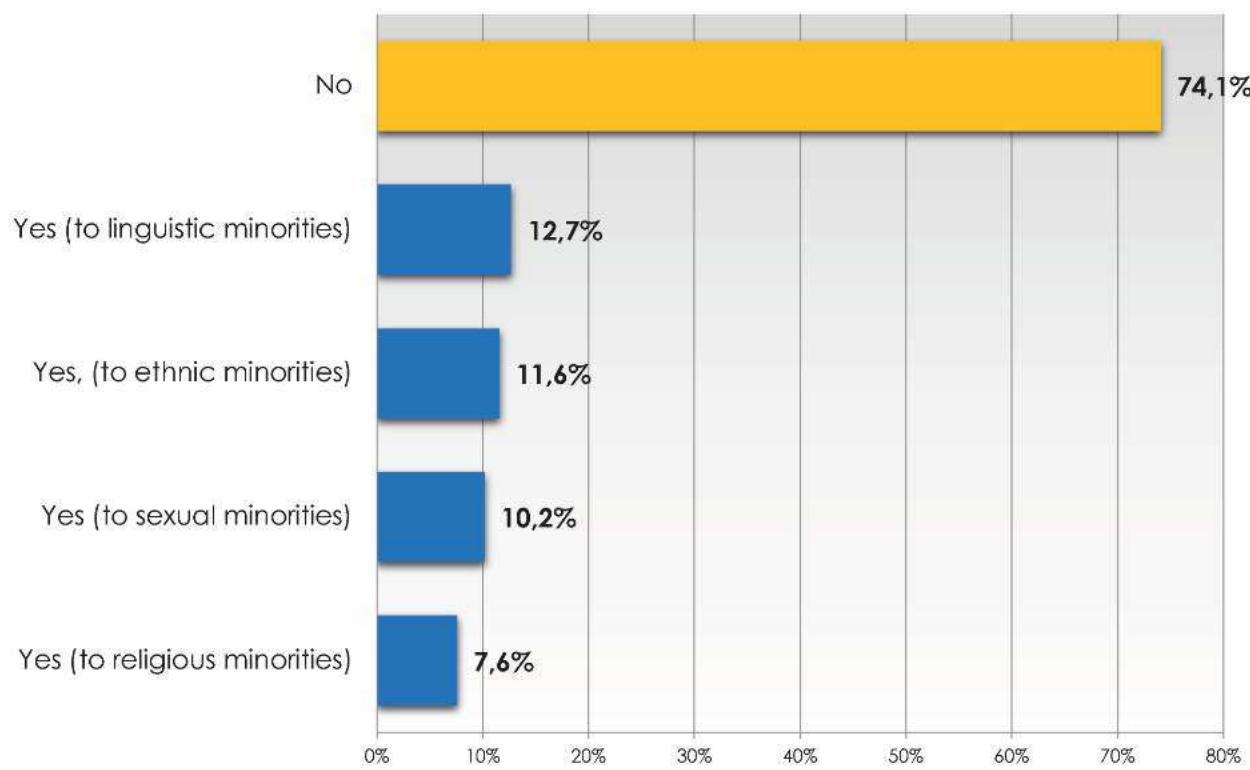
(Several answers are possible)

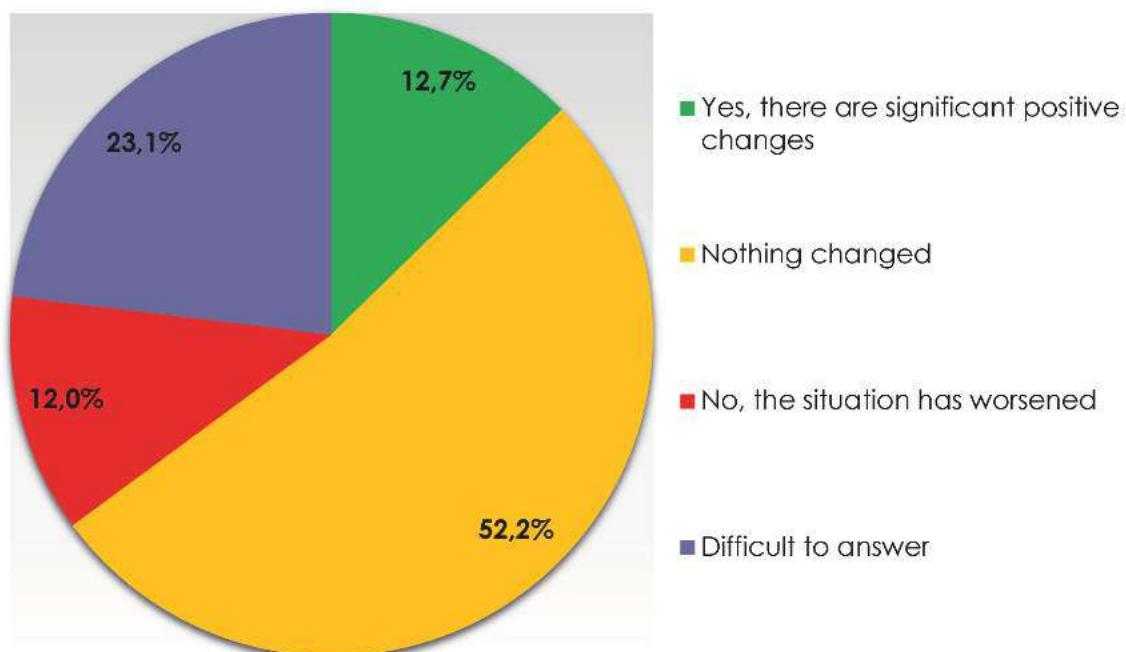
Do you personally consider the idea of emigrating abroad to find work?

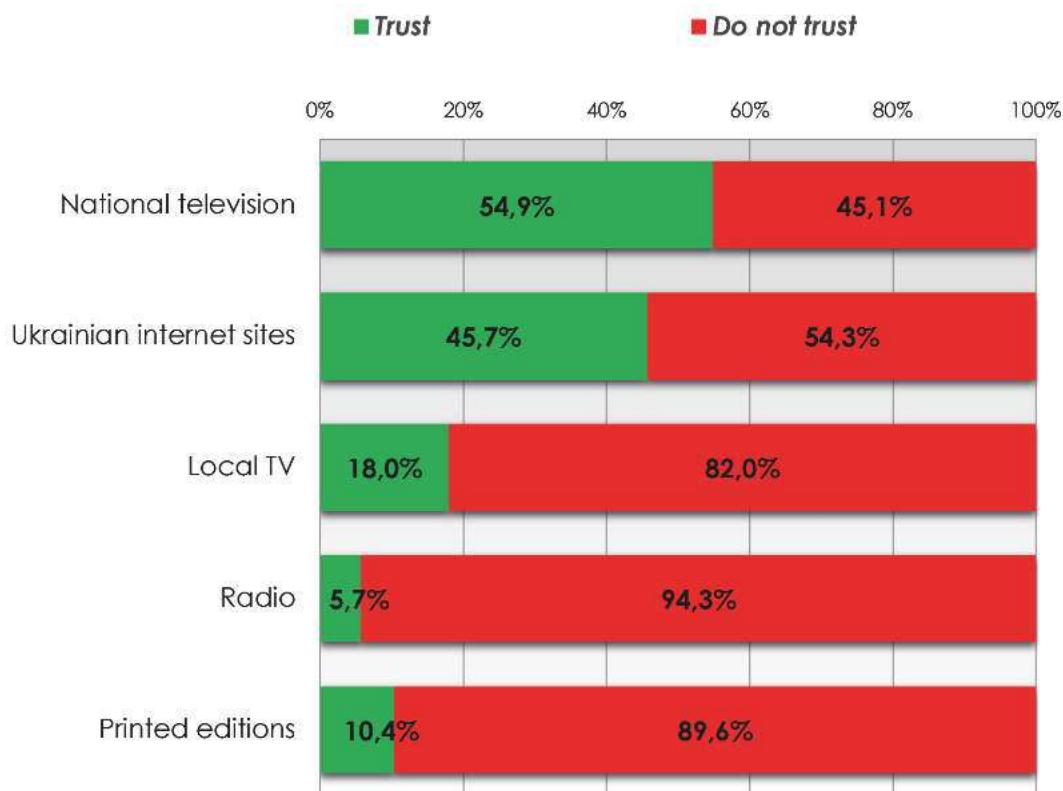
Have you recently faced intolerant attitudes towards minorities?
(Several answers are possible)

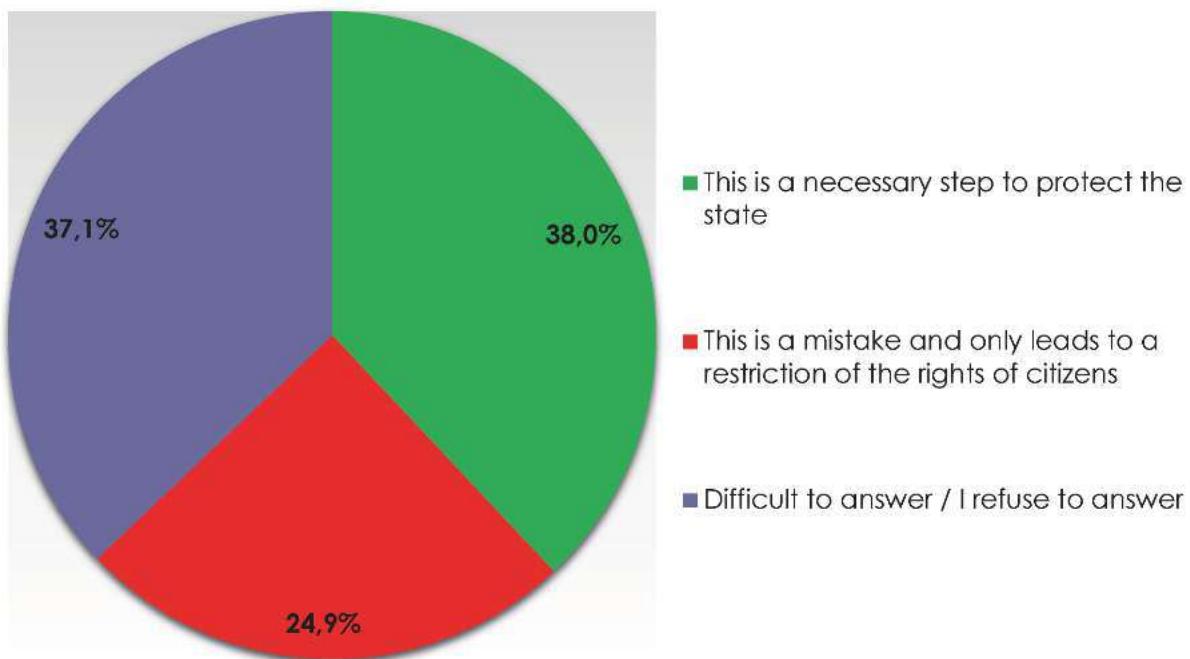
Do you feel the changes in your area after the decentralization reform?

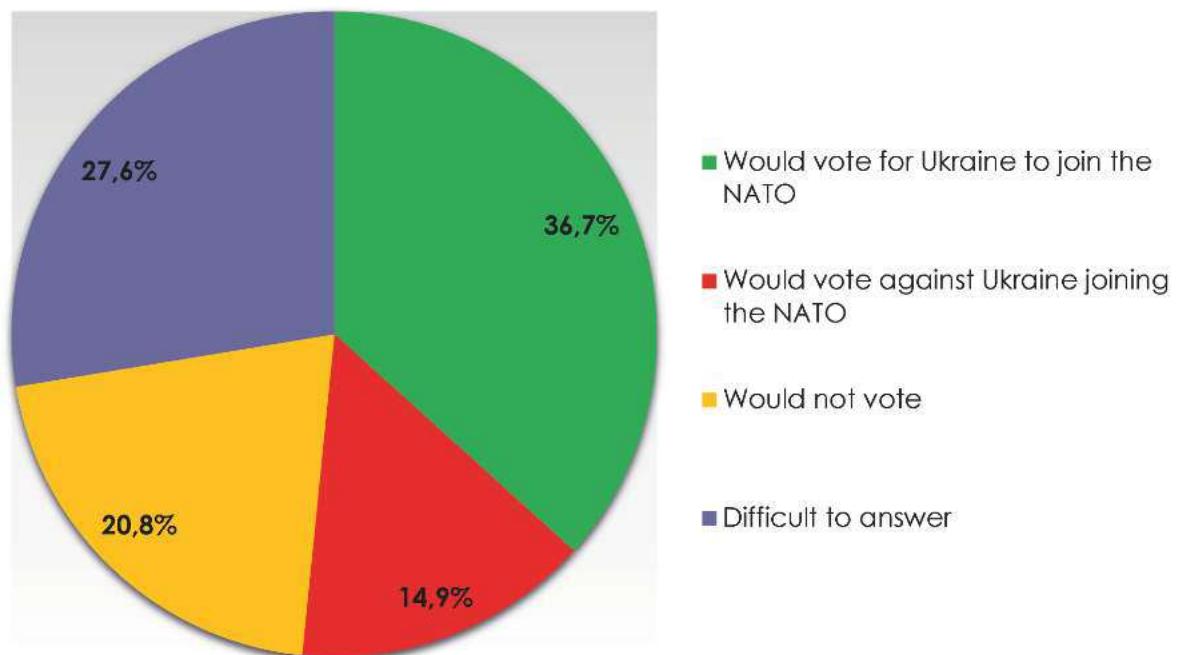
Which of these sources of information do you trust?

How do you feel about the ban on Russian media and social networks in Ukraine?

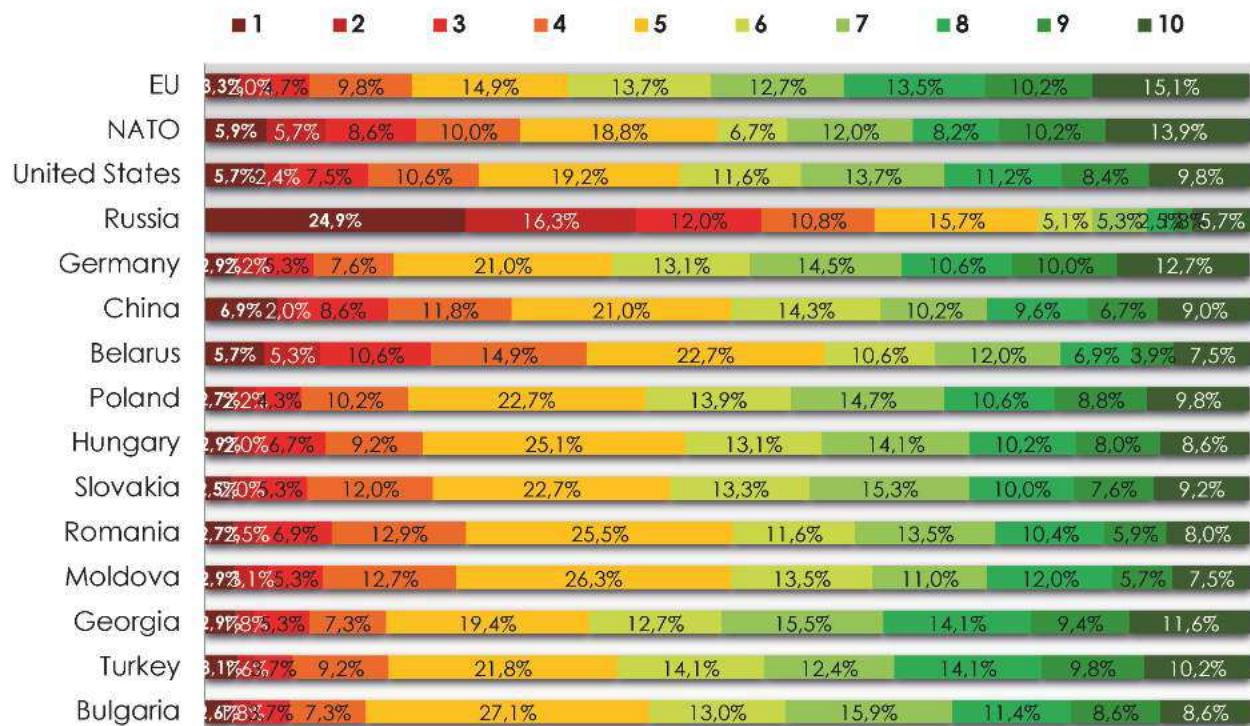

If a referendum on Ukraine's accession to NATO was held in the nearest future, how would you vote?

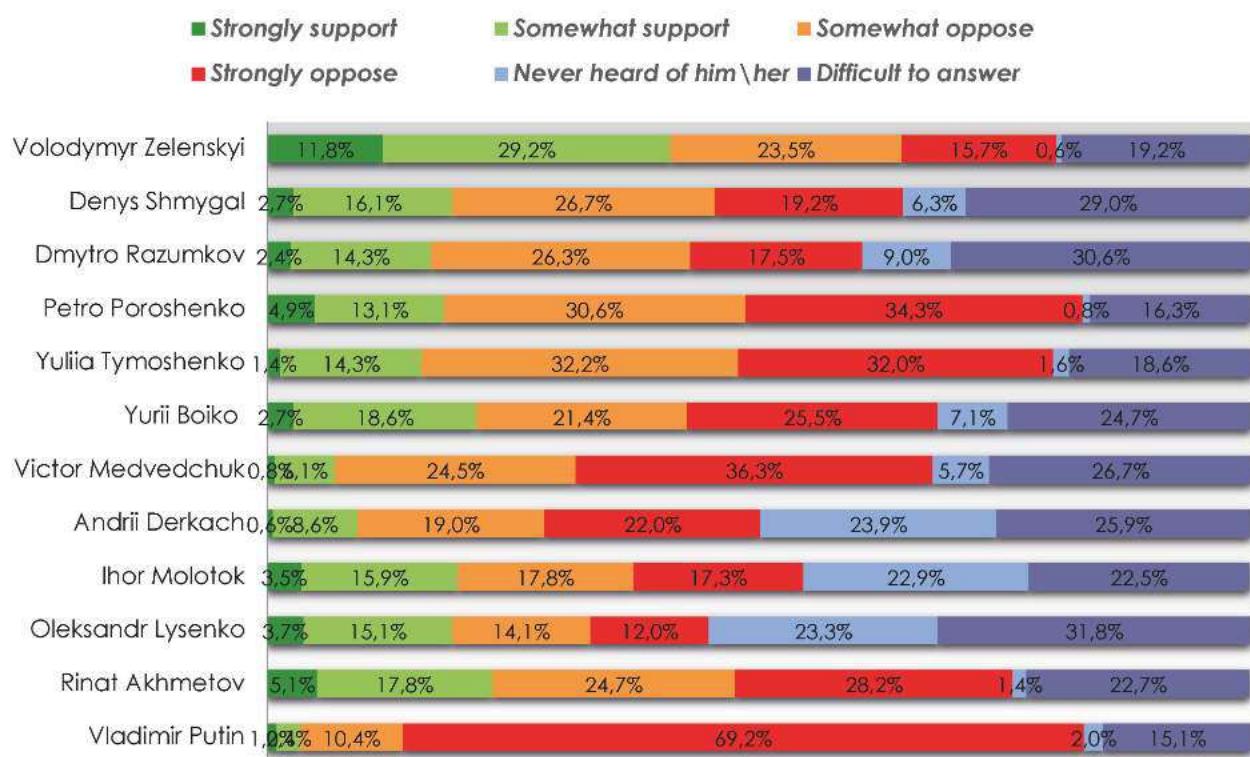

Rate your attitude towards the following countries and international organizations

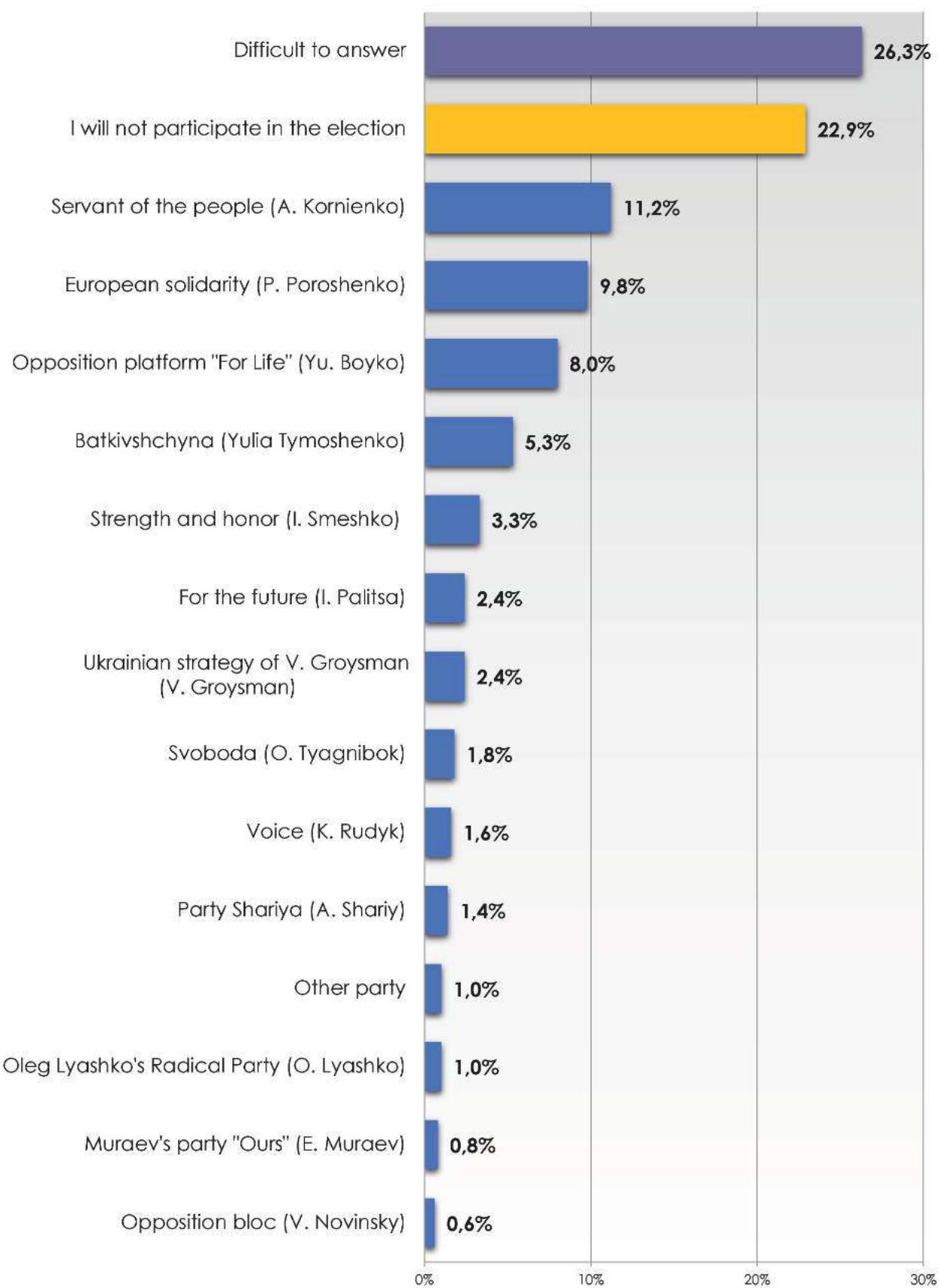
(on a scale from 1 to 10, where 1 is the worst and 10 is the best)

How would you rate your attitude towards the following politicians and public figures?

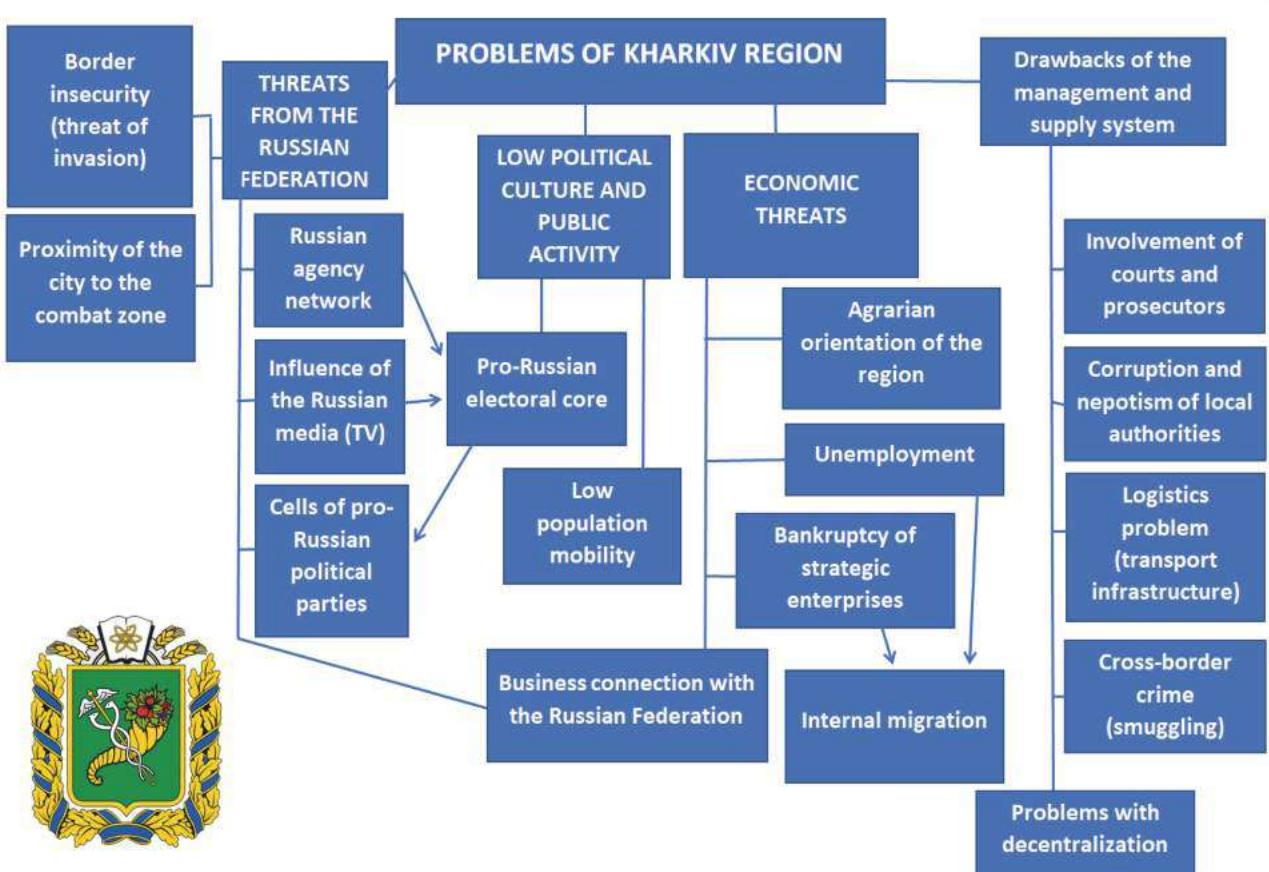

If parliamentary elections were held next Sunday, which of the indicated parties would you vote for?

UKRAINIAN FRONTIER: CHALLENGES FOR KHARKIV REGION

Kharkiv Oblast is an industrial and agricultural region in eastern Ukraine bordering the Russian Federation and the Joint Forces Operation area. The security situation in the Kharkiv region remains difficult due to the active efforts of the Russian Federation to maintain the hybrid influence on the territory.

Regional problems

Security problems in the Kharkiv region are primarily related to the region's proximity to the border with the Russian Federation and the persistence of the threat of military intervention and the risks of provocations. Occasionally there are cases of cross-border crime (smuggling of goods).

The reform of decentralization in the region in some places has not brought significant positive changes; instead, problems with the fullness of local budgets and the transparency of their targeted use remain relevant (corruption and nepotism persist in the implementation of local budgets). In general, more than half of the respondents (64.4%) stated did not feel changes in their settlements after the decentralization reform. Currently, the problematic issues in this area are the efficiency of district councils, asymmetric development of communities, sometimes the lack of established communication between district administrations and UTC.

The reform itself is perceived at the local level as quite contradictory. First of all, due to the usual role of local residents and the functions of administrations in the management system, which currently remain insufficiently defined and understood.

Contradictory attitude to the prospects of district development after the completion of the decentralization reform prevails among the residents of the region - first of all, precisely because of the problems with the lack of funds in local budgets. There is a demand for compensation and subventions from the state budget to solve certain problems at the local level.

Medical reform is also perceived negatively - despite the partial solution of problems with queues in medical institutions, the situation with the quality of medical services in the region has not changed. The problem with providing medicines to socially vulnerable groups (children, ATO participants / JFO) also remains relevant. Survey data show a negative assessment of the quality of health services after the reform of the health care system (at the level of 56.8%), while almost a third (27%) of respondents indicated that there were no changes.

In the system of government there is sometimes a "conservation" (isolation) of power and **maintaining the influence of the old elite** on all processes of regional and local importance. At the same time, the population demonstrates a tendency to sustainability and stability in the political situation at the local level by showing a **low level of involvement** in possible changes through elections and civic activism. Relevant trends are confirmed by the data of a sociological survey, in which about half of respondents in Kharkiv region (44.4%) said that they do not see any problems and contradictions in their settlements (24% of respondents indicated the presence of political conflicts).

There is no public demand for a change of elites due to the **low level of confidence in potential new staff**, which is partly due to frustration with the unrealized changes after the arrival of the new government in 2019..

Paternalistic views of the population and low political activity are manifested in **the preservation of the image of a "strong businessman"** as the most attractive political figure for local government. Civic activity also remains low; At the same time, there is a lack of understanding of the prospects and potential of using the public sector to address issues of local importance in local governments. Instead, there is a **low level of trust and support of the central government** through the association with the inability and unwillingness of the relevant authorities to realize the human, infrastructural and industrial potential available in Ukraine. Distrust is also used by law enforcement agencies, courts and the prosecutor's office due to cases of involvement of relevant institutions. Relevant views are confirmed by assessments of the respondents' level of trust to certain institutions, where the least popular are the courts (12%), customs (12.5%), the Cabinet (about 13%), the Verkhovna Rada (15%) and the prosecutor's office (18%).

The attitude of local residents to the newly introduced **reform of the**

agricultural land market in Ukraine is contradictory. The population is concerned about the possibility of selling land (especially to foreigners), but at the same time emphasizes dissatisfaction with the current exploitation of leased land by farmers. The negative perception of land privatization, minerals and natural resources by the business elite prevails. There is a low level of legal awareness and interest of local residents in obtaining information on the possibilities of opening the relevant market and pricing issues.

Socio-economic conditions of the region's development demonstrate the existence of such problems as bankruptcy and closure of large strategic enterprises without prospects for modernization and search for new markets; the spread of unemployment and the mass outflow of qualified personnel; unsatisfactory level of social protection (inefficiency of social services in the field), etc. The population of the region is concerned about the increase in utility tariffs and pension benefits, the lack of a satisfactory number of jobs for young people (including due to the agricultural direction of economic development of the region).

Another urgent problem for the residents of Kharkiv region is **the unsatisfactory condition of the transport infrastructure** in remote settlements (in rural areas). Due to this, there is no full access to medical facilities for residents of these areas. The poor condition of regional and local roads affects the ability of law enforcement, SES and medical staff to respond quickly to calls and reach the scene of incidents in a timely manner.

The prevalence of internal and external **labor migration** mainly affects the young population. Due to this, **a demographic imbalance** is noticeable in areas far from the regional center. Among the popular areas of labor migration until 2014 were large cities of the Russian Federation, now the priority is given to the countries of the European Union (mainly Poland, the Czech Republic, Germany). According to a survey, about a third of respondents reported that they have experience of working abroad or would like to leave Ukraine in search of money or permanent residence.

In general, the demand for **isolation and "separateness" of the region** in comparison with other regions of Ukraine remains stable among local residents; the dynamics of domestic political processes in the state and foreign policy transformations of the country after the events of 2014 are not perceived. The population of the region shows **vulnerability to existing speculations** in the information area.

The general level of interest of the regional population in domestic and foreign political processes in Ukraine remains low. Residents are mostly concerned with socio-economic issues related to the establishment of stable living conditions, employment, salaries and medical services. **The low mobility of the region's residents**, particularly in remote areas of the region, creates passivity, apoliticalness and a low level of political culture and awareness.

In the regional information space, television (at 61%) and online media (at 45.8%) are trusted. "Inter", "1 + 1", "Ukraine", "STB", "ICTV", "New Channel" are popular among domestic television channels; "TSN.ua", "UNIAN", "Obozrevatel", "Vesti", "Segodnya", "Strana.ua", "Gordon" and others are popular among Ukrainian online publications.

External influence

The Russian Federation maintains a significant influence on regional and local processes in the Kharkiv region through a number of instruments:

- **Networks of the Russian local influence agency** (represented by local branches of political parties committed to cooperation with Moscow);
- Trade, economic, financial and personal **ties of local business elites with Russia**;
- Dissemination of **Russian and pro-Russian** content in the regional information environment.

Relevant conditions create a situation where there is **no sense of threat from the Russian Federation** among the residents of border areas, despite their proximity to the state border with Russia. Among the local population in everyday life, there is a mostly neutral and calm attitude towards Russian citizens and towards Russia in general; there is no special antagonism to ordinary Russians. Views on the need to separate the image of the state / regime and the common people are noted. At the same time, the negative perception of the spread of anti-Russian sentiments in Ukrainian society during the years of the previous government prevails.

Mass access to Russian television channels and their popularity among locals exists due to the preservation of **stable ties with Russia** (family-friendly and trade and economic) as well as nostalgia for the Soviet past (which is especially felt due to demographic distortions). The relevant situation creates conditions for the existence of a stable and unchanging **nuclear electorate of pro-Russian political forces** in Ukraine among certain categories (including age) of the region's residents. According to a survey among political parties for which parties would respondents vote in the upcoming elections, the first place is taken by the Opposition Platform - "For Life" (17.8%).

Another problem is the spread among locals of a representation sense of their views on pro-Russian channels. There is an association with relevant sources of information as those that act as a mouthpiece for **alternative pro-Ukrainian "radical" rhetoric views**. Restrictions on economic, logistical, trade, cultural and information ties between Ukraine and Russia after 2014 are perceived negatively by residents. This is reflected in the attitude of the population to the ban on Russian media and social networks in Ukraine - 47.2% of respondents called the ban a mistake, while 27.4% of respondents perceive this step as necessary to protect the state.

A large part of the local population forms views on Ukraine's foreign policy orientations through **the prism of Russian narratives**. At the same time, it is worth noting the decline in Russia's overall attractiveness and image position in the perception of citizens - the country is a leader in anti-rating in assessing the attitude of respondents to certain countries and international organizations - the lowest scores (1-4) were given to her by about half of the respondents (45%). At the same time, NATO and the USA are in second and third place according to negative assessments among the respondents (41% and 28% of respondents rated them negatively).

The low level of support for Ukraine's Euro-Atlantic integration among the local population is due to the lack of understanding of the real results of Ukraine's membership in the structures. Instead, Soviet (now Russian) **myths and stereotypes about NATO** are widespread. The Alliance is associated with an aggressive bloc and local military conflicts, and Ukraine's membership in it is associated with an expensive process that could cause significant damage to the state budget. This attitude is confirmed by the results of a survey, where 43% of respondents against the idea of Ukraine's accession to NATO (for - 31.2% of respondents).

The image of Europe for locals is contradictory. On the one hand, the population is attracted by the stability and level of economic development of European countries; on the other hand, there is a conflict at the level of value aspects (in some places there is a perception of liberal values as destructive).

At the same time, the mobility of the population, trips abroad to European countries have a positive effect on the dynamics of changes in people's views and worldviews. However, the change in the general worldview is slow because of the general low level of mobility of residents in remote parts of the region.

Local problems

Vovchansk. Vovchansk - a city with a population of about 18 thousand people, belongs to the Chuguiv district of Kharkiv region; located in the north of the region near the Russian border (at a distance of 5-6 km).

At the local level, there is **dissatisfaction with the decentralization reform** due to the lack of funding to address urgent issues (such as road repairs) at the expense of local budgets. As a result of the reform, the problems of providing administrative services have become more acute, in particular, due to the need to resolve bureaucratic issues in the district center (Chuhuiv) or at the region level (in Kharkiv). The process is difficult for vulnerable local people (the elderly; people with disabilities) who face **logistical problems** when transferring to the district center, in particular due to poor road conditions.

There has been a recent decline in the activity of the local parliamentary corps in solving systemic problems at the local level. The local population is concerned about **the passivity and low efficiency of the city authorities and**

local governments, especially in matters of establishing communication with the public. This is expressed in the complexity of organizing the reception of public representatives from officials; non-participation of local self-government representatives in public discussions, etc. In general, the results of reforms and elections in recent years have not changed the situation with the change of power at the local level.

Despite the city's proximity to the Russian border in everyday life, local residents **do not feel threatened by the Russian Federation**. There was no apparent concern about the threat in 2014 either. At the same time, there is a **problem of strengthening the border** with Russia due to the lack of development of reliable fortifications. Currently, the overall security situation in Vovchansk is generally satisfactory; however, there are cases of cross-border crime (smuggling of goods). There are no conflict situations between the local population and ATO\JFO participants.

At the same time, there is a generally **low level of evaluation of the work of domestic law enforcement agencies** among local residents. Contradictory attitude is observed among the local population to the current activities of the Armed Forces of Ukraine - despite the high level of support, the public is concerned about the competence of individual representatives of the Armed Forces, the situation with military discipline, etc. The level of trust in central government (in particular, in parliament and government) remains low.

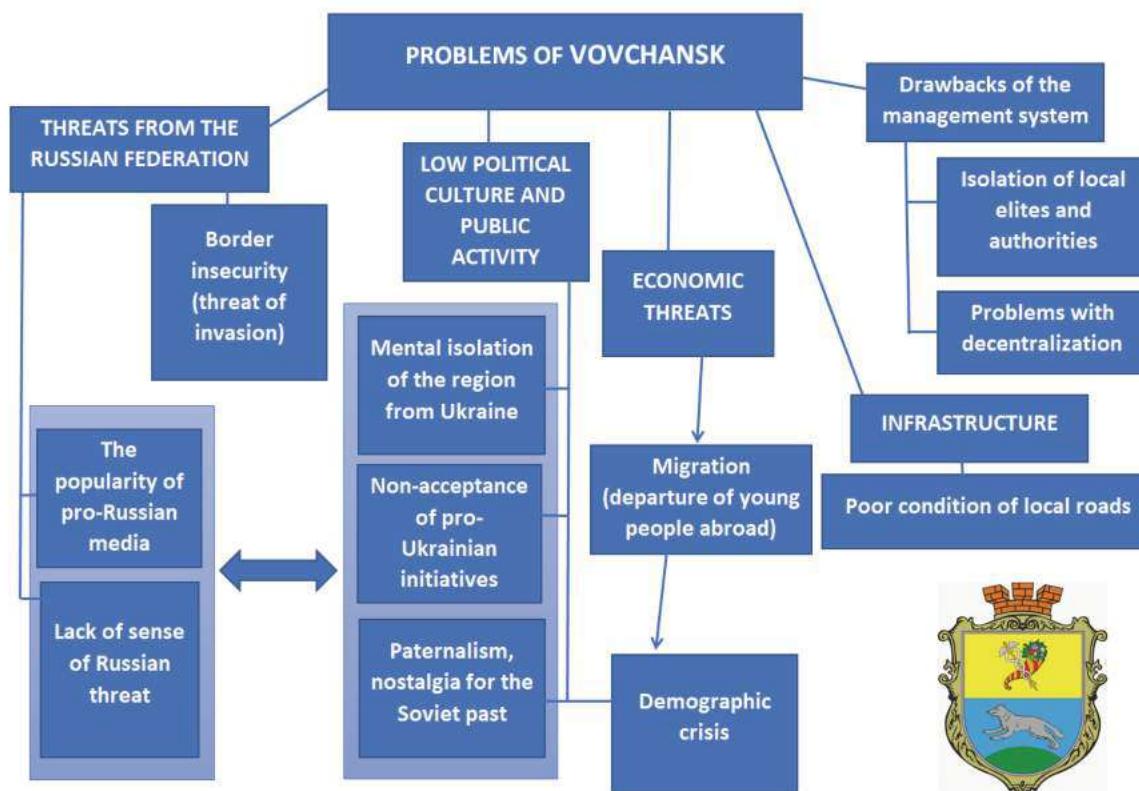
In the local public sector, there are **problems with the organization, coherence and coordination of activities** (for example, in the local union of veterans). Locals are mostly concerned about socio-economic problems - the availability of jobs, utility prices, pension benefits, etc. The issue of patriotic upbringing of young people, the implementation of which is of a formal nature due to the low interest in this topic on the part of local authorities, also remains relevant.

Contradictory attitude to the language issue in Ukraine is widespread among the local population. On the one hand, the absence of a language problem in the city is declared, on the other hand, the controversial assessment of the introduction of the law on the Ukrainian language as the state language prevails. The population of the city has decreased significantly due to **adverse socio-economic conditions**. In Vovchansk there are no employment prospects (this problem is especially acute for socially vulnerable groups - ATO / JFO veterans, people with disabilities). The presence of a number of enterprises in Vovchansk (aggregate and oil extraction plants, shoe factory, meat-packing plant) does not contribute to the improvement of economic development due to obsolescence of facilities and lack of adequate funding. The underlying situation contributes to the spread of the phenomenon of labor migration - city residents are actively going abroad in search of money (formerly a popular destination was Russia, now - European countries), as well as to the regional center and the utc. Kulinichi. Strict quarantine restrictions due to the spread of the Covid-19 epidemic in Ukraine have

had a negative impact on the work of local entrepreneurs - there have been cases of business closures.

The **problem with obtaining land plots by ATO / JFO veterans** is urgent in the city due to the lack of assistance and explanation from local administrative institutions on the procedure for drawing up the relevant documentation. Another problem concerns the presence of bureaucratic obstacles and high cost in the procedure of registration of land shares ownership.

The popularity of **Russian television** among the city's population is due to Vovchansk's proximity to the border with Russia. At the same time, Inter and Ukraine are popular among Ukrainian TV channels - the audience of NewsOne, ZIK and 112 Ukraine channels once switched to them after their closure. In general, the fact of termination of broadcasting of a group of channels is perceived at the level of the local population mostly negatively. The prevailing opinion is about the need for different channels and sources of information to represent different points of view and form their own opinion in society. In general, the most popular sources of information are television, news on the Internet, less frequently - radio.

Kupiansk. Kupiansk is a city located in the northeastern part of the Kharkiv region, the district center of the Kupiansk district with a population of about 28 thousand people.

Among the main systemic problems at the local level is the **incomplete decentralization reform**, which has placed an additional burden on local budgets (In particular, we are talking about the functions that previously had to perform the center - the provision of medical care, organization of scheduled transportation,

etc.) Currently UTC is not able to provide medical and social services to the population exclusively at the expense of local budgets and with the use of material and technical conditions received from the region and districts in the process of redistribution of powers and property. This leads to cases where employees use their own funds on the ground to meet the critical needs of the local population (for example, the purchase of computers at their own expense). At the same time, there is a lack of proper attention to the solution of the relevant problem by the local deputies, which mostly demonstrates the formal implementation of work in the local media.

The situation with the **road infrastructure** has been partially resolved - the central route to Kharkiv has been repaired, but the roads of local significance, which are located closer to the border, are in an abandoned state. The situation with highways in the district center is similarly unsatisfactory. This condition of the roads negatively affects the **ability of law enforcement services and the SES to respond quickly to calls** and get to the scene of incidents in a timely manner. The logistical problem also affects medical care. A significant part of the settlements available in the UTC as a result of the implementation of medical reform were left without adequate care. Logistical problems in the district also concern the transfer of students from remote rural settlements to educational institutions.

There is a **problem of obsolescence of the housing stock** in Kupiansk - since 1994, only one new residential building has been commissioned in the city. In addition, the lack of a satisfactory number of available loans for households remains an urgent problem.

The area is characterized by a **demographic imbalance** - among the 15,000 residents of Kupiansk district, the majority are people of retirement age, which affects the overall electoral behavior and election results. At the same time, the turnout in the last local elections was quite high (at the level of 60-70%).

The new procedure for approving chiefs did not significantly affect the distribution of forces on the ground - the approved candidates were mostly representatives of the old village councils. At the same time, there is an improvement in the situation with local government and the implementation of new ideas in those settlements where new people have been appointed to the role of chiefs.

The **sense of personal security** in the city remains unsatisfactory due to crime rates. There is a **problem in the district with the staffing of law enforcement agencies** and their logistics (especially vehicles). This situation complicates the effectiveness of the police and the coverage and patrol of all areas of the district. The situation with the logistics of the SES (in particular, fire brigades) is better, but the issue of servicing newly purchased fire trucks remains, which requires additional funds from the local budget.

At the local level, there is no threat from Russia, despite the proximity of the city and region to the border with Russia (about 40 km). At the same time, there is a

high risk of provocations and worsening of the situation due to the possibility of reducing the number of border guards.

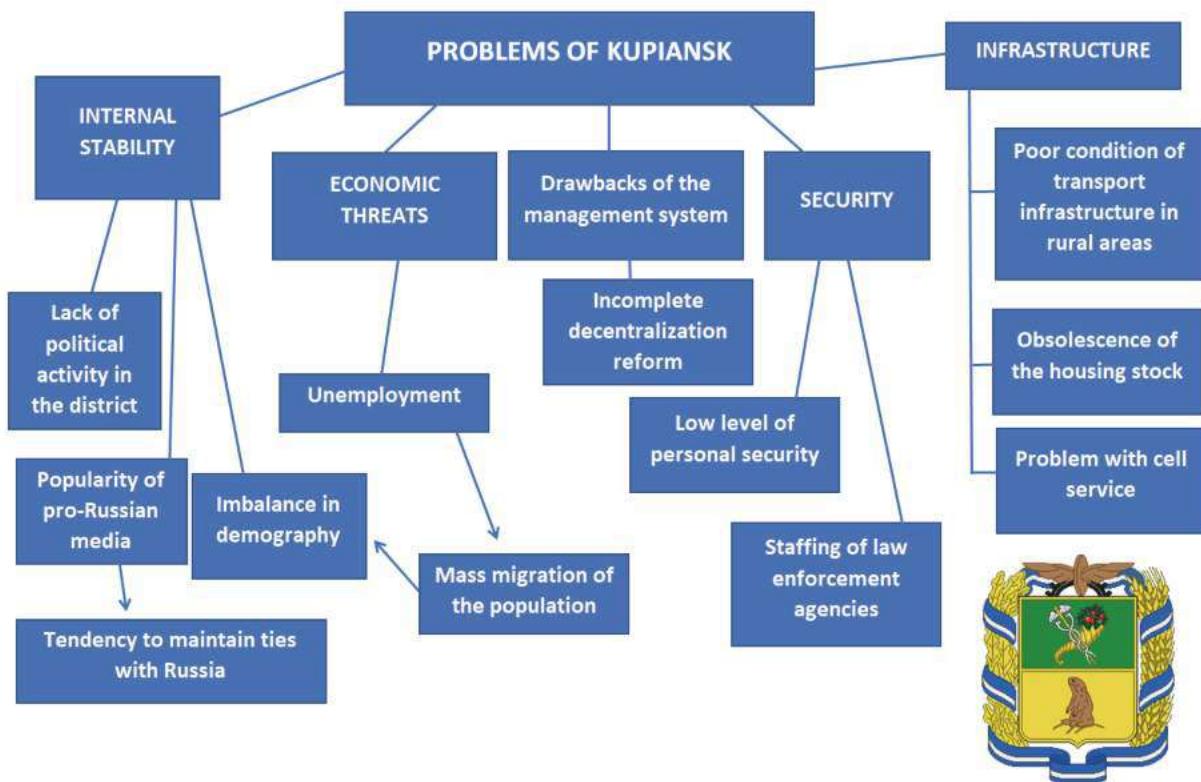
Kupiansk is a large railway and automobile hub in the Kharkiv region. On its territory there is a machine-building plant, a plant of reinforced concrete structures, "Metiz", as well as large concerns. Many other local enterprises that served the agricultural sector during the Soviet era have now ceased operations and have no **potential markets** for their products. In addition to industrial enterprises, the city and district budgets are filled by the agricultural sector. The negative consequences of the spread of coronavirus infection in the population were mainly felt in the field of logistics - due to restrictions on passenger transport.

At the same time, in general, the socio-economic conditions in the district remain difficult - most residents of the district are represented by the poor. Adverse economic conditions cause **the spread of labor migration** - city residents go to work in the regional center, as well as abroad (popular destinations are Poland and Germany).

Currently, the main problem of the local information space is **the imbalance in the distribution of access to Ukrainian and Russian television content**: through digital T-2 the population can watch 32 domestic channels (among which the most popular are "Inter" and 1 + 1), while having access up to 76 Russian channels. Printed publications on the territory of UTC are represented by four newspapers, which were previously municipal.

The problem with cell service is relevant for the district and the city - due to geographical conditions (features of the terrain) the corresponding signals are very weak, despite the presence of a sufficient number of mobile towers.

Despite the low political and social activity in the city, there **is a preservation of orientation to the Russian Federation** (primarily due to past work experience in Russia). At the same time, Ukraine's course towards European integration is perceived positively - at the local level are aware of the need for economic and technological development of the state due to the possible entry of the state into the relevant structures.

Izium. Izium is the center of the district with a population of about 47 thousand people, located in the southeast of Kharkiv region.

Decentralization reform at the local level has been delayed - the last communities were formed at the last moment before the 2019 local elections. **The slow implementation of the reform** is explained by problems in communication and finding consensus in coordinating the activities of village chiefs in the fields.

In general, there is a **lack of political activity** in the district, which is confirmed by the low turnout in the local elections (slightly higher turnout in the national elections - at 30-40%). The elections are mostly attended by representatives of the older generation, due to demographic factors - more than half of the population of the district is represented by the age group 50+.

The feeling of personal security in the city is mostly at a satisfactory level; people do not face cases of serious crimes. However, there is a **high level of distrust in the judiciary** in the state in the context of ensuring the rule of law.

The situation with the road infrastructure in the district remains controversial - the routes of state (regional) importance are in a satisfactory condition, while the roads of local importance require significant funds from local budgets for repairs. **Problems with logistics in remote settlements** of the district have a negative impact on the ability of the SES and medical services to respond quickly to emergencies and get to the places. At present, medical services are able to perform their functions due to excessive operation of the vehicle, which makes it more unusable.

Similar obstacles are faced by fire services, whose problems with prompt call are supplemented by the lack of clear requirements and standards for the organization of voluntary fire brigades at the UTC level. In addition, there is a lack of adequate financial support for the process, due to which the number of such fire brigades in the area is declining. There is no staffing problem in law enforcement agencies and the SES, which is explained by a fairly high level of salaries in the relevant positions (at the level of UAH 11,000 with an average salary in the city of up to UAH 10,000).

Compared to other areas close to the border with Russia, the local population shows a greater **level of concern about the war** and fears of a possible escalation of the conflict. The corresponding attitude is explained by the **proximity of the city to the combat zone** and the experience of being on the territory of the ATO headquarters. Locals are showing a positive attitude towards the Ukrainian military in the city, residents were previously wary, but now the military is associated with security. In addition, the volunteer movement is common in the field; Currently, a system of territorial defense is being created from among the local residents who were mobilized to the Armed Forces in 2014-2015. At the same time, there are **cases of conflicts in everyday life** regarding the provision of benefits to ATO/JFO veterans by private carriers (due to the transfer of expenditures for beneficiaries to local community budgets, each of which decides on its own in the absence of funds). Due to the inability of communities to pay compensation to carriers for beneficiaries, there is a need to improve the relevant procedure at the legislative level to address the issue of allocating a limited number of privileged seats.

The main socio-economic problem for local residents is **the lack of jobs**, which affects the intensification of migration and the persistence of the ongoing demographic crisis (the last increase in population was observed in 2014 with the influx of internally displaced persons). Currently people (including young people) leave to earn money in regional centers (Kyiv, Kharkiv, Lviv), as well as abroad (Poland, Slovakia, the Czech Republic, the Netherlands). At the same time, a significant proportion of migrant workers show a tendency to return to permanent residence.

There are a large number of ATO / JFO veterans in Izium; the procedure for obtaining the status of a participant in hostilities is satisfactorily established. At the same time, there are problems with veterans receiving land plots, as well as with the organization of social support and adaptation of ATO / JFO participants, which are gradually being solved (in particular, through the work of the social support center on the basis of the city military commissariat; regional center).

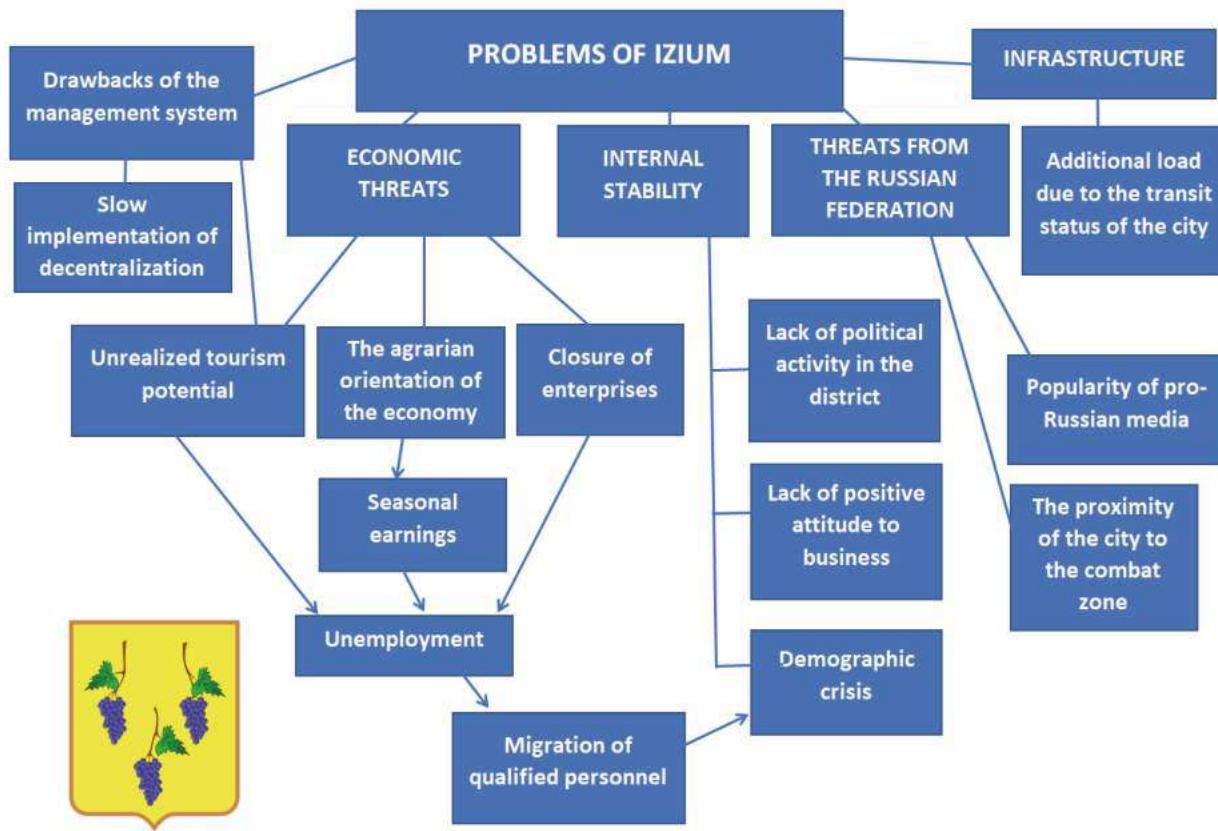
Izium district is characterized mainly by **the agrarian orientation of the economy**; at the same time the budget of the district center is filled at the expense of the gas industry, instrument-making plant, SE "Izium forestry", etc. Despite the developed industry in Izium, there is a **closure of large enterprises** due to lack of demand for products (for instance locomotive repair plant).

Wheat, sunflower and corn predominate among the crops grown en masse in agriculture. Harvest volumes reach 5 tons of wheat per hectare (where the price per ton is 8 thousand UAH). Thus, seasonal work in the agricultural sector is one of the most lucrative activities for the local population. At the same time, there are still concerns about **the risks of pressure on local farmers from agricultural holdings**.

In general, the state of socio-economic development of the district is characterized by **instability of incomes of the local population** - salaries are mostly seasonal and depend on the sowing campaign and harvest. The formal unemployment rate is a small percentage (5-7%), and in fact the corresponding figures are much higher (reaching 15-20%). There is a partial **lack of adequate jobs** due to the processes of modernization and mechanization of agricultural enterprises, which reduces the need for workers. Another problem for the region is the risk of rising inflation, which will affect citizens' incomes. The negative consequences of the introduction of quarantine due to the spread of Covid-19 mainly affected small businesses, especially the service sector in the city. Many small businesses were forced to cease operations and were unable to resume fully after easing strict quarantine restrictions.

The preservation of the load on the transport infrastructure of Izium due to **the transit nature of the city** remains an urgent problem. The issue of **unrealized tourist potential** of the region in the absence of proper investment and establishment of logistics routes to remote areas is also remains open.

The information environment of the district is represented by the media, which are mostly under the control of local authorities. The main sources of information are dominated by television and the Internet (Facebook groups); less frequently- printed publications (newspapers) and radio. At the same time, local TV channels are not popular, in contrast to the content of Russian television, to which access is maintained. In general, the local population demonstrates a **low level of trust in the media** in Ukraine due to their control over certain representatives of large business circles. Under such conditions, there is a demand for the launch of public television.

Recommendations:

In order to improve the security climate in the region and reduce the impact of destructive factors of its development is proposed to:

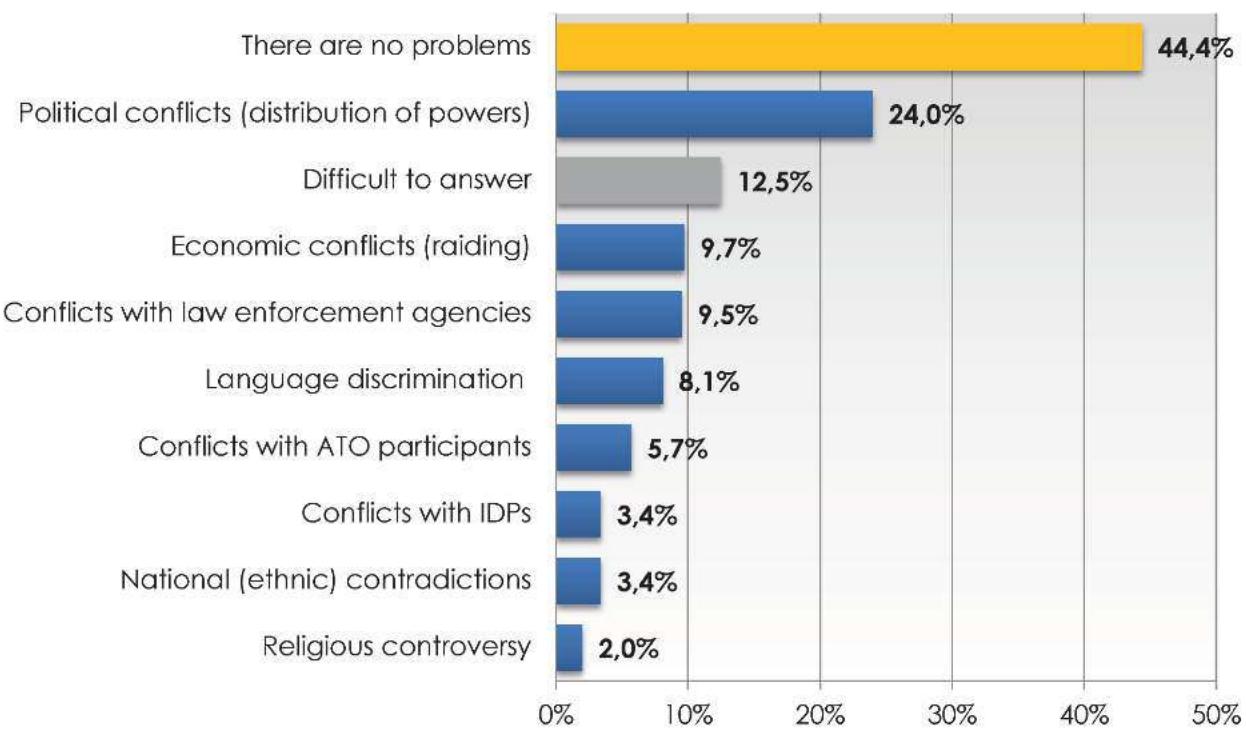
- Strengthen the defense capabilities of the region through the construction and strengthening of fortifications on the border; further development of the territorial defense system with the involvement of veterans' organizations and voluntary associations;
- Take preventive measures to combat illicit arms trafficking;
- Ensure the introduction of a more systematic approach to security assessment in the region (analysis and development of short- and long-term policy documents on strategic planning);
- Continue the processes of decentralization (maximum involvement of the local population in decision-making, infrastructure development, financial planning of territorial development);
- Develop a strategy for solving the infrastructural problems of the region taking into account the existing transit value and the potential of individual districts;
- Develop regional programs of professional retraining in connection with the closure (reduction) of large industrial productions. Priority areas are services, agriculture, small production, self-employment, work on infrastructure logistics projects, tourism. Selected employment programs for age groups (45+);

- Develop regional incentive programs (simple algorithms, transparent mechanisms for starting a business) for small and medium-sized businesses, taking into account the economic needs of the region;
- Ensure the creation of a regional map of the cluster economy, which will identify broken production chains and propose their diversification;
- Implement a regional program for the construction of affordable housing, providing tax benefits for small businesses for vulnerable groups;
- Establish systematic work to facilitate access of Ukrainian residents of remote border settlements to Ukrainian television and mobile coverage;
- Ensure an effective information policy aimed at leveling Russia's propaganda influence in the media space;
- Intensify information, entertainment and cultural events on national and patriotic education aimed at the general population (festivals, film forums, etc.);
- Develop regional programs of national-patriotic education of youth with the elimination of the Soviet tradition with the broad involvement of various categories of the population (in particular, the invitation of ATO / JFO veterans to participate in events on the basis of local educational institutions);
- Develop the necessary infrastructure (such as sports grounds / obstacle courses) to provide pre-service and sports training for local youth;
- To increase the level of informing the population about the issues of European integration and cooperation of Ukraine with NATO by developing a targeted localized concept of communication of European and Euro-Atlantic integration, taking into account the specifics of the local population; to promote the European and Euro-Atlantic vector among the young population (in schools and higher education institutions).

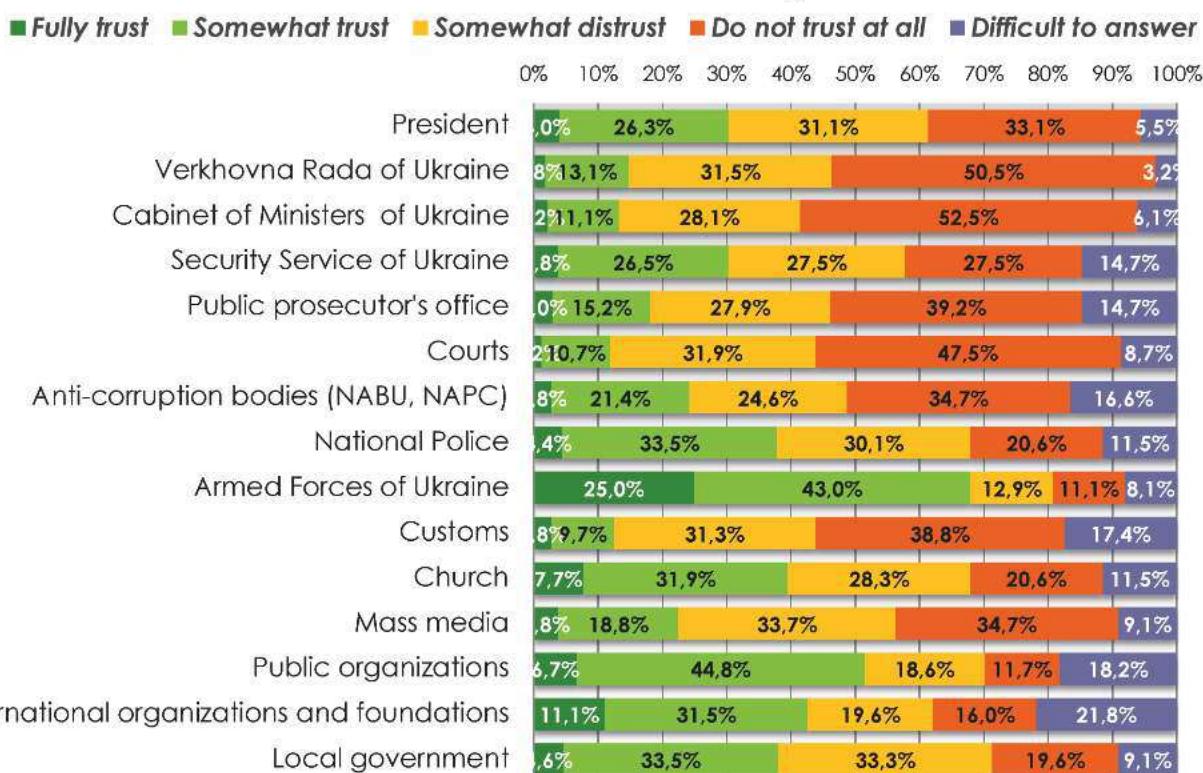
Annex 2.

Kharkiv Region – sociological research materials

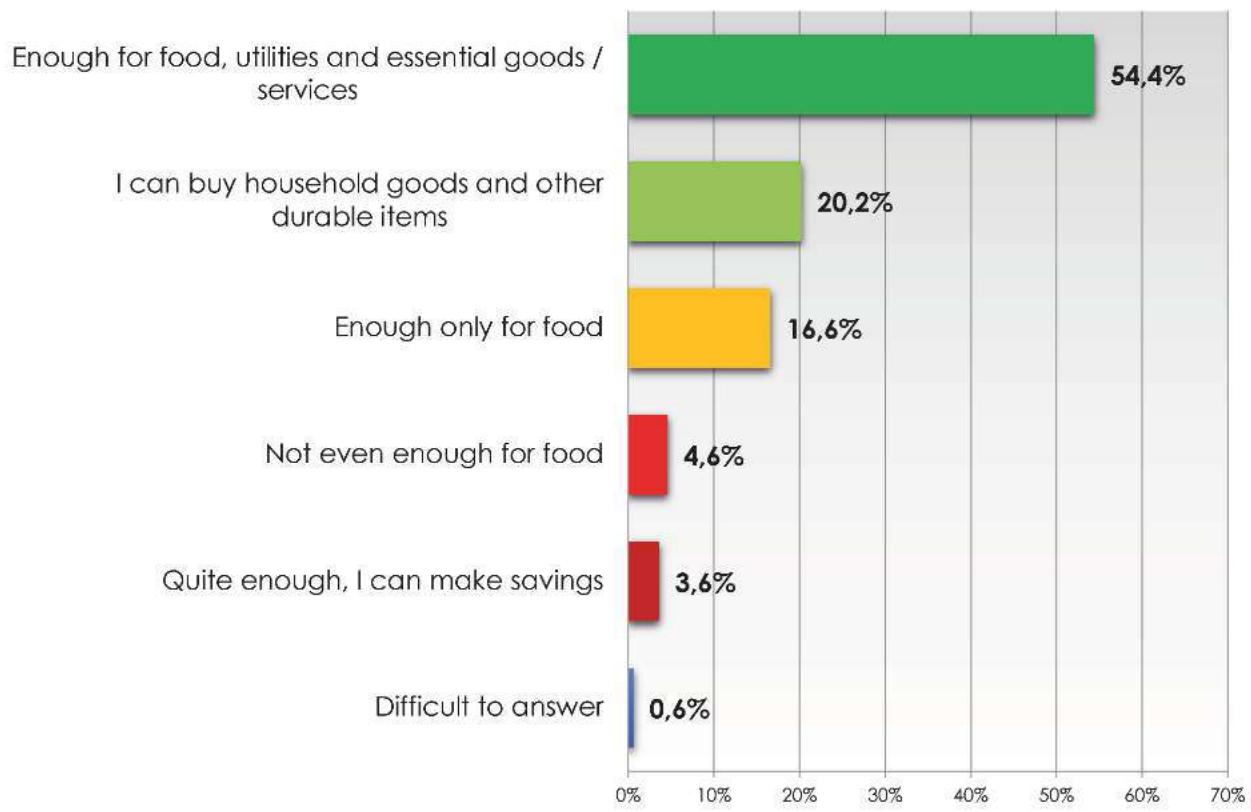
What problems and contradictions can be observed in your city? (Several answers are possible)

Evaluate the level of trust in the following institutions

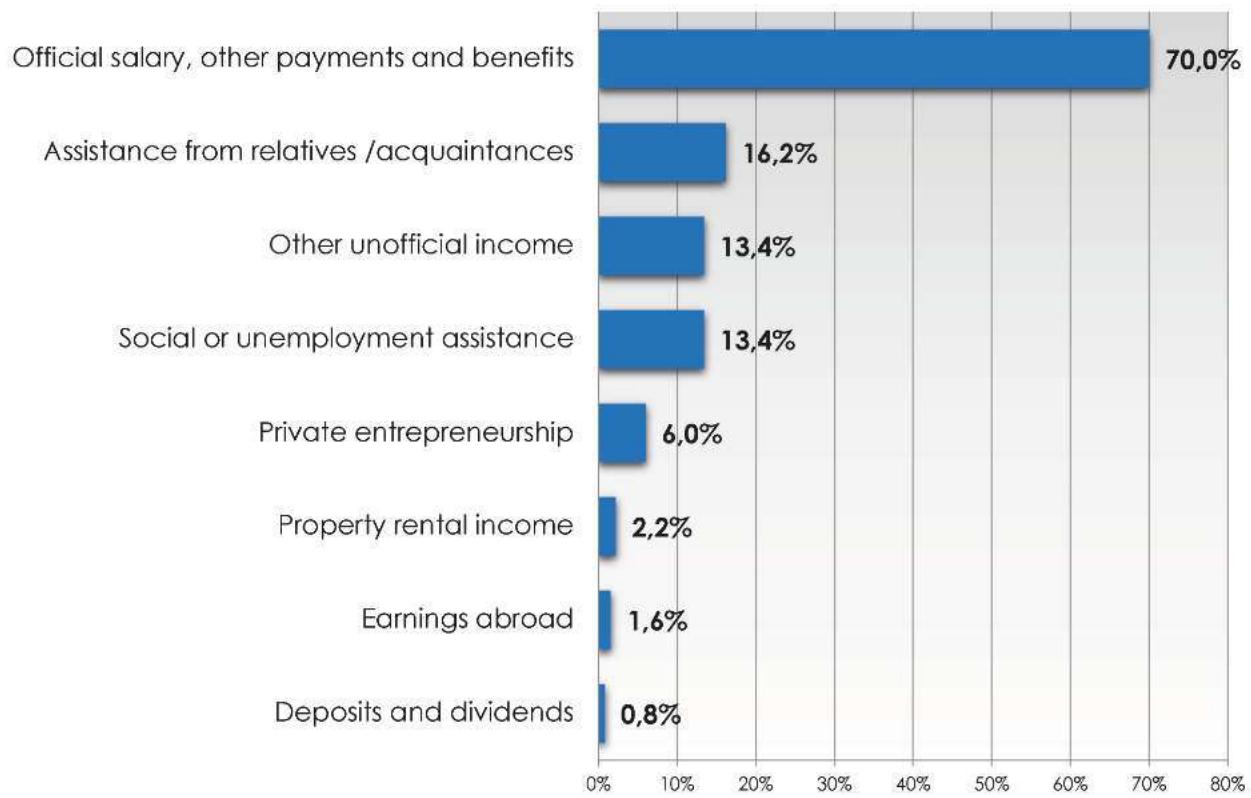

How would you evaluate your income level?

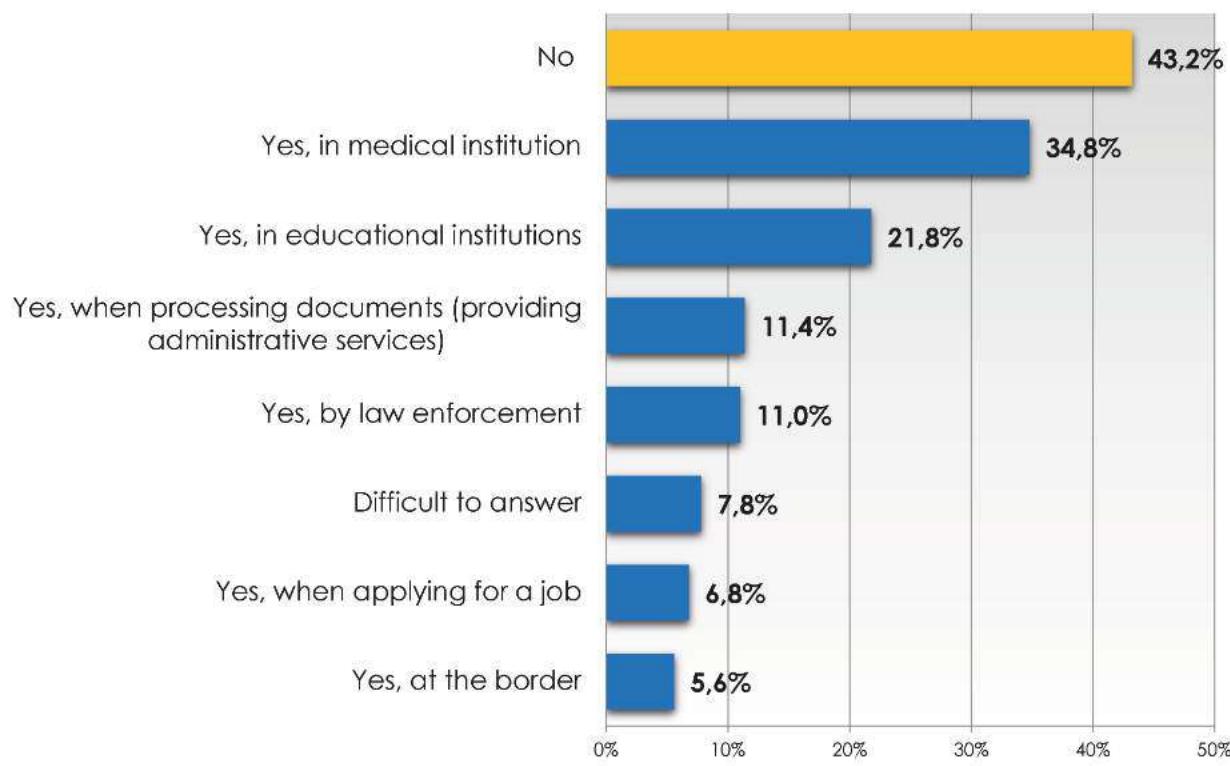
What does your income consist of?

(Several answers are possible)

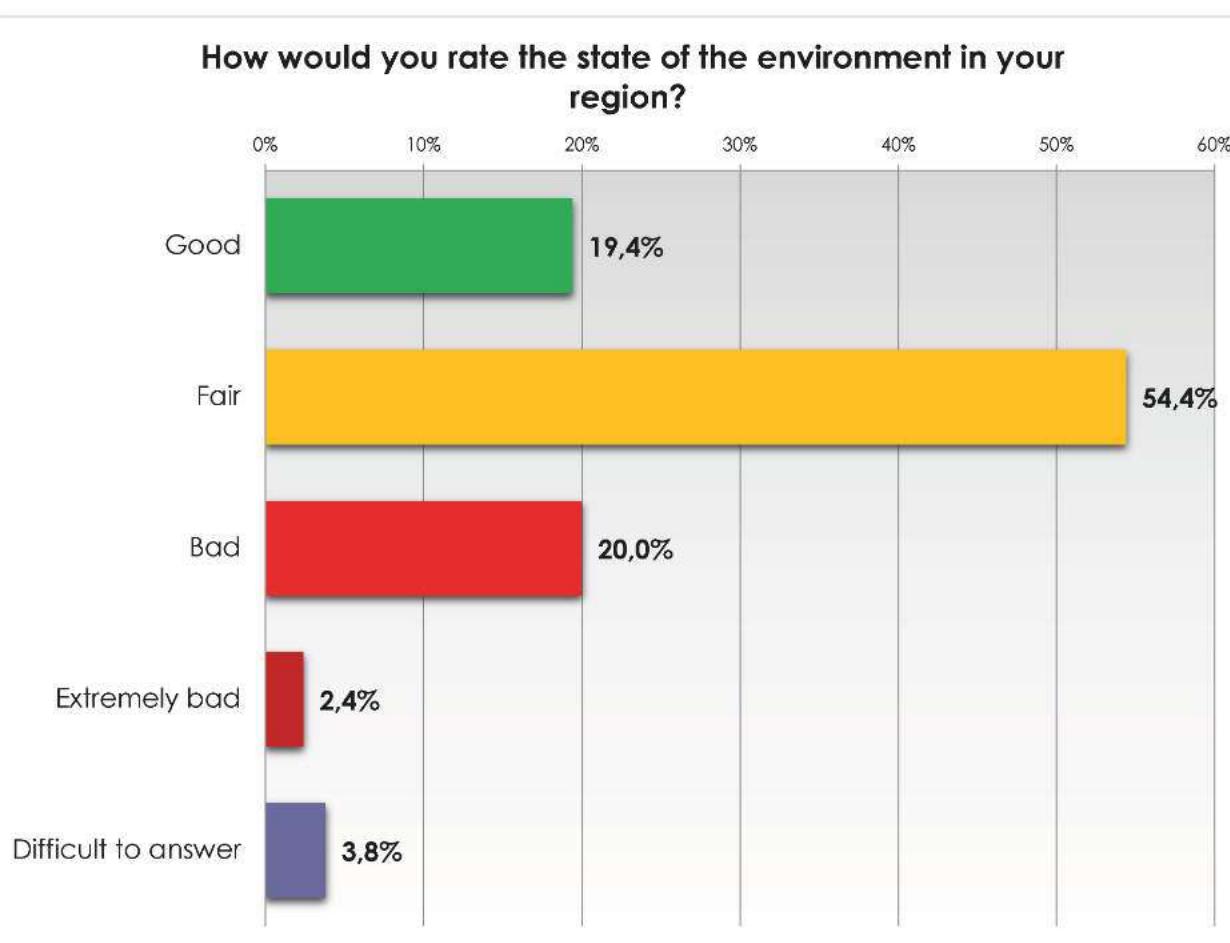

Have you ever experienced / witnessed corruption?

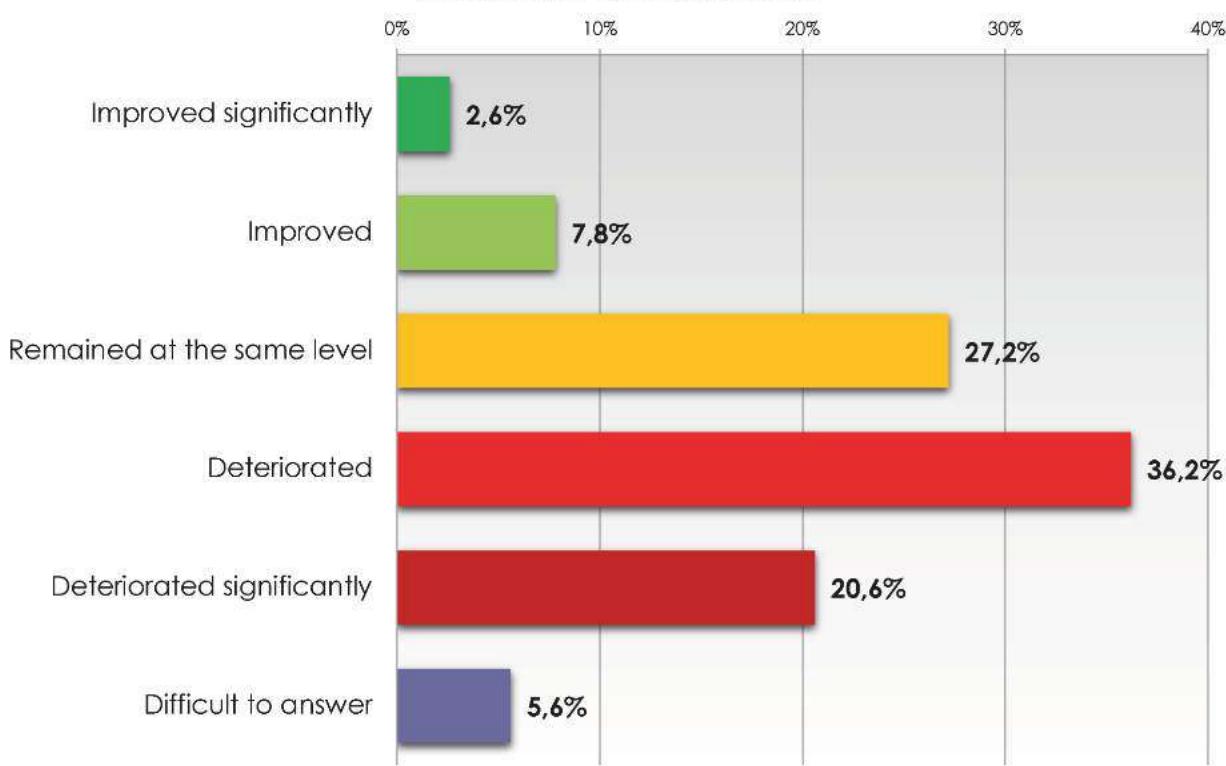
(Several answers are possible)

How would you rate the state of the environment in your region?

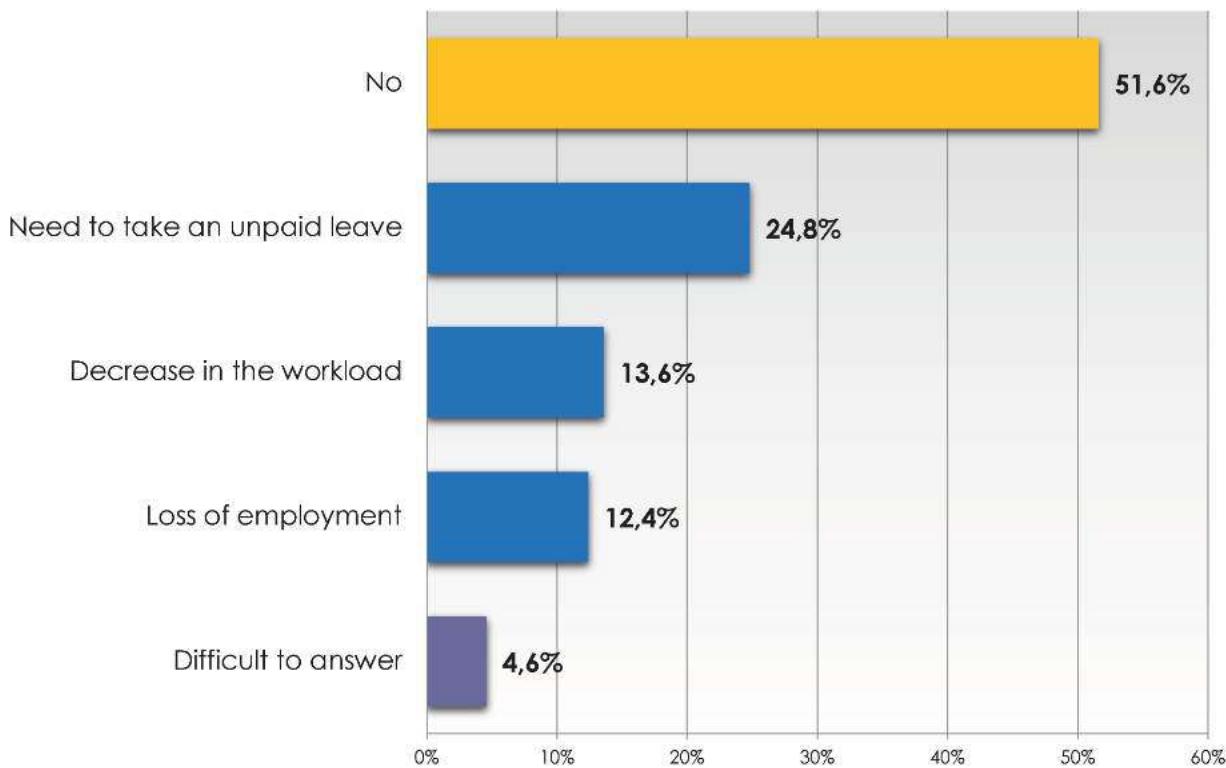

How has the quality of healthcare services changed after the healthcare system reform?

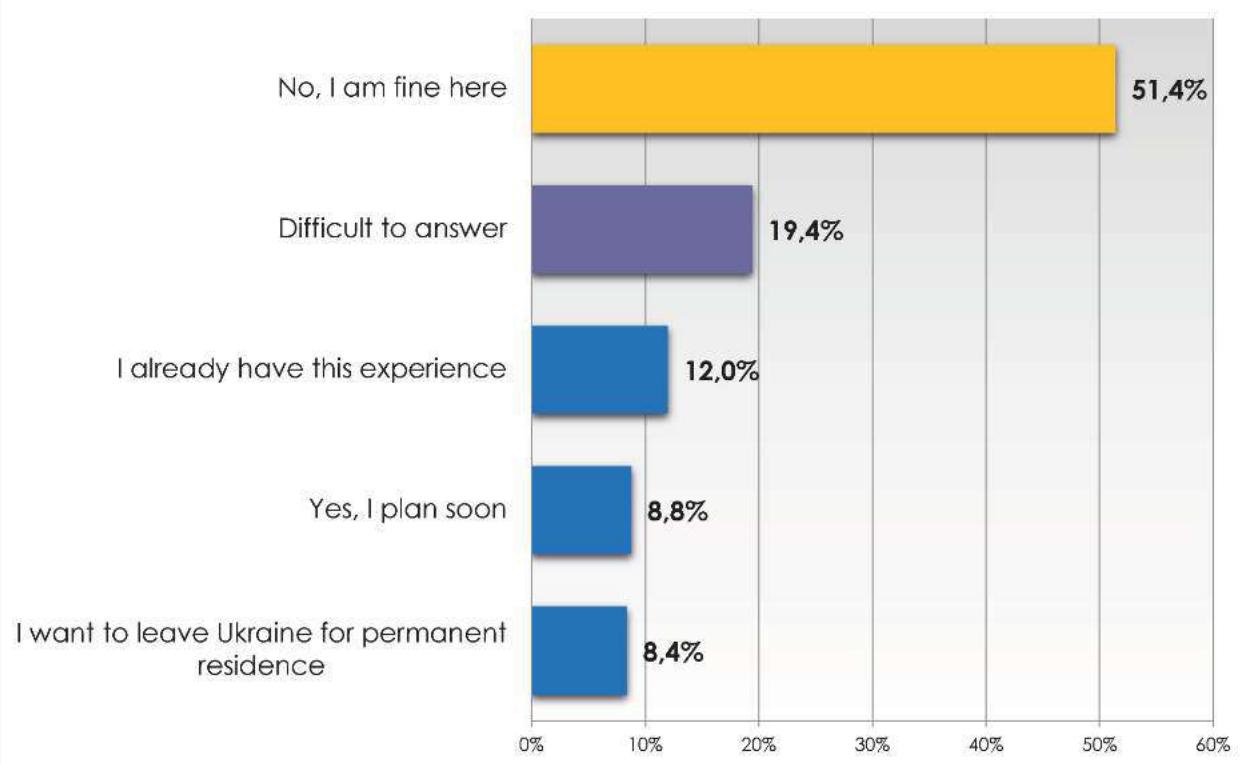

Have you or your family members faced the following consequences of the epidemic?

(Several answers are possible)

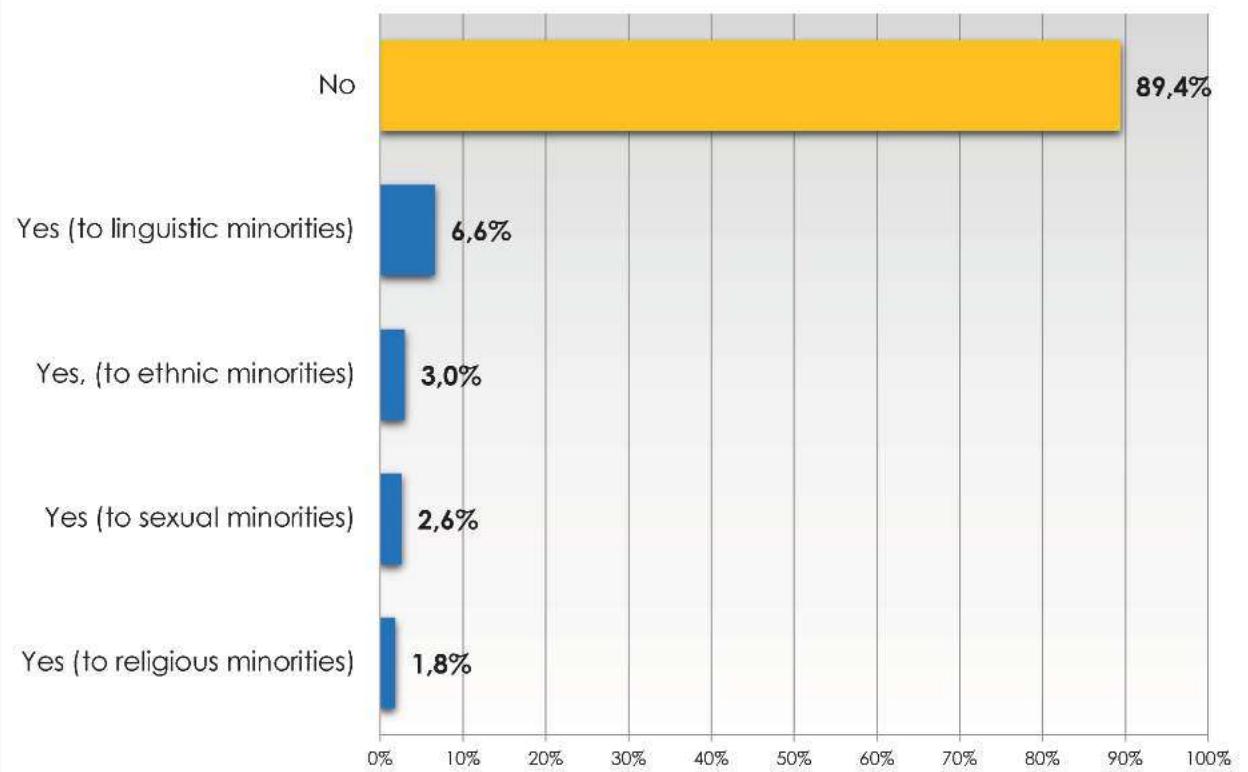

Do you personally consider the idea of emigrating abroad to find work?

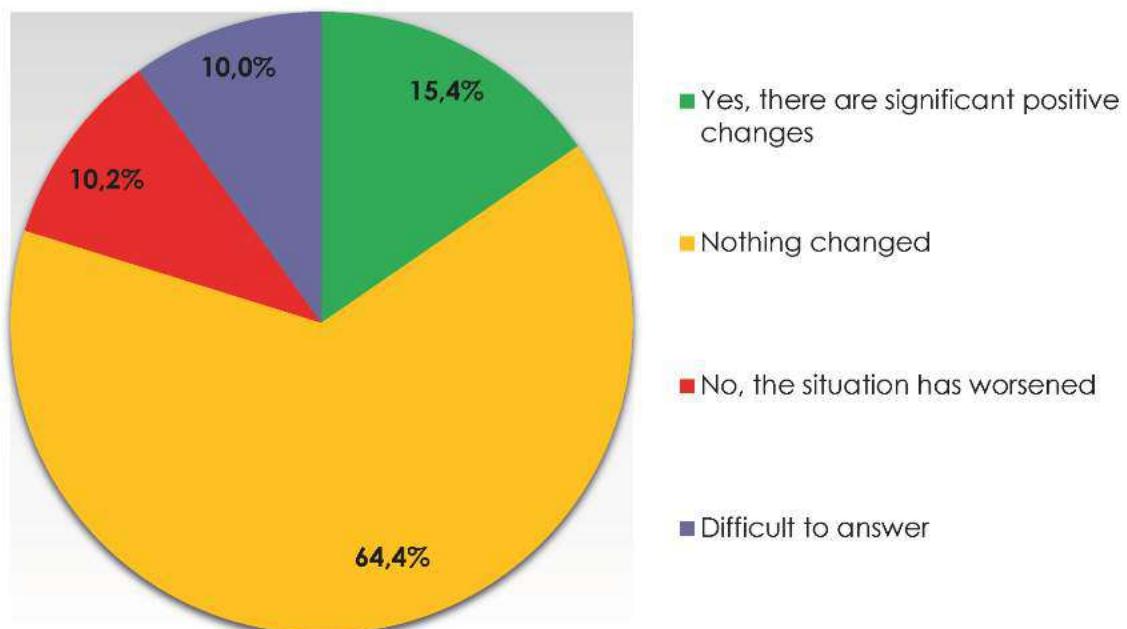

Have you recently faced intolerant attitudes towards minorities?

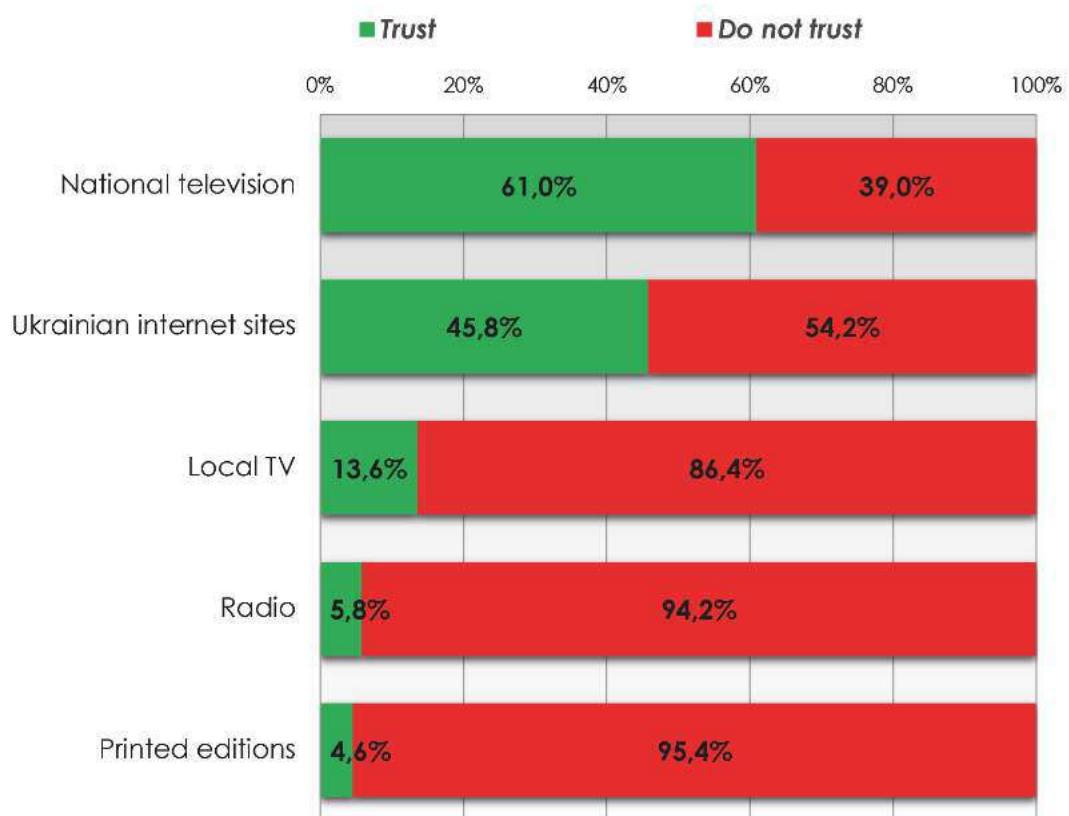
(Several answers are possible)

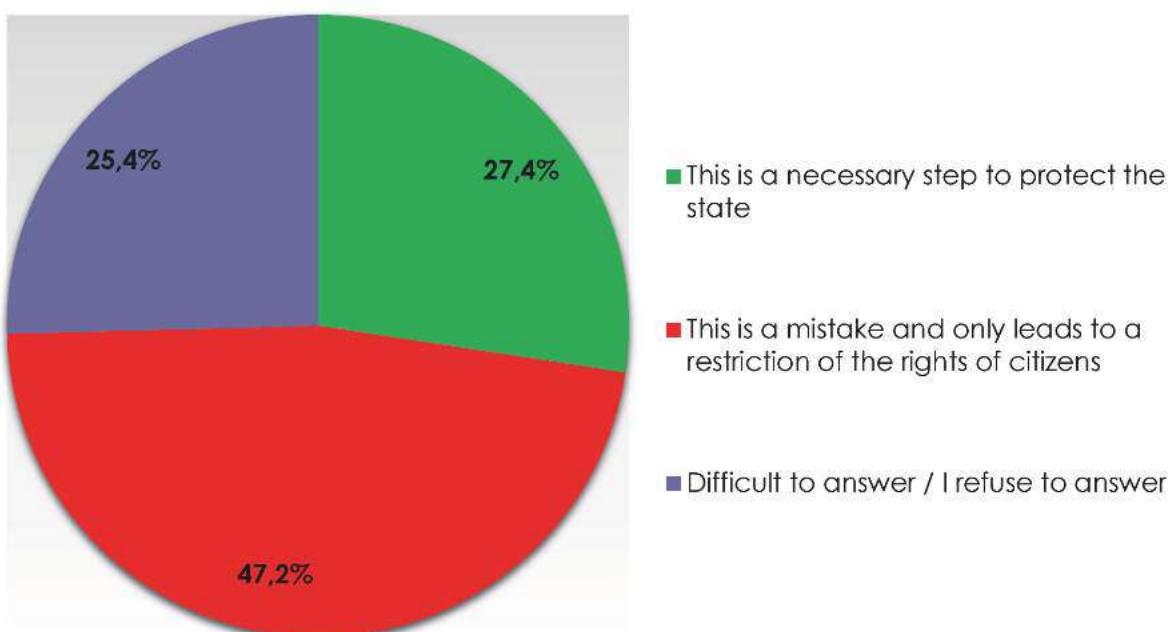
Do you feel the changes in your area after the decentralization reform?

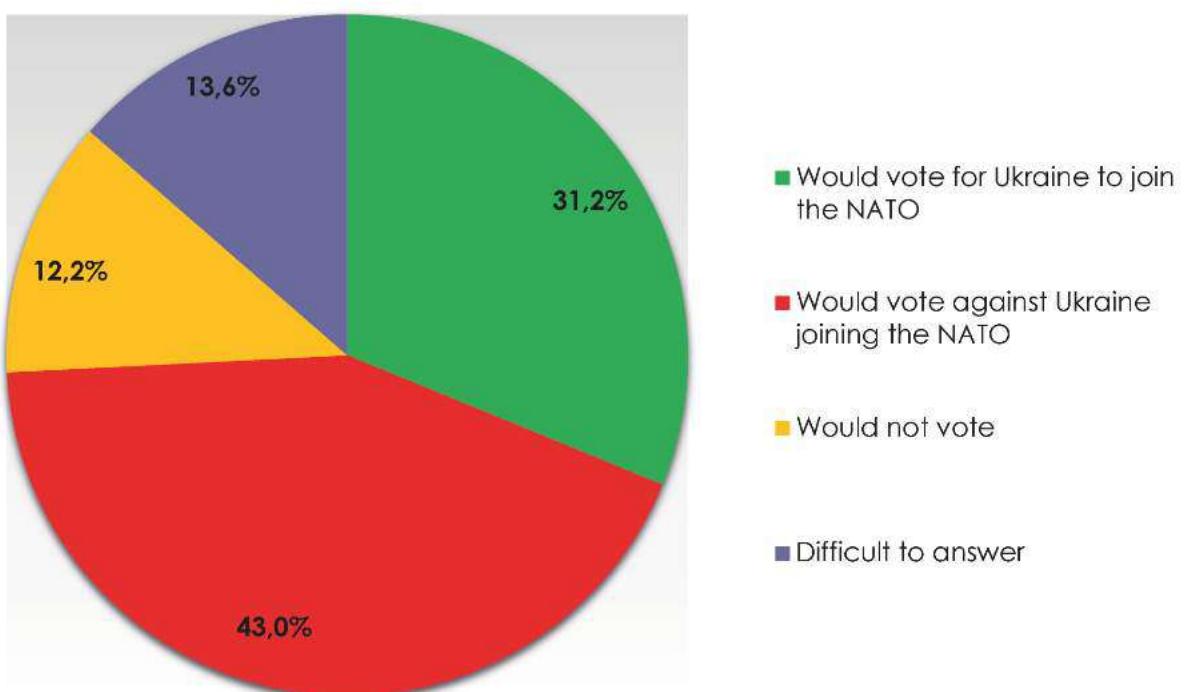
Which of these sources of information do you trust?

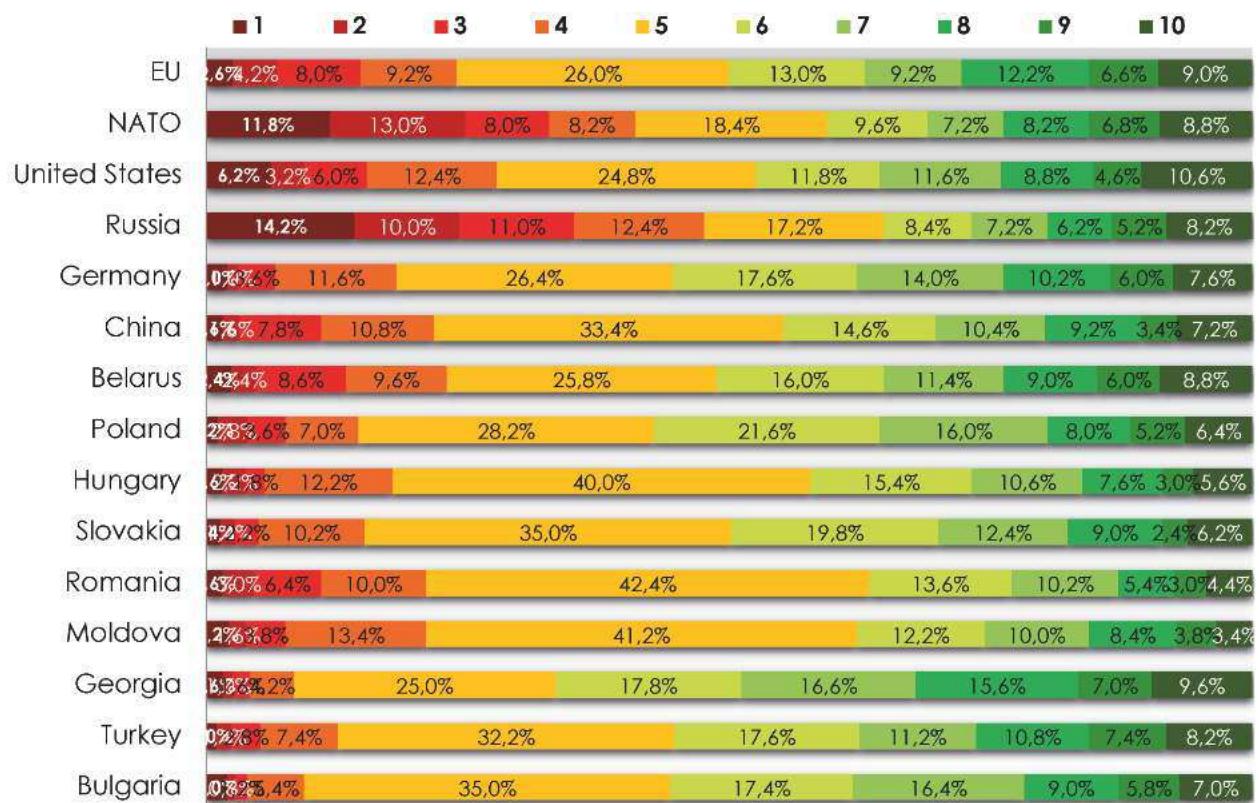
How do you feel about the ban on Russian media and social networks in Ukraine?

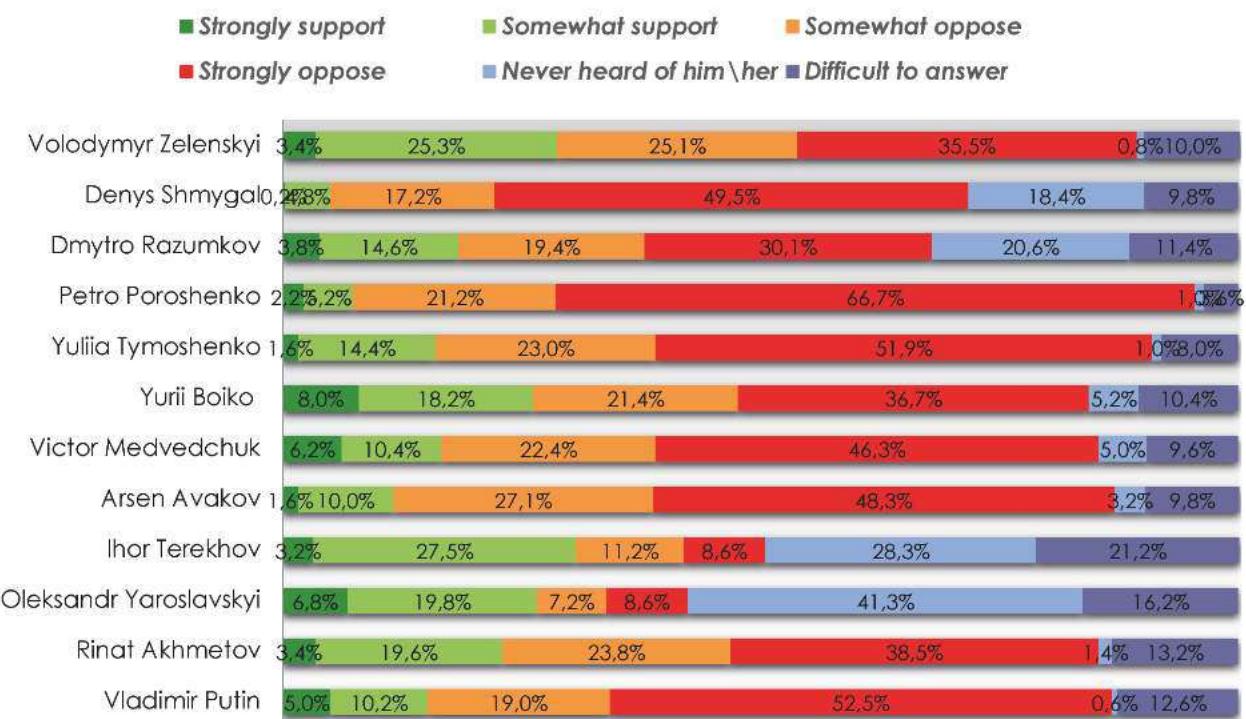
If a referendum on Ukraine's accession to NATO was held in the nearest future, how would you vote?

Rate your attitude towards the following countries and international organizations (on a scale from 1 to 10, where 1 is the worst and 10 is the best)

How would you rate your attitude towards the following politicians and public figures?

If parliamentary elections were held next Sunday, which of the indicated parties would you vote for?

